

OBSAH

02

CENA LUDOVÍTA FULLU A TROJRUŽA UDALOSŤ BIBIANA A SK IBBY

04

KATARÍNA VAVROVÁ

Medailón Juraja Žemberu

07

PETER KARPINSKÝ

Rozhovor Evy Vargovej

12

ČESTNÉ LISTINY IBBY

Jubileum

15

MARTA HLUŠÍKOVÁ

Rozhovor Hany Koškovej

20

NAJKRAJŠIE KNIHY SLOVENSKA 2025

Súťaž

23

OD BIENÁLE K BIENÁLE

Odborný článok

Juraja Žemberu

25

AKO ILUSTRÁCIA SPÁJA DETI A KULTÚRY SVETA BIB V ČÍNE A V JUŽNEJ KÓREY

Rozhovor

29

ROZMANITOSŤ ILUSTRÁCIE DETSKÝCH_KNÍH V KONTEXTE BIB

Odborný článok Juraja Žemberu

33

ALBÍN BRUNOVSKÝ 90. VÝROČIE NARODENIA

Odborný článok Martina Vanča

39

KNIŽNÝ VELTRH BOLOGNA 2026

Reportáž Silvie Slavčovej

41

ELENA PASOLI – RIADITEĽKA KNIŽNÉHO VELTRHU V BOLOGNI

Rozhovor

VALLY COGHLAN, ŠÉFREDAKTORKA ČASOPISU BOOKBIRD

Rozhovor

46

RUDOLF MORIC, 105. VÝROČIE NARODENIA

Odborný článok Ondreja Sliackeho

51

SPOMIENKA NA FRANTIŠKA ROJČEKA

Ondrej Sliacky

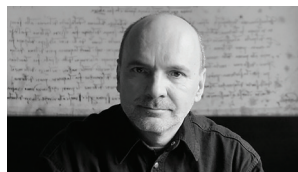
55

POVIEDKA NA POČEŠŤ FRANTIŠKA ROJČEKA

57

JÁN ULIČIANSKY

Spomienka Silvie Hajdúovej

62

ČO MÔŽE POMÔČŤ VZDELANIU?

Odborný článok Marty Žilkovej

64

NADČASOVÝ SVET MICHALA KIRÁĽA

Výstava v BIBIANE

66

AHOJ! DUNAJ

Najnovšia výstava v BIBIANE

68

AHOJ! DUNAJ

Odborný článok : Stretnutie s riekou od prameňa po deltu

72

STARÉ DIVADLO OSLAVOVALO GALAVEČER K 75. VÝROČIU ZALOŽENIA BÁBKOVÉHO DIVADLA V NITRE

74

POLIEVOČKA PÁNA PLCHA

Premiéra predstavenia pre deti

76

ROZHLASOVÉ PROGRAMY PRE DETI NESTRÁCAJÚ UMELECKÚ HODNOTU

Recenzia Marty Žilkovej

78

HVIEZDOLAPKA

Recenzia

79

SNEHULIACKE OSTROVY

Recenzia

82

KAMENNÉ SRDCE

Recenzia

83

AKO BLESKÁČIK A HROMOTĽK VARIA BÚRKY

Recenzia

84

DOBRODRUŽSTVÁ ČERVENÉHO ČIPA POKRAČUJÚ

Recenzia

85

ČÁRY - MÁRY ZMIZLI ČIARY

Recenzia

Kde kvitne Trojruža a ožíva Fullova paleta: Peter Karpinský a Katarína Vavrová si prevzali výročné ceny!

Peter Karpinský a Katarína Vavrová

BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, v spolupráci s Fondom výtvarných umení, Literárnym fondom a Slovenskou sekciou IBBY odovzdali 4. decembra 2025 v priestoroch Martinea na Rudnayovom námestí v Bratislave ceny Trojruža a Genu Ľudovíta Fullu. Tieto ocenenia sa udeľujú každoročne výnimočným tvorcom, ktorí významnou mierou prispeli k rozvoju slovenskej knižnej kultúry pre deti a mládež.

Trojruža pre Petra Karpinského

Cenu udeľuje BIBIANA, Slovenská sekcia IBBY a Literárny fond autorovi za vynikajúce literárne alebo literárnovedné dielo. Držiteľom ocenenia Trojruža sa v roku 2025 stal spisovateľ **Peter Karpinský**. Cenu mu slávnostne odovzdali riaditeľka BIBIANY Petra

Flach, prezidentka Slovenskej sekcie IBBY Timotea Vráblová, riaditeľ Literárneho fondu Ladislav Serdahély a predsedkyňa poroty Toňa Revajová, ktorá pre tohtoročného laureáta pripravila osobné slová uznania.

Vo svojom príhovore vyzdvihla nielen autorovu erudovanosť, ale najmä jeho schopnosť zostať dieťaťom: „Peter Karpinský je vo veku, keď niektorí autori ešte len začínajú písať. A vlastne ako docent a riaditeľ Inštitútu slovakistiky a mediálnych štúdií na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove by si mohol vystačiť aj s odbornými publikáciami. Ibaže nemôžeme tak ďaleko odbiehať od tvorby Petra Karpinského pre deti. Prvá bola kniha Ako sme s Ťuktukom ťuktukovali. Kto je vlastne Ťuktúk? To presne

Cena Ľudovíta Fullu bola udelená Kataríne Vavrovej za doterajšiu výtvarnú tvorbu (vpravo) a Trojruža je cenou za literárnu tvorbu Petra Karpinského, ktorou prispel k rozvoju slovenskej literatúry pre deti a mládež.

nikto nevie, ale nájdete v ňom určite kúsok seba a v spisovateľovi, ku ktorému sa Ťukťuk nasťahuje, zasa uvidíte trochu z každého dospelého, ktorý nezabudol na to, že bol kedysi malý. Samotný autor o ňom povedal: „Život s ním nie je ľahký, ale aspoň sa nenudím.“ Po Ťukťukovi napísal ďalších štrnásť kníh. Vyniká v tom, že deti zakaždým zavedie do iného sveta – do múzea, do histórie, do hory v krutej zime či do dediny bez internetu. Jeho dielo nemá len hĺbku a široký záber. Ide aj do výšky – z pivnice až do vesmíru.“

Cena Ľudovíta Fullu pre Katarínu Vavrovú

Cenu udeľuje BIBIANA, Slovenská sekcia IBBY a Fond výtvarných umení za doterajšiu ilustračnú tvorbu alebo vynikajúce dielo. V roku 2025 ju získala akademická maliarka a ilustrátorka **Katarína Vavrová**. Cenu jej odovzdali Petra Flach, Timotea Vráblová a zástupkyňa Fondu výtvarných umení Mária Horváthová, ktorá prehovorila o výnimočnom prínose tohtoročnej laureátky pre slovenské ilustračné umenie a priblížila magickú realitu a technickú virtuozitu, ktorou Katarína Vavrová očarúva generácie čitateľov:

„Katarína Vavrová je nesporne prvou dámou slovenskej grafiky. Jej doménou boli dlhé

roky lept a perokresba, no v okamihu, ako začala používať farbu na autorské dotvorenie svojich hĺbkotlačí, pootvorila si potíšku bránu do ríše maliarskych techník. Pred dvadsiatimi piatimi rokmi vznikol Vavrovej ikonický obraz habsburských princezien Brehy nehy – metafora lásky, krásy, ale aj obetavosti. Odvtedy vytvorila stovky malieb na jemnom japonskom papieri otvárajúc pred divákom krehký a tajomný ženský svet plný emócií a vášní. Kombinujúc gvaš, pastel a tuš s technikou air-brush vytvára magické scény s tajomným zamatovo hebkým pozadím, z ktorého tmných hĺbok sa vynárajú žiarivé postavy s jemným rumencom na belostných tvárach. Výtvarné metafory a podobenstvá sú základné prvky, z ktorých vyrastá zložitá štruktúra jej významových posolstiev, kde sa svet fantázie prelína s realitou a sen so skutočnosťou.“

Viac o laureátoch ocenenia Trojruža a Ceny Ľudovíta Fullu si môžete prečítať na ďalších stranách Bibiana revue, kde vám prinášame rozsiahly rozhovor s Petrom Karpinským a umelecký medailón venovaný tvorbe Kataríny Vavrovej. ■

Eva Vargová

Katarína Vavrová, držiteľka Ceny Ľudovíta Fullu 2025

Katarína Vavrová

V roku 1977 sa od Ceny Fraňa Kráľa udeľovanej v rokoch 1965 až 1976 za ilustračnú tvorbu odčlenila Cena Ľudovíta Fullu ako samostatná cena za doterajšiu ilustračnú tvorbu, celoživotné alebo vynikajúce dielo, ktoré významnou mierou prispelo k rozvoju slovenského ilustračného umenia pre deti a mládež. Na návrh poroty cenu udeľujú: Fond výtvarných umení, Slovenská sekcia IBBY a BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti. Deväťčlenná porota, spoločná aj pre cenu Trojruža, udelila na konci roku 2025 Cenu Ľudovíta Fullu Kataríne Vavrovej.

Grafička a maliarka Katarína Vavrová sa narodila v Bratislave, kde po štúdiu grafiky na Strednejumelecko-priemyselnejškole(1979–1983) absolvovala u profesora Albína Brunovského a profesora Karola Ondreičku na Oddelení voľnej grafiky a knižnej ilustrácie na Vysokej škole výtvarných umení (1984 – 1990).

Ešte pred absolútoriom absolvovala študijný pobyt na L'Accademia di Belle Arti v Perugii v Taliansku (1989). Žije a tvorí v Bratislave. Bola členkou združenia grafikov, zväčša absolventov Brunovského školy, G-bod.

Katarína Vavrová je dcérou maliara a karikaturistu Milana Vavra. Pamätám si z detstva jeho karikatúry a kreslené vtipy v kultovom časopise Roháč. Cez prizmu humoru, spolu s rovnako kultovým dvojtýždenníkom ABC, najviac ovplyvnil moje detské videnie súdobej československej spoločnosti. Vtedy, vlastne až donedávna, som nevedel, že má dcéru, študentku, ktorá sa svojmu otcovi a prvému učiteľovi raz umelecky minimálne vyrovná. Spomenul som si na neho prednedávnom, pred Vianocami. V jednom bratislavskom antikvariáte som našiel, aj kúpil, grafiku s názvom VOSR signovanú: Katarína Vavrová. Je to lept v inom štýle, než na aký sme u nej zvyknutý, ale už s istou kresbou a podpis tiež má so súčasným málo spoločné a pripomína skôr otcov rukopis. Je to krásna raná, dokonca ešte školská práca u Albína Brunovského, „úlitba bohom“ a povinná jazda pri 70. výročí Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie z roku 1987. Veľká rarita. Sama spomína, ako prišiel profesor Brunovský a s nevôľou im dal toto zadanie, ktoré dostal „zhora“ s krátkym komentárom cez zuby: „musíme to spraviť“. Zhodou okolností alebo riadením osudu to bolo v týždni, keď jej bola udelená Cenu Ľudovíta Fullu 2025 za celoživotné dielo v ilustrátorskej tvorbe pre deti. Dostala ju rok po tom, čo vytvorila chef-d'oeuvre, kongeniálne originálne grafiky do bibliofilie výberu básní a prekladov Ľubomíra Feldeka.

Medzi uvedenou školskou prácou a bibliofilským meisterstückom je niekoľko decéní naplnených množstvom klenotov grafiky

a maľby na najvyššej umeleckej úrovni, kedy si veľmi rýchlo vytvorila nezameniteľný, originálny a ľahko identifikovateľný štýl a súčasne „originálny eklekticismus“. Napriek tomu, že má stále svoje rodné meno, nenapadlo mi spájať otca s dcérou. Štýl karikatúr Milana Vavra, ktorý som poznal, je úplne iný, riadi sa pravidlami a zákonitosťami karikatúry, ale pri porovnaní ich voľnej maliarskej tvorby je viditeľná afinita a analógia. Byzantinizujúce ploché pozadie výrazných farebných plôch, z ktorého vystupujú botticelliovské tváre a pretiahnuté neskorogotické, či manieristické S-línie postáv, do ktorých však Katarína Vavrová pridáva ešte snovosť a lyrický poetizmus v organickej symbióze so štruktúrou japonského papiera, ktorý často používa. Ušľachtilosť, elegancia a galantnosť, noblesa dvorského, kurtoázneho štýlu pôsobí synergicky aj v motívoch s erotickým nábojom. Citlivá jemná, ale ostrá hraničná obrysová kresba, akoby vedená hrotom rohu jednorožca, je akcentovaná zlatými detailmi.

Jej diela majú plachú imagináciu v „laních“ očiach žien. Ženská postava je leitmotívom Vavrovej tvorby. Používa kombinovanú techniku v maľbe, kresbu perom a tušom, v grafike hĺbkotlač: lept, suchá ihla, mezzotinta a kombinovaná technika, často ručne kolorované. Potvrdzujú to desiatky kolektívnych aj samostatných výstav malieb, kresieb, voľných grafičiek, ex librisov, ilustrovaných kníh a cien, ktoré za ne dostala doma aj v zahraničí.

Na spoločných výstavách sa zúčastňovala už počas školy, už od roku 1989 a doteraz ich bolo viac ako sto v štátoch celej Európy (okrem Slovenska Česko, Belgicko, Bulharsko, Dánsko, Francúzsko, Holandsko, Litva, Macedónsko, Maďarsko, Nemecko, Nórsko, Poľsko, Rakúsko, Slovinsko, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Taliansko), v Egypte, Japonsku, Kanade a USA.

Samostatných výstav mala od roku 1993 okolo sedemdesiat, okrem Slovenska

Ilustrácia Kataríny Vavrovej z knihy Maše Haľamovej: Poézia srdca

v Česku, Belgicku, Bulharsku, Dánsku, Holandsku, Nemecku, Rakúsku, Turecku, Číne, Japonsku, Kórejskej republike a USA.

Dnes už nerobí ex libris, zato viac sa venuje, okrem voľnej grafickej a maliarskej tvorby, ilustrovaniu kníh. Začala v deväťdesiatych rokoch (Vládca ohňa, Jozef Repko, 1993, O dvanástich mesiačikoch, 1994), ale veľmi úspešne ilustruje najmä po roku 2010. Z najznámejších titulov spomeňme: Dafnis a Chloé (antický mytologický príbeh prerozprávaná Beata Panáková, 2013), Nebeská rieka (Grozdana Olujic, 2014), Marina – Spevy (Andrej Sládkovič, 2015), Štúrovci (Jozef Čertík, 2015), A čo je krása? (Milan Rúfus, 2017), Oříšky pro černého papouška (Jan Skácel, 2018), Kytica (Karel Jaromír Erben, 2019), Si palác, kde chcem byť doma (Bálint Balassi – Valentin Balaša a jeho magický kruh, 2019), Daj, Bože, nech sa nezbláznim (Alexander Sergejevič Puškin, 2020), Tej, čo prešla popri mne (Charles Baudelaire, 2021), Katarína Vavrová: ex libris 1994 – 2019 (2021), Slovensko NOIR (2021), Meduška (Elena Čepčoková, 2022), Slovenské piesne (Ľubomír Feldek, 2023), Deti v umení (Katarína Kosánová, Andrea Gregušová, 2024), Poézia srdca (Maša Haľamová, 2025). Ilustrovala výbor z básní Miroslava Válka (2026), ktorý má tento rok 35. výročie úmrtia a budúci rok 100. výročie narodenia. S ilustráciami z knihy Slovenské piesne sa dostala až do najužšieho výberu Medzinárodnej poroty Bienále ilustrácií Bratislava 2025. Katarína Vavrová ilustrovala knihy na Slovensku, v Česku, Portugalsku, Taliansku.

Aj počet získaných cien je niekoľko desiatok a ich zoznam je na niekoľko strán. Prvú Cenu za ilustráciu (1988), Cenu Galérie mladých v Bratislave (1989), Špeciálnu cenu poroty za grafiku v Tolentine (1989), Študentskú cenu Martina Benku (1990) a Grand Prix v medzinárodnej súťaži Satira v kresbe a v grafike

*Ilustrácia Kataríny Vavrovej
z knihy Maše Haľamovej: Poézia srdca*

v Budapešti dostala ešte pred ukončením štúdií. Doteraz dostala ceny v Bulharsku, Česku, Japonsku, Kanade, Maďarsku, Poľsku, Rumunsku, Španielsku, Taliansku, Thajsku a Turecku. Grand Prix z Medzinárodnej súťaže grafiky a kresby k 60. výročiu Silpakorn University v Thajsku za dielo Assia v roku 2003 jej odovzdala thajská princezná. V roku 2020 bola za knihu Milana Rúfusa A čo je krása? zapísaná na Čestnú listinu IBBY.

Cena Ľudovíta Fullu sa udeľuje za celoživotný prínos v ilustrátorskej tvorbe pre deti, ale najznámejšia a najúspešnejšia žiačka Albína Brunovského, nazývaná aj prvá dáma slovenskej grafiky, je naďalej na vrchole tvorivých síl a rozhodne svoje celoživotné dielo ešte neuzatvorila. Je rovnako produktívna a tvoriaca vysoké umenie, maľby, grafiky a ilustrácie na excelentnej umeleckej úrovni. ■

Mgr. et Mgr. Juraj Žembera, PhD.

Detstvo sa skrýva v každom človeku

*Predsedkyňa poroty ocenenia Trojruža,
Toňa Revajová a Peter Karpinský*

Do spoločnosti legiend slovenskej detskej literatúry vstúpil s pokorou a vďačnosťou. PETER KARPINSKÝ (54), ktorého autor-ské začiatky sú späté práve s časopisom BIBIANA revue, získal cenu Trojruža a za knihu O malom kozmonautovi si vyslúžil aj zápis na medzinárodnú Čestnú listinu IBBY. V rozhovore sa dočítate, kde všade hľadá nápady, ako si zachováva čistú detskú zvedavosť a prečo vníma malých čitateľov ako rovnocenných partnerov.

Cena Trojruža sa udeľuje za literárnu tvorbu a dielo, ktoré významnou mierou prispelo k rozvoju slovenskej literatúry pre deti. V decembri minulého roku vám ju udelila Slovenská sekcia IBBY v spolupráci s Literárnym fondom. Aký je to pocit ocitnúť sa v spoločnosti mien ako Ondrej Sliacky, Dušan Dušek, Rudolf Dobiáš, Toňa Revajová či Zuzana Stanislavová?

Je to pre mňa veľká pocta, ale zároveň aj záväzok. Ocitnúť sa v spoločnosti takých významných mien slovenskej literatúry a literárnej vedy vnímam s pokorou. Sú to

ľudia, ktorí formovali slovenskú literatúru pre deti a mládež a mnohí z nich formovali aj mňa ako čitateľa aj ako tvorcu. Tu musím osobitne spomenúť pani profesorku Zuzanu Stanislavovú, ktorá stála pri úplných začiatkoch mojej tvorby, podporovala, povzbudzovala a inšpirovala ma. Rovnako sa chcem poďakovať aj pánovi profesorovi Ondrejovi Sliackemu za to, že mi svojho času ponúkol priestor na publikovanie v Bibiana revue. Vďačný som aj Tonke Revajovej za jej milé slová, ktoré mi pošle cez messenger. Samozrejme, ďakujem aj vydavateľom a ilustrátorom, bez ktorých by sa moje knihy nedostali k čitateľom.

Vnímate to skôr ako potvrdenie správnosti vašej doterajšej cesty, alebo ako záväzok do tej ďalšej?

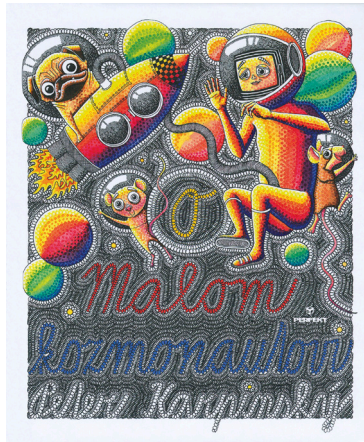
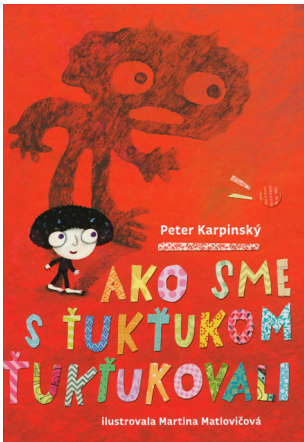
Úprimne, vnímam to ako kombináciu oboch. Na jednej strane je to pre mňa potvrdenie, že cesta, ktorou som sa doteraz uberal, má zmysel – že to, čo robím, oslovuje detských čitateľov, ale aj odbornú verejnosť a niektoré literárne inštitúcie. To je pre autora nesmierne dôležité, lebo väčšinu času píše v neistote. Na druhej strane to však beriem ešte silnejšie ako záväzok. Takéto ocenenie človeku nedovolí zastaviť sa (zaspať na ružiacich – či v tomto prípade na Trojružiach), ale práve naopak – motivuje ho ísť ďalej, byť ešte náročnejší na seba, hľadať nové spôsoby rozprávania a nerezirovať na kvalitu. Je to výzva nesklamať – ani čitateľov, ani dôveru, ktorú do mňa vložili tí, čo mi cenu udelili.

V roku 2024 ste získali zápis na Čestnú listinu IBBY v kategórii autor za knihu O malom kozmonautovi a stala sa aj Najlepšou knihou jesene v roku 2021. Čím si podľa vás tento príbeh získal medzinárodnú porotu?

Myslím si, že to bolo najmä tým, že príbeh O malom kozmonautovi je na prvý pohľad jednoduchý, ale v skutočnosti v sebe skrýva pomerne zložitú tému. Kniha sa dá čítať

ako prostý, dobrodružný príbeh o putovaní vesmírom, ale aj ako metafora života, hlavne jeho zrodu. Ústrednou postavou je malý kozmonaut – predčasne narodené dieťa, ktoré v rakete – inkubátore zažíva svoje prvé dobrodružstvá. Niektoré z nich sú príjemné, iné, naopak, v sebe skrývajú nebezpečenstvo. Dokonca sa v jednom príbehu objaví aj motív smrti, čo ešte nie je pre detskú literatúru celkom bežné.

Snažil som sa tento text písať úsporne, obrazne a s dôrazom na emóciu a podľa mňa čitateľ (či detský, alebo dospelý) veľmi rýchlo vycíti neúprimnosť – a možno práve táto autenticita spolu s jemným humorom a otvoreným priestorom pre fantáziu mohla osloviť aj medzinárodnú porotu.

Kniha O malom kozmonautovi dostala v roku 2024 zápis na Čestnú listinu IBBY (Medzinárodná únia pre detskú knihu)

Existuje podľa vás niečo ako „karpinského poetika“ – spoločný menovateľ, ktorý spája vaše začiatky s Ťukťukom až po súčasnú oceňovanú tvorbu?

Ak mám odpovedať na túto otázku, tak len veľmi opatrne – nerád by som si totiž nárokoval „vlastnú poetiku“, na druhej strane sa po čase v textoch určite prejaví a kryštalizuje nejaký môj vlastný autorský štýl. Snažím sa vytvoriť silný a zaujímavý príbeh, ktorý by čitateľa upútal. Zároveň je pre mňa dôležitý detský aspekt, detský uhol pohľadu, no nie infantilnosť alebo „podliezavosť“. Deti vnímam ako rovnocenných čitateľov, ktorí do-

kážu čítať text aj medzi riadkami. Rovnako sa pokúšam spájať jemný humor s tichou melanchóliou – lebo svet detí (resp. nielen detí) nie je iba veselý, ale je aj krehký, neistý a hladajúci. Ak teda niečo ako „karpinského poetika“ existuje, možno by sa dala opísať ako hľadanie rovnováhy medzi jednoduchosťou a hĺbkou, medzi hrou a vážnosťou, medzi slovom a tichom.

Kde sa u vás rodí nápad na novú knihu? Prichádza k vám prvý vizuálny obraz, alebo je to skôr konkrétna veta, či pocit, ktorý chcete spracovať?

Tieto otázky často zaznievajú na besedách s deťmi. Zvyknem odpovedať, že nápady sú všade (na ulici, v práci, v dopravnom prostriedku, u lekára, v mojej izbe – tam najčastejšie), len treba poriadne hľadať a mať „dobré“ oči, aby ich človek našiel.

Niekedy je to iba myšlienka, veta počutá vo vlaku, niečo, čo som zahliadol na ceste do práce alebo domov, sen, túžba, prípadne aj vôňa, ktorá mi čosi pripomenie. Všetko sa to postupne skladá, mixuje a pomaly to začína tvoriť kostru novej knihy. Na kostru sa začínajú nalepovať svaly a príbeh sa pohne, kráča, beží. Na záver sa to všetko potiahne kožou a na rad prichádzajú už len kozmetické úpravy – korektúry.

Vznik knihy tak trochu pripomína zrod človeka – od prvého nápadu (nádychu) až po fungujúcu bytosť.

Vaše postavy často balansujú na hrane reality a fantázie. Je to váš spôsob, ako lepšie pochopiť skutočný svet, alebo je to skôr slobodný útek z neho?

Dalo by sa povedať, že jedno aj druhé je pravdou. V istom rozhovore som prezradil, že písanie pre deti je pre mňa útek do mimosveta. Myslím si, že podobným spôsobom fungujeme mnohí. Na chvíľu si potrebujeme

oddýchnuť od reality, od starostí, ktoré nás obklopujú, a tak si vymyslíme svet, ktorý je možno lepší, zaujímavejší a hlavne iný.

Pomocou písania alebo čítania do tohto sveta unikáme, aby sme nabrali sil a mohli sa vrátiť späť.

Zároveň pomocou fantázie môžem, paradoxne, oveľa lepšie stvárať realitu – dokážem ju zobraziť z iného uhla pohľadu, nasvietiť jasnejším svetlom.

Laureátovi ocenenia Trojruža, Petrovi Karpinskému, prišla za blahoželajú aj riaditeľka BIBIANY Petra Flach

Nadálej si zachováate prepojenie s detským hrdinom, ste „na jednej úrovni“. Musíte sa do detstva vedome vracat, alebo tú detskú zvedavosť a údiv nenápadne nosíte v sebe a pri písaní jej necháte voľnosť?

Myslím si, že detstvo sa skrýva v každom človeku a často záleží len na ňom, či to svoje „vnútorné“ dieťa občas vypustí na prechádzku. Teraz nemám na mysli nejaké psychoanalytické návraty do detstva, ale jednoduché detské nadšenie, detský údiv a potrebu objavovania. Uvedomujem si, že starosti, realita a všetko negatívne, čo nás obklopuje, spôsobuje, že sa z nás tá detská naivná a jednoduchá radosť často vytráca, takže aspoň pri písaní jej nechávam voľný priestor. Predstavujem si, že som ešte dieťaťom a kladiem si otázku, či kniha, ktorú píšem, by sa mi páčila alebo nie. Dalo by sa povedať, že v podstate píšem pre svoje detské JA.

Máte už rozpracovanú novú knihu alebo námet, či dokonca viac námetov... Robíte si napríklad akúsi osnovu?

Práve som dokončil knihu Požierači a momentálne sa zabávam na jej úpravách, korektúrach, pri jej dopĺňaní, dopisovaní a prepisovaní, aby som s ňou bol aspoň čiastočne spokojný – lebo úplne spokojný nebudem nikdy. V pláne máme spolu s vydavateľstvom Perfekt a AlleGro Plus ďalšie knihy.

Jedna by sa mala odohrávať za čias cisárovnjej a kráľovnej Márie Terézie, zhľadám si preto literatúru o tomto období, aby som aspoň čiastočne zachoval kolorit doby. Robím si rešerše o jednotlivých udalostiach a, áno, vytváram si aj osnovu, štruktúru príbehu, aby som sa v ňom nestratil. Osnova však nie je úplne pevná a počas tvorby sa môže prirodzene meniť – postavy totiž niekedy prídu s vlastným nápadom a rozhodnú sa konať po svojom a ja sa im musím prispôbiť. Druhá kniha – mal by to byť čiastočne komiks, chce detskému čitateľovi priblížiť staré slovanské báje a mýty. Nazdávam sa, že mýty a legendy sú stále

vďačnou lektúrou a ich komiksovú spracovanie môže byť pomerne atraktívne.

Žijeme rušné časy. Kde nachádzate inšpiráciu, máte chuť a potrebný pokoj na písanie?

Inšpirácia by aj bola, ale toho času je naozaj málo. Niekedy si ho musím priam ukradnúť, prípadne si urobiť zoznam priorit, čo spravím najprv a čo potom. Obvykle sa však do čela prepracuje to, čo najviac horí. Občas premýšľam, aké by to bolo, keby som sa mohol venovať iba písaniu, či by to bolo pokojnejšie, no potom si poviem, že možno by ma to neuspokojovalo. Z toho dôvodu sa ďalej venujem vedeckej a pedagogickej práci, literárnej tvorbe i divadlu, tak aspoň môžem striedať rôzne aktivity. Síce nestíham, ale aspoň sa nenudím.

Ako jazykovedec máte v uchu premeny slovenčiny. Ako vnímate slang súčasných

detí plný nových slov, anglicizmov, ktoré prináša digitálny svet a nedá sa im vyhnúť?

Jazyk je neustále v pohybe a vždy sme svedkami drobných zmien, ktoré sa v ňom dejú. Zároveň si myslím, že je to aj samoočistný organizmus. Ak sa v ňom objavia javy, ktoré sú nefunkčné alebo škodlivé, jazyk často sám vyhodnotí, čo s nimi. Nuž a slang súčasných detí... aj my sme sa snažili vytvárať si vlastný jazyk, ktorému by dospeláci nerozumeli, ktorý by nás spájal, ktorý by bol moderný a zaujímavý. Presne také isté sú aj súčasné deti a súčasná mládež. Teraz som ja tým dospelákom, ktorý im nerozumie. Chápem obavu z takéhoto stavu, no nedokážem si predstaviť, čo by sa s tým dalo robiť. Bolo by to ako bojovať s veternými mlynmí.

Má spisovateľ podľa vás detský jazyk kultivovať, alebo ho verne zrkadliť?

Pravdepodobne jedno i druhé. Nemôžem sa tváriť, že detské postavy rozprávajú číročistou spisovnou slovenčinou, no zároveň nikdy nedokážem presne napodobniť ich súčasný jazyk, ktorý sa rýchlo mení. V podstate ide o vytvorenie akejsi štylizovanej podoby, ktorá by charakterizovala detský svet. Na druhej strane jednou z úloh literatúry je aj rozvíjanie a kultivácia jazyka, na čo je pri písaní potrebné brať ohľad. Mnohí sa sťažujú, že mládež nevie „rozprávať“, myslím si, že je to práve dôsledok toho, že sa v súčasnosti nevenuje dostatočná pozornosť čítaniu.

Neobávate sa, že deti majú čoraz menej času na čítanie?

Aby sme boli spravodliví – vždy boli deti, ktoré veľa čítali a ktoré nečítali vôbec. Dnes majú knihy pomerne veľkú konkurenciu v internete, sociálnych sieťach, počítačových hrách. Často sa stretávam s konštatovaniami, že deti málo čítajú, no málokedy po konštatovaní nasleduje aj odporúčanie, ako s tým bojovať. Z nečítania sa stáva pandémia, ktorá bude mať čoskoro fatálne následky. Z toho dôvodu by som očakával konkrétne kroky – napríklad zlacnenie cien kníh, výraznejšiu

dotačnú politiku, prípadne aj pozitívne vzory. Ruku na srdce, kedy ste počuli nejakú celebritu alebo politika povedať, že číta alebo čítal nejakú dobrú knihu? Nečítanie možno nie je ani tak dôsledok nedostatku času ako skôr nedostatok motivácie.

Keď píšete beletriu, dokážete vypnúť „vnútorného jazykovedca“, ktorý stráži gramatickú čistotu, alebo sa vedome hráte s porušovaním pravidiel, aby ste dosiahli autenticitu?

Určite. Občas sa stáva, že niekomu prezradím, čo robím a on na to reaguje tým, že si musí dávať pozor, ako bude rozprávať. Tu sa prejavuje základná predpojatosť k jazykovede – jazykovedci sú tí, ktorí všetkých nútia, aby hovorili spisovne. To je samozrejme nezmysel. Áno, v istých situáciách je potrebné zachovávať a dodržiavať spisovnú formu jazyka, ale bolo by dosť smiešne a až nezdravé, aby všetci začali rozprávať ako chodiace Pravidlá slovenskej výslovnosti či Krátky slovník slovenského jazyka. Stratila by sa jazyková pestrosť.

Okrem toho, ja sa zaujíмам hlavne o dejiny jazyka a presne tam možno dokázať vysokú variantnosť jeho používania.

Vaše knihy sú známe výrazným vizuálnym spracovaním. Do akej miery zasahujete ilustrátorovi do práce?

Snažím sa dodržiavať heslo: „Šuster, drž sa svojho kopyta.“ Spisovateľ nech píše a ilustrátor nech maľuje. Vo väčšine prípadov vôbec nezasahujem do výtvarnej stránky knihy, o to väčšie je moje potešenie a prekvapenie, keď vidím hotové ilustrácie. Rozdielna situácia je v prípade komiksu, tam výtvarníkovi „diktujem“, čo by malo byť nakreslené v obrazovom poli. To však vyplýva priamo z podstaty komiksu, že obrazová a výtvarná zložka v ňom bezprostredne kooperujú.

Stalo sa vám niekedy, že ilustrátor interpretoval vašu postavu úplne inak, než ste ju videli vy, a nakoniec to knihe pomohlo?

Stáva sa to dosť často a presne to je na tom

zaujímavé. Lebo ilustrácia je do istej miery interpretáciou textu. Takže sa o svojom diele dozviem čosi nové. Som vďačný všetkým výtvarníkom, ktorí moje knihy doplnili svojimi ilustráciami. Pri tejto príležitosti mi nedá nespomenúť pána Svetozára Mydla, ktorý ilustroval moju prvú knihu Ako sme s Ľútkúkom ľútkúkovali. Nevieť, či to bolo zámer alebo náhoda, ale ani na jednom obrázku sa neobjavila hlavná postava Ľútkúka, a tak si ju deti mohli vymyslieť, prípadne sa ma na každej besede pýtali, ako Ľútkúk vyzerá.

Pôsobíte na Inštitúte slovakistiky a mediálnych štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, kde denne prichádzate do kontaktu s mladými ľuďmi, budúci učiteľmi či spisovateľmi. Obohacuje vás tento akademický svet a energia študentov pri písaní pre deti, alebo sú to pre vás dva prísne oddelené ostrovy?

Samozrejme. Občas ma to celkom nabíja a trochu im závidím mladosť, energiu a možnosti, ktoré majú pred sebou. Potom si však poviem, či by som všetky „starosti“, ktoré ich čakajú, chcel absolvovať. Mám taký nápad, že by bolo super nechať si svoje vedomosti a skúsenosti a zároveň sa vrátiť do ich veku. Nuž a neobohacujú ma priamo len študenti, ktorých učím, ale aj absolventi. Celkom ma poteší, ak si na mňa už ako učiteľia a učiteľky spomenú.

Darí sa vám v nich pestovať vzťah k literatúre pre deti a mládež ako k plnohodnotnému umeniu a nie iba ako k „edukačnej pomôčke“?

Neučím literatúru, takže takúto moc v rukách nemám, no verím, že si aj sami uvedomujú silu a dosah literatúry pre deti a mládež. Skôr ma v tomto prípade mrzí postoj odbornej verejnosti k detskej literatúre. Literárni vedci sa často tvária, akoby nebola hodná skúmania. Ročné hodnotenia detskej literatúry mnohokrát robia ľudia, ktorí sa jej vôbec nevenujú. Na knižných festivaloch sú propagovaní iba istí autori a isté diela. A v podstate mi chýba

aj nejaká relevantná súťaž – podobná aká existuje napríklad v Českej republike, ktorá by čitateľom ukázala, že aj literatúra pre deti a mládež môže byť rovnako kvalitná ako tá „dôležitá“ literatúra pre dospelých.

Digitálny svet zasahuje do všetkých oblastí, pozorujete tento vplyv, či už pozitívny, alebo negatívny aj pri vašich študentoch?

Nová technológia môže pomáhať i škodiť, závisí to od toho, kto a ako ju bude používať. Nástup AI so sebou prináša mnohé príležitosti i hrozby. Nemyslím si, že by útočila na kreativitu a raz nahradila umelcov. Naopak, istým spôsobom môže tvorbu aj podporiť. Zároveň si uvedomujem, že jej nekritické využívanie môže priniesť mnohé negatíva. Už teraz sa stretávame s obrovským množstvom nepôvodných prác vygenerovaných AI, s čím sa len ťažko bojuje. Je však na nás, ako sa k tomu postavíme. Možno aj tu by pomohlo čítanie a učenie sa kritického narábania s informáciami. Digitálne techniky sú výborným pomocníkom, ale ten základ musíme urobiť sami.

Na záver niečo na odľahčenie. Keby ste si na jeden deň mohli vymeniť miesto s ktoroukoľvek postavou zo svojich kníh, ktorá by to bola?

To je ťažká otázka, no v podstate odpoveď na ňu som ukryl vo svojej prvej knihe. Jednou z postáv je pán spisovateľ, ktorý býva v byte s Ľútkúkom. Deti sa ma pýtajú, či som ja tým spisovateľom a či u mňa doma býva Ľútkúk. Odpovedám, že pán spisovateľ je síce vymyslený, ale Ľútkúka doma mám. Často sa stotožňujem aj s prašískriatkom Celestinom – on sa zľakne, lebo má pocit, že sa mu stratili rodičia. Myslím si, že podobný strach zo straty rodičov sa skrýva v každom z nás. ■

Eva Vargová

Čestná listina IBBY oslavuje jubileum

Pri vzniku Čestnej listiny IBBY (IBBY Honour List); v roku 1956 jej zakladatelia verili, že detská kniha dokáže stavať mosty tam, kde politika zlyháva. V súčasnosti, o sedemdesiat rokov neskôr, sa tento výber stal najprestížnejšou svetovou prehliadkou literárnej a vizuálnej integrity. Nie je to len zoznam titulov, v zahraničných odborných periodikách sa o Honour List píše ako o „diplomatickom protokole detskej duše“, ktorý svetu ukazuje to najlepšie z národných identít.

Dôležitými faktormi pri výbere titulov na Čestnú listinu IBBY je, aby knihy reprezentovali to najlepšie z detskej literatúry z danej krajiny a aby boli vhodné na vydanie po celom svete. Výber poskytuje pohľad na rozmanité kultúrne, politické a sociálne prostredie, v ktorom deti žijú a vyrastajú, a môžu ho využiť všetci, ktorí sa podieľajú na rozvoji vzdelávacích programov a programov gramotnosti, ako aj publikačných iniciatív na vytvorenie príkladných „medzinárodných“ zbierok. Diplomy za knihy z Čestnej listiny IBBY sa odovzdávajú na kongresoch IBBY, kde sa predstavuje katalóg a knihy sa prvýkrát prezentujú. Sedem paralelných súborov kníh potom koluje po celom svete na výstavách počas konferencií a knižných veľtrhov. Stále zbierky kníh z Čestnej listiny IBBY sa nachádzajú napríklad v Medzinárodnej knižnici pre mládež v Mníchove, ktorá uchováva kompletne kolekcie kníh z Čestnej listiny IBBY z každého dvojdňového cyklu od všetkých členských krajín, zároveň tieto tituly nielen uchováva, ale aj odborne spracováva pre oficiálny katalóg.

V zbierke sa nachádzajú knihy zo všetkých členských štátov IBBY, ktoré sa do daného ročníka zapojili. Napríklad kolekcia pre rok 2024 obsahuje 184 nominácií z 59 krajín v 52 rôznych jazykoch.

Slovenská sekcia IBBY si významné 70. jubileum pripomenula s úctou k minulosti, no najmä so snahou o silnú súčasnosť. Výkonný výbor pod vedením prezidentky Timotey Vráblovej na svojom zasadnutí v BIBIANE vybral trojicu diel, ktoré v septembri 2026 na 40. Svetovom kongrese IBBY v kanadskej Ottawe ukážu, že slovenský vizuálny a literárny jazyk je vo svetovom dialógu stále svieži, zrozumiteľný a potrebný.

Nominácie slovenských tvorcov na Čestnú listinu IBBY pre rok 2026

V kategórii autor: **Marta Hlušíková: Leto s Marge (Slovart 2024)**

Voľba padla na spisovateľku, ktorá dokáže detský svet vnímať bez nánosu didaktizmu. V nominovanom diele rozohráva

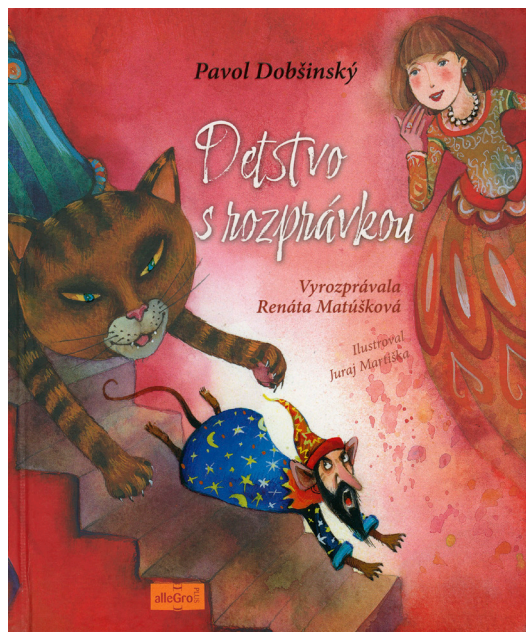

Obálka knihy od Márie Hlušíkovej: *Leto s Marge*

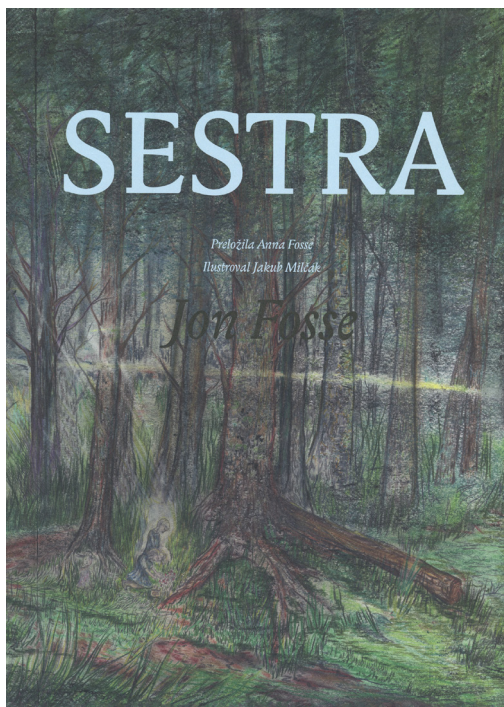
prázdninový príbeh dvojčiek Dominika a Oskara a ich „neobyčajnej babky“ Marge. Za postavou výstrednej a farebnej Marge sa však skrýva hlboko osobný príbeh – autorka do nej s láskou a humorom „prepašovala“ kus svojej vlastnej mamy. Ako sama priznáva v exkluzívnom rozhovore na nasledujúcich stranách, nominácia do svetového výberu je pre ňu predovšetkým dojímavým potvrdením, že príbeh o blízkosti a tichej radosi dokáže prekročiť hranice domova i jazyka.

V kategórii ilustrátor: Juraj Martiška: Detstvo s rozprávkou (AlleGro 2023)

Pre výraznú osobnosť slovenskej ilustrácie Juraja Martišku ide už o druhý zápis na Čestnú listinu (prvý získal v roku 2012). V knihe Detstvo s rozprávkou sa vracia k Dobšinského motívu, ktorým však dáva úplne nový, snový rozmer. Jeho ilustrácie nie sú len sprievodom k textu, ale samostatným svetom utkaným z jemných pastelových tónov a krehkej linky. Je to výtvarný dialóg s tradíciou, ktorý v dieťati nepodnecuje strach, ale zvedavosť a chuť snívať. Nominácia je zároveň uznaním

Obálka knihy od Pavla Dobšinského: Detstvo s rozprávkou

Obálka knihy Jona Fosseho: Modrý Peter

pre vydavateľstvo AlleGro, ktoré dlhodobo a s veľkým citom kultivuje priestor pre špičkovú pôvodnú ilustráciu.

V kategórii preklad: Anna Fosse: Sestra (Modrý Peter 2022)

Nominovaná prekladateľka Anna Fosse slovenskému publiku sprístupnila dielo nositeľa Nobelovej ceny Jona Fosseho. Interpretácia krehkého príbehu Sestra bola pre ňu mimoriadnou výzvou – vyžadovala si odvahu zachovať príznačnú severskú „úspornosť“ a ticho v texte bez toho, aby sa v našej košatejšej slovenčine nevytratilo vnútorné napätie. Anna Fosse dokázala toto minimalistické prádivo emócií pretlmočiť s nevidanou presnosťou a pokorou. Vydavateľstvo Modrý Peter pod vedením Petra Milčáka touto nomináciou potvrdzuje svoju povesť edičného domu, ktorý vníma dieťa ako rovnocenného partnera náročnej svetovej literatúry.

CESTA K SVETOVÉMU UZNANIU OD LISTINY H. CH. ANDERSENA K ČESTNEJ LISTINE IBBY

História dnešnej Čestnej listiny IBBY sa začala písať v roku 1956. Pôvodne niesla názov Čestná listina Ceny Hansa Christiana Andersena (Hans Christian Andersen Honour List), pretože o výbere kníh rozhodovala rovnaká porota, ktorá udeľovala „malú Nobelovu cenu“ za literatúru. V prvých rokoch išlo o veľmi úzky výber – úplne prvá listina obsahovala iba 15 titulov z 12 krajín. Až do roku 1974 existovala len jedna spoločná kategória pre „dobrú knihu“. Významný zlom nastal práve v polovici 70. rokov, keď sa kategórie začali špecializovať: V roku 1974 bola oficiálne pridaná kategória pre ilustráciu. V roku 1978 pribudla kategória pre preklad. Tento krok umožnil národným sekciám IBBY nominovať širšie spektrum tvorcov a lepšie reflektovať kvalitu domácej knižnej kultúry. Slovensko (vtedy v rámci Československa) sa do tohto svetového dialógu zapojilo veľmi skoro a úspešne, o čom svedčí aj zoznam našich popredných knižných tvorcov.

Retrospektíva slovenských úspechov

1964: Klára Jarunková (Jediná) – kategória autor. V tom čase pod hlavičkou Hans Christian Andersen Honour List.

1972: Albín Brunovský (Tri princezné v belasej skale) – kategória ilustrátor. Zápis, ktorý svetu ukázal technickú virtuozitu slovenskej grafickej školy.

1976: Mária Ďuričková (Dunajská kráľovná) – kategória autor

1982: Dušan Kállay (Alica v krajine zázrakov) – kategória ilustrátor. Predzvesť jeho neskoršej Ceny H. Ch. Andersena z roku 1988.

1994: Dušan Dušek (Babka na rebríku) – kategória autor

2012: Peter Uchnár (Peter Pan) – kategória ilustrátor

2024: Toňa Revajová (Rok Sivka Ohniváka) – kategória autor

SILA SLOVENSKEHO PRÍBEHU VO SVETE

Príbeh slovenskej detskej knihy, ktorý v medzinárodnom kontexte píšeme už sedem desaťročí, v súčasnosti vďaka talentu našich tvorcov nadobúda novú, sebavedomú hĺbku a jasný, nezameniteľný hlas. Jubilejná kolekcia pre rok 2026 nie je len štatistickým výberom, ale suverénnym potvrdením mimoriadnej vitality našej súčasnej knižnej kultúry. Je to predovšetkým zásluha našich tvorcov, ktorí do literatúry pre deti neustále vnášajú umeleckú náročnosť, nehu a autenticitu. Slovenskí spisovatelia, ilustrátori a prekladatelia dlhodobo dokazujú, že detský čitateľ nie je adresátom „zjednodušených“ svetov, ale rovnocenným partnerom na tie najnáročnejšie témy. Práve táto schopnosť – spojiť vysoké estetické nároky s hlbokým porozumením detskej duše – robí našu tvorbu vo svete unikátnou.

Naše knihy nie sú len národným úspechom; sú to poslovnia našej identity, ktorí od Bratislavy až po Ottawu potvrdzujú, že na Slovensku sa rodia príbehy svetových parametrov. Patrí im za to veľká vďaka a uznanie, pretože práve ony formujú fantáziu budúcich generácií a stavajú mosty porozumenia, ktoré v dnešnom rozkolísanom svete hovoria univerzálnou rečou ľudskosti. ■

Eva Vargová

Písať pre deti je radosť

Marta Hlušiková

Zápis na medzinárodnú Čestnú listinu IBBY je pre ňu najkrajšou odmenou za roky tvorby, v ktorej deti nevníma z pozície mentorky, ale ako rovnocenných partnerov. Renomovaná spisovateľka MARTA HLUŠÍKOVÁ v rozhovore s Hanou Koškovou poodhaľuje pozadie vzniku oceňovanej knihy *Leto s Marge*, spomína na inšpiratívne stretnutie s poéziou Ľubomíra Feldeka a vysvetľuje, ako jej celoživotná pedagogická prax pomohla pri stvárňovaní krehkého detského sveta.

Inšpiračné zdroje sú pre každého spisovateľa dôležité. Čo ťa inšpirovalo napísať zaujímavý príbeh vsadený do knižky *Leto s Marge*? Kniha bola ocenená zápisom na Čestnú listinu IBBY. Aká bola tvoja prvá reakcia, keď si sa o tom dozvedela?

V lete uplynie päť rokov, čo mi zomrela mama. Po istom čase som si uvedomila, že fyzicky je už nezvratne preč, ale v mojej hlave zostáva. Elegantná, túžiacia po všetkom

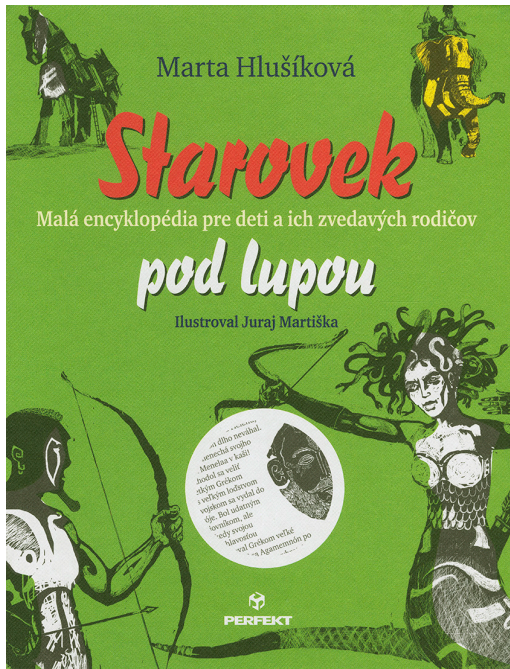
novom, ktorá na otázku čo robí, odpovedala so smiechom: modlím sa a tancujem. Spomenula som si na všetky príbehy z jej detstva, ktoré mi rozprávala, a tak som ju prepašovala do knihy ako starú Marge.

Výstrednú, užívajúcu si každú minútočku života. Farebnú a výbušnú ako malé petardy. Lebo taká moja mama bola. Keď som príbeh starej ženy, ktorá si uvedomuje stratu pamäti, skĺbila s prázdninovým dobrodružstvom chlapcov – dvojčiek, vznikla zaujímavá symbióza. Trochu tajomnosti k tomu vo forme záhadného žltého zošita – a zrazu som mala na svete knihu so svojráznou Marge, do ktorej som tak akosi intímne videla. Keď som dostala list zo švajčiarskeho Bazileja, uvedo-

najväčšou odmenou. Žiadne oslavné výkriky, žiadny šampus, iba sa ticho teším, sedím a občas pohľadkám svojho psíka, aby si aj on užil trochu mojej radosti.

Si známa etablovaná a renomovaná autorka. Ako si spomínaš na svoj vstup do literatúry pre detského čitateľa?

Bolo to v júni 1989, keď mi vyšli v časopise Včielka dva texty o dievčatku Rinke. Poslala som do časopisu obálku s príbehmi a zrazu mi prišla Včielka do schránky aj s dvoma mojimi povedočkami. Bola som taká ohúrená a šťastná, že ten pocit radosti som už nikdy neprecítila tak intenzívne ako vtedy. Takže takto, časopisecky, som vstúpila do sveta pre deti.

Obálky kníh Marty Hlušikovej

mila som si, že moja Marge sa dostala medzi to najlepšie z dvojročnej slovenskej knižnej produkcie pre deti. V prvom momente mi vstúpili slzy do očí a prežívala som vďačnosť za to, že ma slovenská sekcia IBBY na toto ocenenie navrhla. Pocit, že kniha bude putovať k čitateľom aj za hranicami našej vlasti – a moja mama spolu s knihou – je pre mňa

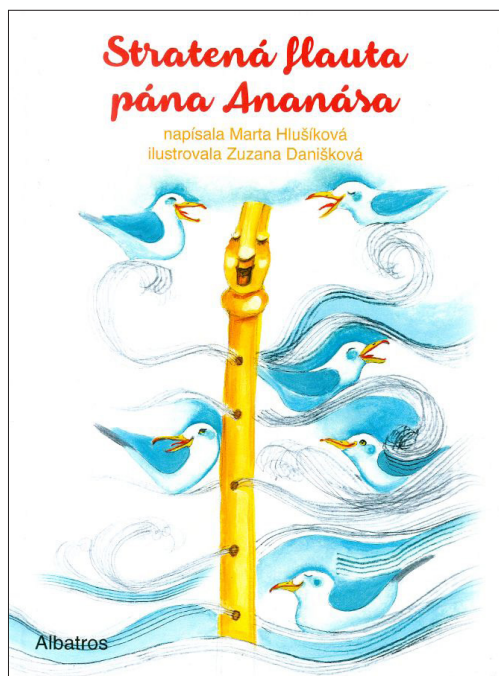
Ktorí autori detskej literatúry ťa najviac dokázali ovplyvniť a zažali v tebe túžbu písať pre deti?

Bola som ešte na začiatku svojej spisovateľskej cesty, keď mal Ľubomír Feldek v ktoromsi časopise pre deti krátku básničku: Bol jeden drak, / mal mnoho hláv, / chodieval na futbal / robievat' dav. To je ono! pomyslela

som si. Očaril ma iný prístup k dieťaťu, nie didaktický, no prístup rešpektujúci detské a zároveň vtipné videnie sveta. Možno tu niekde sa obtreli o Feldekovu minibásničku začiatky mojej tvorivej činnosti pre deti.

Pre každé dieťa je už od útleho veku dôležitý kontakt s rodičmi cez rozprávky. Je to dôležitý zážitok, ktorý formuje dušu dieťaťa. Vovádza ho do sveta fantázie. Dieťa sa učí rozlišovať dobro od zla. Pripisuješ tomu dôležitosť?

Isteže. A veľkú dôležitosť. Ešte som nechodila do školy, keď mi mama čítavala pred spaním Dobšinského rozprávky. V tom dávnom vydaní z 50. rokov s ilustráciami Martina

Obálka knihy Marty Hlušikovej

Benku bolo veľa zvláštnych a tajomných slov. Možno aj pre tie slová som chcela počuť viac rozprávok, nielen jednu. No mama toľko času nemala. Tak som začala otravovať susedov a postupne lúskať prvé slová ešte pred nástupom do školy. A tieto rozprávkové svety, občas aj veľmi drsné, no väčšinou spravodlivé, formovali moju osobnosť.

Považuješ za výhodu, že si odjakživa pôsobila ako pedagogička a to ti do určitej miery aj pomáhalo poznať lepšie psychiku detí, lebo si bola s nimi dennodenne v kontakte? Vychovali ste s manželom syna a dcéru a máš aj vnúčatá. Mala si možnosť spoznávať nielen kladné, ale aj záporné vlastnosti mladých ľudí a ich konanie. Je takéto spojenie prínosom pre fabuláciu, imagináciu a fantáziu, s ktorými pracuješ pri tvorbe príbehov?

Poznáš moju tvorbu pre deti veľmi dobre, takže vieš, že veľa príbehov sa odohráva v školskom prostredí. Veď dieťa prežije do pätnástich rokov pol dňa práve v škole. Tu sa formujú jeho priateľstvá, zažíva úspech aj frustrácie. Či je práve toto prostredie prínosom pre fabuláciu, imagináciu a fantáziu – to neviem. Veď príbehy vznikajú aj mimo školy, fantázia a predstavivosť kvitne aj v inom prostredí. No špecifická vôňa triedy, lavíc a školských tašiek má svojské čaro. Veď kde inde máme možnosť postaviť sa tvárou hoci šikane? Zistiť, či dokážeme zabrániť nespravodlivosti? Kde inde vznikajú priateľstvá na celý život? Myslím, že mi moja pedagogická práca dala nahliadnúť do krehkých dušičiek mojich budúcich literárnych postáv.

Si viacdomou autorkou. V tvojej tvorivej dielni sa stretávame s písaním poviedok pre dospelých, s písaním poézie, rozhlasovej tvorby, dokonca i scenárov. Čo ti je z týchto žánrov najbližšie? Prekladáš aj z češtiny. Ktorých detských autorov?

Zdá sa mi, že po textoch pre deti som si výraznejšie privoňala k poviedkam. Pokiaľ ide o preklady z češtiny, asi najviac som si užila preklady vtipných kníh Jiřího Holuba a básnických zbierok Jiřího Žáčka pre detského čitateľa.

Aj mnohé z tvojich kníh pre deti boli preložené do češtiny. Ktoré najviac „zabodovali“ u našich západných susedov?

Prvou knihou preloženou do češtiny bola Stratená flauta pána Ananása (SURSUM 2023, prel. Milena Fucimánová). Vydavateľ-

stvo Albatros prejavilo záujem o moju trilógiu vydanú v Slovarte (2021, 2022, 2024) Modré srdce s kečupovým flakom, Kam zmizol môj brat? Nenápadní sú vždy naj. K čitateľom sa rozbehli s trošku zmenenými názvami: A ja ešte jsem prý drzá (2024), Kam se poděl brácha? (2025) a Já jsem taková blbka. Preložila Jana Pátková. Knihy sa dobre čítajú, z prvej časti museli urobiť dotlač. Aj druhý diel sa usadil na českom knižnom trhu, tretia časť vyjde tento rok.

Rada by som sa opýtala aj na tvoje publikovanie v časopisoch pre deti a aj to, s ktorými vydavateľstvami spolupracuješ.

Začínala som kedysi dávno vo Včielke, mala ešte malý formát. Pribudla Zornička, Adamko, Slniečko, Maxík, Zvonček a iné. Momentálne pravidelne publikujem vo Fífikú a občas v Slniečku. Pokiaľ ide o vydavateľstvá, tých je tiež viac. Najčastejšie mi vychádzajú knižné tituly v Slovarte a potom v Perfekte. Spolupracovala som aj s Mladými letami, Vydavateľstvom MS, Vydavateľstvom Spolku slovenských spisovateľov, vydavateľstvami CPress v Brne, Q111, MUSSLER BOOKS, Albatros Media Slovakia, AlleGro Plus a DAXE.

Tvoja tvorba pre deti bola ocenená viackrát. O ktoré detské knižky išlo a aké ocenenia to boli?

Za svoje knihy pre deti som dostala 16 ocenení. Každé z nich ma potešilo. Či už to bola Prémia Literárneho fondu, viaceré ocenenia slovenskej sekcie IBBY (Najlepšie a Najkrajšie knihy), ocenenie Ministerstvom kultúry, Ceny Márie Ďuričkovej od Spolku slovenských spisovateľov, zápis do medzinárodného katalógu pre detskú literatúru v Mnichove The White Ravens, Cena odbornej poroty za monologickú rozprávku na festivale Zázračný oriešok v Piešťanoch či najnovší zápis na Čestnú listinu IBBY vo švajčiarskom Bazileji. Z ocenených kníh sú to najmä Neznášam, keď ma hladkajú po hlave, Stratená flauta pána Ananása, Môj dedko Rýchly šíp, Mlynčeky tety Hrozienky, Len sa teš, Pampúch!, Krištof, vrabec z prvej cé, Aprílová brada a iné švihnuté básne, Čo baby nedokážu, Leto s Marge a iné.

Mnohí autori dnes píšu komiksy. Mňa sa tiež na autorských besedách v knižniciach a školách pýtajú, či sa nehodlám venovať ich písaniu. A ako je to u teba? Skúsila si už napísať nejaký komiks? Pani Gabriela Futová v spolupráci s výtvarníkom Miroslavom Regitkom vydala už štyri knihy s týmto žánrom.

Komiks som nikdy neplánovala napísať, no predsa som sa mu nevyhla. Z Včielky ma na konci deväťdesiatych rokov oslovili o minikomiks v spolupráci s Boženou Plocháňovou. A tak som pripravila príbehy o psíkovi Ľapkoví. Aj dnes som hrdá na dávnu spoluprácu s takou excelentnou výtvarničkou.

Viem, že autorské besedy sú pre každého spisovateľa bezprostredným kontaktom s čitateľmi. Zažila si nejaký kuriózný zážitok na niektorej z besied, ktoré si absolvovala takmer po celom Slovensku?

Pre mňa ako autorku je vždy súzvuk s čitateľmi najväznejší. No na mnohé stretnutia si pamätám veľmi dobre, hoci ich bolo vyše troch stoviek. Na jednej besede ma dievčatko identifikovalo ako Kristu Bendovú a na jednom stretnutí som mala pred sebou deti, ktoré netušili, kto som a nepoznali z mojej tvorby nič. Tak som zvolila čítanie z kníh, ktoré som si priniesla. Po besede prišiel za mnou chlapec a povedal: Vôbec som vás nepoznal, no ešte dnes si pôjdem požičať vaše knihy. To bolo v tej chvíli viac ako vyznanie lásky. Atmosféra besedy je vždy aj zrkadlom učiteľa, ktorý s deťmi prichádza. Od prvých momentov dokážem odhadnúť, ako učiteľ s deťmi pracuje. Zažila som aj takú besedu, na ktorej boli deti pozorné, pýtali sa, a ten, kto vyrušoval, boli panie učiteľky sediace bokom, ktoré mali vlastný program.

Mnohé tvoje knihy odzneli v éteri, ako si už naznačia v súvislosti s Piatou mušketerkou. Povieš nám niečo bližšie k téme kniha – rozhlasová hra?

Moja spolupráca s éterom sa začala presne pred tridsiatimi rokmi. Zúčastnila som sa anonymnej súťaže k 70. výročiu Slovenského rozhlasu. Bola som medzi ocenenými autor-

mi, ktorým za odmenu rozhlas odvysielal rozprávky. Dodnes si pamätám, ako som v júni 1997 počúvala svoju prvú rozprávku s tranzistorom pri uchu na školskom výlete na Orave. V podchode na ulici, okolo ľudí. Bolo to More za domom mojej babky v podaní pani Zdeny Grúberovej. Niektoré z mojich kníh boli odvysielané v rozhlase po úprave buď ako monologické rozprávky, alebo rozhlasové hry: Bublínkové rozprávky (časť), Kde pavúky tkajú cukrovú vatú, Dedova indiánska osada, Strelené rozprávky, Až raz budem kapitánom, Budem sa dívať všetkým do očí, či už spomínaná Piata muškietierka.

V súčasnosti sa už aj najmladšej generácii ponúkajú instantné riešenia, mobily a sociálne siete. Akoby chceli byť náhradou za čítanie. Nemyslíš si, že je potrebné viac ako inokedy otvárať pre deti priestor, ktorý poskytuje literatúra?

Život malých detí s mobilmi vnímam ani nie ako náhradu za čítanie, ale skôr ako snahu rodičov dať dieťaťu do rúk zábavku a mať trochu času pre seba. Po zmene spoločenského systému sa totiž viacerí z nich museli postarať o ďalšiu prácu, času na deti bolo menej, nuž a my sa čudujeme, že malé deti s mobilom vyrastali ako so svojím malým bratom. Často si kladiem otázku, čo by mobil alebo počítač urobil so mnou ako dieťaťom. Keby mi bolo dovolené, sedela by som za obrazovkou asi nonstop. Veď za tou obrazovkou žije celý svet! A tu sme pri koreni odpovede: keby mi bolo dovolené. My sme to ako deti mali ľahké – neboli mobily, neboli počítače. Pýtaš sa na otváranie priestoru na čítanie. O toto sa snažia mnohí. Napríklad náš propagátor čítania Tibor Hujdič. Jeho aktivity sú obdivuhodné, no niekde miznú spolu so školským zvoncom a niekde prinášajú výsledky. Školský systém s presnými pravidlami na jednej škole a na druhej majú deti v triedach svoju knižnicu. Niekde dokonca pristupujú k deťom selektívne: nie každé dieťa je totiž nastavené na tú istú knihu. Je to veľmi zložitý problém. Knižnice? Sú tu pre nás. Stačí vstúpiť. Ďalšia otázka: vidí dieťa čítať svojich rodičov? A tu niekde skončme. Veľa koliesok musí do seba

zapadnúť, aby sa priestor na čítanie dostal do krvného obehu spoločnosti.

Myslíš, že deti sa v budúcnosti „zamotajú“ do sociálnych sietí až tak, že prestanú čítať to, čo pre nich spisovatelia napíšu? Máme byť optimisti?

Chcela by som byť optimistkou, no už sa toho pravdepodobne nedožijem. Nevylučujem však symbiózu sledovania sociálnych sietí a čítania. Len to treba správne rozložiť. Dieťa na takúto dôležitú aktivitu nemôže zostať bez pomoci dospelých.

Viem, že ti vyjde nová knižka pre deti Sedem písmen v piesku. Mohla by si nám povedať aspoň v skratke, o čom je a na čo sa detskí čitatelia môžu pri jej čítaní tešiť?

Sedem písmen v piesku je mojou najnovšou knižkou pre deti (Slovart 2026). Dvaja hlavní hrdinovia sú dokonca bratanec a sesternica literárnych postáv z knihy Leto s Marge. Príbeh sa odohráva v letovisku na Kréte. Pre živé deti sa aj pár dní s oddychujúcimi rodičmi zdá ako väzenie. No iba vtedy, keď rodičia nevymyslia čosi extra. Napríklad hľadanie písmen, z ktorých treba zložiť tajomné slovo. A to dokonca grécke! Sedem písmen rozpúta dobrodružstvo v mori, na pláži či vo vzduchu pre Belu, Nora a ich priateľa Roba. Príbeh je umocnený zážitkom z múzea, lebo živú kosť alebo sekeru veľkú ako dom nenájdeš len tak doma za plotom. ■

Zhovárala sa Hana Košková

Spoznali sme Najkrajšie knihy Slovenska 2025: BIBIANA ocenila špičkový dizajn a ilustráciu

BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, v spolupráci so Zväzom polygrafie na Slovensku a Slovenskou národnou knižnicou odovzdali 5. mája 2026 v Martineu na Rudnayovom námestí v Bratislave ocenenia 34. ročníka súťaže Najkrajšie knihy Slovenska za rok 2025.

Ocenenia sa udeľujú každoročne výnimočným knihám a tvorcom, ktorí sa podieľali na tvorbe víťazných publikácií. Hlavným cieľom súťaže je zvyšovanie úrovne knižnej kultúry na Slovensku, najmä z hľadiska jej vizuálneho spracovania, mapovania knižnej tvorby a propagácie najkvalitnejších titulov doma aj v zahraničí.

Súťaž Najkrajšie knihy Slovenska 2025 je pokračovateľom tradície založenej v roku 1965. Jej poslaním je podporiť a oceniť vysokú estetickú a technickú kvalitu knižných publikácií vydaných na Slovensku so zameraním na ich výtvarné a grafické spracovanie, komplexnosť dizajnérskeho prístupu a vzájomné harmonické prepojenie s obsahom publikácie. Ocenenia sú prejavom uznania dielam aj tvorcom, ktorí vynikajú nielen profesionálnym majstrovstvom, ale aj inovatívnym prístupom k umeleckej hodnote. Vyhlasovateľom a hlavným organizátorom súťaže je BIBIANA. Partnermi súťaže sú Zväz polygrafie na Slovensku a Slovenská národná knižnica.

Porota Najkrajšie knihy Slovenska 2025

V aktuálnom, 34. ročníku súťaže NKS odborná a nezávislá porota posudzovala 73 knižných titulov vydaných v roku 2025 v týchto kategóriách: literatúra pre deti a mládež, beletria, knihy o výtvarnom umení a obrazové publikácie, vedecká a odborná literatúra, bibliofília a autorské knihy a študentské práce. Knihy prihlásené do súťaže Najkrajšie knihy Slovenska 2025 hodnotila 11-členná nezávislá porota zložená z ilustrátorov, grafických dizajnérov, výtvarných teoretikov, polygrafov spolu so zástupcami BIBIANY, Zväzu polygrafie na Slovensku a Slovenskej národnej knižnice. Za predsedu poroty bol zvolený akademický maliar Igor Piačka. „Porota súťaže zasadala 24. februára 2026 v priestoroch organizátora súťaže – BIBIANY. Jednotlivé knihy boli zaradené do žánrových kategórií podľa štatútu súťaže. Na základe čestného vyhlásenia účastníkov súťaže sa jej nemôžu zúčastniť tituly vytvorené umelou inteligenciou. Zdá sa, že v budúcnosti bude potrebné na takýto trend zareagovať,“ uviedol vo svojom príhovore počas vyhlasovania výsledkov Igor Piačka. „Samotné hodnotenie prebehlo dvojkolovo: v prvom kole sme postupne prezreli a obodovali všetky prihlásené tituly. Hodnotili sme ich z hľadiska komplexnosti spracovania, kvality tlače, adekvátnosti výberu papiera, väzby, celkového polygrafického spracovania. Posudzovali sme kvalitu ilustrácií a fotografií, výber písma a celkovú grafickú úpravu. V druhom kole hodnotenia sme postupne vyradzovali knihy s menším bodovým ziskom a opätovne sme sa venovali titulom s vyšším

ohodnotením. Po diskusiách a argumentácii sme napokon dospeli k výberu 20 najhodnotnejších titulov a dvoch študentských prác.“

Ako ďalej dodal predseda poroty, vyvrcholením práce porotcov bol výber ocenených titulov a tvorcov, ktorí získavajú ceny podľa štatútu súťaže. „Ocenené sú diela, ktoré vynikajú tak profesionálnym vyhotovením, ako aj inovatívnym prístupom k vizuálnej komunikácii.

Vo vybranej kolekcii NKS 2025 sú zastúpené diela všetkých žánrových kategórií, najviac však zaujali mimoriadne zrelé ilustrátorské počiny v kategórii beletrie a tiež detské knihy. Prijemným prekvapením bola aj v porovnaní s minulosťou vyššia úroveň spracovania niektorých učebníc, tie, žiaľ, už niekoľko rokov nemajú svoju špeciálnu cenu. Kolekcia najkrajších kníh Slovenska 2025 je vyvážená a rozmanitá. Ocenené boli diela, ktoré vynikajú ako profesionálnym prevedením, tak aj inovatívnym prístupom k vizuálnej komunikácii,“ uzavrel Igor Piačka.

V súťaži NKS 2025 mala bohaté zastúpenie kategória knihy pre deti a mládež, čo vyzdvihla aj riaditeľka BIBIANY, Ing. Petra Flach. „Estetika, ktorú dieťa v knihe nachádza, nie je len dekoráciou, je to potrava pre jeho dušu a základ pre formovanie jeho vlastného vkusu a úsudku. Listovanie v knihe a vnímanie detailov ilustrácií učia dieťa trpezlivosti a zvedavosti. Pomáhajú mu pochopiť, že krása a poznanie majú svoju váhu a hodnotu, ktorú treba postupne objavovať. Týmto spôsobom kniha kultivuje detskú myseľ a buduje v nej cit pre kvalitu, ktorý pretrváva dlho po

dočítaní poslednej strany. V BIBIANE je naším poslaním dbať na to, aby tento prvý dotyk s kultúrou bol čo najhodnotnejší. Aj preto vnímame súťaž Najkrajšie knihy Slovenska ako oslavu harmónie," zdôraznila riaditeľka BIBIANY a dodala, že cieľom súťaže je vyzdvihnúť diela, v ktorých sa vysoká estetika a špičková technická kvalita spájajú do jedného harmonického celku. „Kolekcia Najkrajšie knihy Slovenska 2025 je dôkazom originality a remeselnej precíznosti. Ukazuje, že kniha zostáva nenahraditeľným umeleckým objektom a dôležitým pilierom našej identity.“

Knihám, ktoré splnili náročné výtvarné a technické kritériá, porota udelila ocenenie Najkrajšie knihy Slovenska 2025. Pozrite si, ktoré to sú:

Kolekcia najkrajšie knihy Slovenska 2025

Knihy pre deti a mládež

Danuša Dragulová-Faktorová: Kamenné srdce
Ján Gábor: Yeti, priateľ detí
Gabriela Magalová: Tajomstvo
Milan Rúfus: Aby deti otcov mali, aby mali mamy
Ondrej Sliacky: Hviezdolapka

Beletria

Danuša Dragulová-Faktorová: Básne
Maša Haľamová: Poézia srdca
Eva Luka: Nekromantik
Martin Vladík: Zahalený erotikon
Iva Vranská Rojková: Plody torzných polí
Veronika Jurčáková: Gazzetta d'edžina: BOOGIE-WOOGIE

Knihy o výtvarnom umení a obrazové publikácie

Matej Ferenčík: Srdcom v Karpatoch
Richard Kvasňovský: Zem
Kolektív: Danubiana 25
Kolektív: ZEN – zrkadlo okamihu
MUUZA 2025

Vedecká a odborná literatúra

Zuzana Dedík Šidlíková a kol.: ÚLUV 1945-1989
Filip Glocko – Monika Pastuchová: Robotnícky dom
Michal Smetanka: Ľudia s poslaním

Bibliofílie a autorské knihy

Ondrej Rudavský: Príbeh oceánu

Študentské práce

William Kubis: Somnabulist Blues
Miroslava Zavodanová: Lacuna
Vítazná kolekcia 20 knižných titulov bude súčasťou putovnej výstavy Najkrajšie knihy Slovenska 2025, ktorej otvorenie sa uskutočnilo po slávnostnom ceremoniáli v Galérii Dušana Rolla v BIBIANE. Vítazná kolekcia Najkrajšie knihy Slovenska 2025 bude našu krajinu reprezentovať aj na významných zahraničných knižných veľtrhoch a súťažiach ako sú napríklad Frankfurtský knižný veľtrh (Frankfurter Buchmesse) vo Frankfurte nad Mohanom a súťaž Najkrajšie knihy sveta (Best Book Design from all over the World), ktorá sa bude konať v Lipsku.

Popri víťaznej kolekcii 20 titulov porota udelila aj 5 štatutárnych cien, ktoré sú spojené aj s finančným ohodnotením:

Cena BIBIANY autorovi za vynikajúce

ilustrácie bola udelená dvom ilustrátorom: KATARÍNE VAVROVEJ za ilustrácie do knihy Maši Haľamovej: Poézia srdca a PETROVI POLLÁGOVI za ilustrácie do knihy Martina Vladika: Zahalený erotikon

Cena BIBIANY vydavateľstvu za najkrajšiu detskú knihu

Hviezdolapka bola udelená VYDAVATEĽSTVU MATICE SLOVENSKEJ, s. r. o., Martin

Cena BIBIANY vydavateľstvu za bibliofilské vydanie

bola udelená autorovi

ONDREJOVI RUDAVSKÉMU

CENA ZVÄZU POLYGRAFIE tlačiarňi za

mimoriadne polygrafické spracovanie bola udelená TBB, A. S., BANSKÁ BYSTRICA za knihu: Maša Haľamová:

Poézia srdca

Cena SLOVENSKEJ NÁRODNEJ

KNÍŽNICE za študentskú prácu bola udelená WILLIAMOVI KUBISOVI za prácu

Somnabulist blues

a MIROSLAVE ZAVOĐANOVEJ za prácu

Lacuna ■

Eva Vargová

Od Bienále k Bienále alebo putovanie skoro ako perpetuum mobile

BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, vznikla v roku 1987 (v zriaďovacej listine má dátum zriadenia 1. júla 1990), aby prebrala od Správy kultúrnych zariadení, ako štvrtá inštitúcia v poradí, organizovanie Bienále ilustrácií Bratislava (BIB). Neskôr sa k nemu, v párných rokoch, keď sa nekoná BIB, pridalo Bienále animácie Bratislava (BAB). Popritom sa kontinuálne robí výstavná činnosť priamo v BIBIANE, na jej oboch poschodiach, aj v Galérii Dušana Rolla, spojená s výchovno-vzdelávacími aktivitami a lektorskou činnosťou pre deti a mládež. Samotné BIB dopĺňajú, najmä v párnom roku, kedy sa nekoná, sprievodné propagačné výstavy BIB, súvisiace priamo s Bienále, alebo významnými slovenskými, a zahraničnými ilustrátormi, ocenenými na BIB, aj významne obohacujúcimi tvorbu ilustrácií pre deti všeobecne. Skelet výstavného programu tvoria erbové kmeňové výstavy ocenených ilustrátorov: Slovenskí ilustrátori ocenení na BIB 1967 – 2025, Držitelia Grand Prix BIB 1967 – 2025, Víťazi na BIB (predovšetkým na aktuálnom, jubilejnom 30. ročníku BIB 2025, ale aj na starších ročníkoch) a Držitelia Ceny Detskej poroty 1993 – 2025. Na ne sa navrstvujú výstavy ilustrácií, grafík a malieb slovenskej ilustrátorskej a grafickej školy Albína Brunovského a Dušana Kállaya a ich žiakov a žiakov Vincenta Hložníka. Výstavy sa konajú na slovenských zastupiteľských úradoch, slovenských inštitúciách v zahraničí, knižných veľtrhoch, kde propagujú nielen Bienále, ale aj slovenskú a svetovú ilustrátorskú tvorbu pre deti, ako aj v kultúrnych inštitúciách, predovšetkým v knižniciach, na Slovensku.

Je to tak aj tento rok. Po tom, ako sa začiatkom roku skončilo predĺžené BIB 2025 aj so sprievodnými výstavami v Slovenskej národnej galérii a v BIBIANE a tiež výstava v Suwane v Južnej Kórei: 30. výročie podmanivého

sveta BIB – kolekcia slovenských ilustrátorov ocenených na BIB 1967 – 2025, začala hneď od januára rozšírená verzia putovnej výstavy po Varšave a iných poľských mestách - Ocenení ilustrátori na BIB 2025.

Ako každý ročník je to okrem hlavnej ceny Grand Prix BIB 2025 (Noushin Sadeghian (Irán), ďalších desať štatutárnych cien: päť cien Zlaté jablko BIB 2025 (Armando Fonseca García (Mexiko), Dale Blankenaar (Juhoafrická republika), Fanny Dreyer (Švajčiarsko), Kun-Woong Park (Kórejská republika), Peilong Liang (Čína) a päť cien Plaketa BIB 2025 (Anna Cunha (Brazília), Isabel Margarita Hojas Loret (Čile), Nando von Arb (Švajčiarsko), Peter Uchnár (Slovensko), Xinyu Dong (Čína). Okrem nich Medzinárodná porota BIB 2025 udelila štyri čestné uznania vydavateľstvu a Cenu Detskej poroty (Chiaki Okada (Japonsko).

Grand Prix BIB 2025

V tom istom čase, v januári, bola otvorená výstava v Miestnej knižnici Vrakuňa: Čo nás spája – komparatívna výstava spájajúca diferencie svetových kultúrnych tradícií prostredníctvom BIB 2023. O mesiac neskôr boli práce deviatich účastníčok z rôznych krajín a kontinentov z minuloročného medzinárodného BIB-Unesco Workshopu Albína Brunovského s témou Chrobák v hlave vystavené na Veľvyslanectve SR v Paríži a v čínskom

Peter Uchnár, Dušan Kállay s manželkou a Nana Furiya

Šanghaji sa uskutočnila výstava Detské srdce naprieč svetom – 60 rokov BIB, v apríli presunutá do Pekingu. V marci sa v Prahe, v OOA-S (Ochranná organizace autorská) otvorila výstava Českí ilustrátori ocenení na BIB 1967 – 2025. Prezentovala devätnásť cien pre trinásť ilustrátorov a päť vydavateľstiev (vrátane troch cien dvoch českých umelcov súťažiacich v období socializmu za iný štát): päť Čestných uznaní vydavateľstvu, deväť Plakiet BIB, štyri Zlaté jablká BIB a predovšetkým raz aj Grand Prix BIB. V apríli nasledoval Medzinárodný veľtrh detskej knihy v Bologni – najväčší veľtrh detskej knihy na svete, kde BIBIANA predstavila ocenených ilustrátorov na BIB 2025. Mimoriadne bohatý na výstavy máj, „mesiac lásky k ilustrácii detskej knihy“, začal Ocenenými ilustrátormi na BIB 2025 v Novohradskej knižnici v Lučenci. Pokračoval touto výstavou spolu s Ocenenými slovenskými a kórejskými ilustrátormi 1967 – 2025 na Nami Island v Kórejskej republike. V Slovenskom inštitúte v Prahe bola výstava United by Art – Nana Furiya a Peter Uchnár. Súčasťou otvorenia každoročných Dní detskej knihy, tento rok v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave, bola vernisáž sprievodnej výstavy Albína Brunovského – Čiary (a farby) života v dlani detstva, ktorého 90. výročie narodenia sme si pripomenuli 25. decembra 2025. Spoluzakladateľ BIB profesor Brunovský ilustroval prvé knižky už na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, u prof. Hložníka v roku 1959, a už vtedy išlo o knihy jeho priateľov a umeleckých druhov, o rozprávky básnika Trnavskej skupiny Jána Stacha (Čokoládová rozprávka) a jej

iniciátora, trnavského rodáka Miroslava Válka (Kúzla pod stolom). K Miroslavovi Válkovi aj k svojim rovesníkom z Trnavskej skupiny mal veľmi blízky a srdečný priateľský vzťah, ktorý ho ovplyvnil aj v tvorbe. Po prvých knihách ilustroval takmer každý rok, spolu okolo 150 kníh. Asi pätina z týchto kníh sú určené pre deti a na tejto výstave je z nich jednou ilustráciou zastúpených 25. V tejto kolekcii boli vystavené ilustrácie detských kníh aj vzácné ilustrácie poézie pre deti básnikov Trnavskej skupiny, Ľubomíra Feldeka – tento rok oslavuje 90. výročie narodenia a uvedených Jána Stacha – tento rok má nedožité 90 rokov a iniciátora Trnavskej skupiny Miroslava Válka, ktorého 35. výročie úmrtia sme si tento rok pripomenuli. Výstavný program tesne pred prázdninami ukončí v júni v Zemplínskej knižnici Gorazda Zvonického v Michalovciach výstava Čo nás spája.

Nový školský rok odštartuje v septembri výstavou snových, poetických a lyricky imaginatívnych ilustrácií, grafik a maliieb Kataríny Vavrovej v Mestskej knižnici mesta Piešťany. Výstava aktuálnych Ocenených ilustrátorov na BIB 2025 sa odprezentuje v novembri na bratislavskej Bibliotéke. V súkromnej galérii v Ženeve a pravdepodobne aj na Misii SR pri OSN v Ženeve bude úspešných slovenských ilustrátorov reprezentovať výstava Ocenení slovenskí ilustrátori na BIB 1967 – 2025 a po nej Albín Brunovský – Čiary (a farby) života v dlani detstva. Celý rok sa symbolicky ukončí vo Verejnej knižnici Michala Rešetku v Trenčíne – Európskom hlavnom meste kultúry pre rok 2026, kde sa domácim a rovnako aj zahraničným návštevníkom predstavia Ocenení slovenskí ilustrátori na BIB 1967 – 2025. Je to sedemnášť ocenených slovenských ilustrátorov s tridsiatimi cenami: jedno čestné uznanie, trinásť Plakiet BIB, pätnásť Zlatých jabĺk BIB a jedna hlavná cena Grand Prix BIB. Výstava potrvá do začiatku roka 2027 a výstavný program nadviaže a pokračuje Ocenenými ilustrátormi na BIB 2025 v Novohradskej knižnici v Lučenci. A to sa už blíži ďalšie Bienále, BIB 2027... ■

Mgr. et Mgr. Juraj Žembera, PhD.

Ako ilustrácia spája deti a kultúry sveta?

Petra Flach a Zhang Mingzhou

V apríli 2026 navštívila na pozvanie Centra na podporu kultúry Strom života riaditeľka BIBIANY, medzinárodného domu umenia pre deti, Ing. Petra Flach, Peking a Šanghaj v Číne. Návšteva sa uskutočnila pri príležitosti výstavy *Detské srdce naprieč svetom – 60 rokov BIB v Číne*. Krátko po návrate na Slovensko poskytla exkluzívny rozhovor vydavateľstvu Strom života, v ktorom hovorí o poslaní BIB, medzinárodnej ilustrácii aj budúcnosti detskej knihy.

Výstava *Detské srdce naprieč svetom – 60 rokov BIB v Číne* sa uskutočnila v pekínskej Národnej knižnici a v Šanghajskej detskej knižnici. Aké dojmy vo vás zanechali tieto dve výstavy?

Keď boli obe výstavy predstavené čínskemu publiku a hosťom, veľmi ma potešila ich dôslednosť, profesionalita a vysoká úroveň organizácie. Samotné výstavné priestory zároveň odzrkadľovali veľký rešpekt organizátorov voči

podujatiu. Je pre mňa veľkou ctou reprezentovať BIB. BIB je významnou kultúrnou vizitkou Slovenska a zohráva dôležitú úlohu v oblasti kultúrnej výmeny. Slovenský veľvyslanec v Číne už vopred oznámil, že 30. apríla osobne navštívi pekínsku časť výstavy.* V roku 2024 sa výstava BIB zúčastnila aj na podujatiach spojených s podpisom memoranda o spolupráci medzi Slovenskom a Čínou v rámci oficiálnej slovenskej delegácie. Podujatie podporili predseda vlády Slovenska, minister kultúry aj čínski vládni predstavitelia. (*Milan Lajčiak, slovenský veľvyslanec v Číne, navštívil výstavu v Pekingu 30. apríla aj 6. mája 2026.)

Priniesla vám spoločná tvorba a interakcia Palomy Valdivie, laureátkou Grand Prix BIB 2023, s čínskymi deťmi počas workshopu *Koľko otázok má jedna mačka? nové rozmery poslania BIB prepájajú deti z celého sveta?*

Interakcia medzi laureátkou Grand Prix BIB 2023 čilskou ilustrátorkou Palomou Valdiviou, a čínskymi deťmi prostredníctvom zábavnej ilustrátorskej tvorby bola pre mňa nesmierne radostným zážitkom. Opäť ma utvrdila v presvedčení, že obraz je univerzálnym jazykom sveta. Táto aktivita jasne ukázala, že ilustrácia dokáže prekračovať hranice a svojou krásou a čistotou rezonovať s deťmi na celom svete. Verím, že práve to môže pomôcť vytvoriť lepšiu a pokojnejšiu svet pre deti.

Na podujatí v Šanghaji po prvýkrát spoločne diskutovali laureátka Grand Prix BIB 2023 Paloma Valdivia a čínska ilustrátorka Hei Mi, držiteľka ceny Zlaté jablko BIB. Ako vnímate takúto formu kultúrnej výmeny?

Takáto forma medzikultúrnej výmeny má mimoriadny význam a veľmi ma inšpiruje. Dialóg medzi Palomou Valdiviou z Čile a čínskou ilustrátorkou Hei Mi na tému Detstvo a predstavivosť vytvoril silný priestor pre empatiu a porozumenie. Ukazuje sa, že keď sa stretnú umelci z opačných strán sveta, ktorí tvoria pre deti, odhaľuje sa základná spoločná pravda: deti na celom svete podobne vnímajú krásu, majú podobné sny a nachádzajú radosť v jednoduchých a imaginatívnych zážitkoch. Takéto stretnutia naplňujú hlavné poslanie BIB – ilustrácia je univerzálny jazyk prepájajúci ľudí naprieč hranicami, kultúrami a jazykmi a prebúdzajú spoločné ľudské emócie a predstavivosť.

Spomínali ste, že BIB „odráža a formuje svetové trendy ilustrácie“. Aké trendy dnes dominujú globálnej detskej ilustrácii? Na prelome storočí sa ilustrácia posunula

od jednoduchého rozprávačského zobrazovania k vizuálnej metafore. Začala využívať symboly, úsporný výraz, fragmentáciu a otvorené významy. Ilustrácia sa tak stala rovnocenným partnerom textu a prostredníctvom náznakov a voľného priestoru získala vlastnú výpovednú silu. Od 21. storočia vstúpili do ilustrácie digitálne techniky, ko-

Výstava Detské srdce naprieč svetom – 60 rokov BIB v Číne

láž, art print či zmiešané médiá, ktoré vedú dialóg s tradičnou ručnou kresbou. BIB však vždy kládlo dôraz na umeleckú autenticitu, nie na technológiu samotnú. Po roku 2010 sa ilustrácia čoraz viac venuje témam identity, ekológie, migrácie, vojny či psy-

chologických tráum. Ilustrácia už nie je len doplnkom detskej knihy, ale širším kultúrnym a spoločenským médiom. Najnovšie trendy zahŕňajú: vysokokvalitnú autorskú ilustráciu, rast významu obrazovej narácie, poetické knihy s minimom textu,

Hlavnou charakteristikou poroty BIB je dôraz na medzinárodnú rozmanitosť, profesionalitu a nezávislosť. Každú porotu tvoria renomovaní odborníci z rôznych kultúrnych prostredí – ilustrátori, teoretici, vydavatelia, kurátori alebo kritici. Výber tak nie je obmedzený jedným estetickým pohľadom, ale predstavuje globálnu perspektívu ilustrácie. Kľúčovým prvkom je kolektívny dialóg pri hodnotení. Zároveň je proces nezávislý od trhu a komerčných vplyvov – dôraz sa kladie výlučne na umeleckú integritu, originalitu a prínos diel súčasnej ilustrácii. Ilustrácia je vnímaná ako samostatný vizuálny jazyk, nie iba ako interpretácia textu.

Výstava *Detské srdce naprieč svetom – 60 rokov BIB v Číne*

metaforické spracovanie spoločenských tém, experimentálne knižné formáty a typografiu, väčšiu medzinárodnú otvorenosť, prelínanie ilustrácie s komiksom, animáciou a dizajnom.

BIB si vždy zachovávalo nekomerčný charakter. Akým výzvam čelí tento prístup v období komercializácie detských kníh?

BIB neustále napína odkaz svojho zakladateľa Dušana Rolla: každé dieťa na svete má právo na kvalitnú obrázkovú knihu. V tomto zmysle je BIB strážcom umeleckej kvality. Túto misiu umožňuje podpora Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a spolupráca s IBBY - medzinárodnou neziskovou organizáciou prepájajúcou knihy a deti po celom svete.

Ocenenia BIB sú považované za symbol kvality v oblasti ilustrácie. Čím je výnimočný systém hodnotenia?

Od 90. rokov sa čínski ilustrátori, napríklad Cai Gao, presadili prostredníctvom BIB na medzinárodnej scéne. Ako sa podľa vás zmenila konkurencieschopnosť čínskej ilustrácie?

Čínski ilustrátori zohrávajú v medzinárodnej ilustrácii čoraz významnejšiu úlohu už od začiatkov BIB. Dôležitým míľnikom bolo získanie ceny Zlaté jablko BIB pre Cai Gao za knihu *Bao'er* v roku 1993. V roku 2013 získala Zlaté jablko aj Yu Rong za knihu *Straka v oblakoch*. Odvtedy medzinárodné uznanie čínskej ilustrácie výrazne rastie. Okrem roku 2017 získala Čína ocenenie Zlaté jablko na každom ďalšom ročníku BIB. V roku 2025 získal Liang Peilong Zlaté jablko za *Vodu a atrament* a Dong Xinyu Plaketu BIB za *Malého levieho tanečníka*. To dokazuje výrazné posilnenie medzinárodnej konkurencieschopnosti čínskej ilustrácie. Súčasná čínska ilustrácia nielen nadväzuje na tradície, ale vyžaruje aj rastúce umelecké sebavedomie, rozmanité formy vyjadrenia a vyspelé tvorivé myslenie. Dôležitým momentom bolo aj získanie Ceny Hansa Christiana Andersena pre Cai Gao v roku 2026 – prvýkrát toto ocenenie získal čínsky ilustrátor.

Slovensko s piatimi miliónmi obyvateľov vytvorilo svetovo uznávanú značku ilustrácie. Môže byť tento model inšpiráciou aj pre Čínu?

Áno, som presvedčená, že model BIB môže byť inšpiráciou pre mnohé krajiny vrátane Číny. BIB dokazuje, že aj malá krajina, akou je Slovensko, môže vytvoriť svetovú kultúrnu značku. Rozhodujúca nie je veľkosť, ale vízia, vytrvalosť a dlhodobý dôraz na kvalitu. Za desaťročia sa BIB stalo medzinárodnou platformou prepájajúcou ilustrátorov, vydavateľov a odborníkov. Prostredníctvom spolupráce s IBBY, Bienále ilustrácií na ostrove Nami v Kórei či projektom „BIB Čína“ vznikla živá sieť podporujúca rozvoj ilustrácie na všetkých kontinentoch. BIB je dnes nielen výstavou a súťažou, ale aj medzinárodnou platformou dialógu a inšpirácie.

Výstava *Detské srdce naprieč svetom – 60 rokov BIB v Číne*

Ako vnímate vplyv umelej inteligencie na ilustráciu?

Vplyv umelej inteligencie na ilustráciu patrí medzi najnaliehavejšie a najdiskutovanejšie témy súčasnosti. Vyžaduje si široký medzinárodný dialóg odborníkov. AI zásadne mení vizuálnu tvorbu a vyvoláva otázky o autorstve, originalite a umeleckej hodnote. Preto je potrebné otvorene diskutovať o tom, aké miesto má AI v súťažiach, ako je BIB. BIB naďalej trvá na hodnotení originálnych diel, no v čase technologických zmien musíme znovu premýšľať o význame originality. Nejde o odmietanie technológií, ale o zodpovedné uvažovanie o ich vplyve na tvorivý proces a umeleckú podstatu. Práve preto bude umelá inteligencia jednou z hlavných tém sympózia BIB 2027.

Ako chce BIB v budúcnosti rozvíjať spoluprácu s Čínou?

Spolupráca medzi BIB a Čínou už vstúpila do systematickej a dlhodobej fázy. Práve to je naším hlavným smerovaním do budúcnosti. Vďaka projektu „BIB Čína“ a podpísanému desaťročnému memorandu vznikol stabilný rámec výmeny – zahŕňajúci putovné výstavy BIB v Číne aj prezentácie čínskych ilustrátorov

na Slovensku. Dôležitou súčasťou spolupráce sú aj workshopy pre mladých čínskych ilustrátorov počas medzinárodného workshopu BIB–UNESCO Albína Brunovského. Okrem existujúcich modelov spolupráce chceme skúmať aj nové možnosti, zvýšiť povedomie o BIB v Číne a ešte viac prepájať ilustrátorov na celom svete.

Áké sú vaše očakávania od ďalších 60 rokov BIB?

Prajem si, aby BIB zostalo verné svojmu poslaniu a ďalej sa rozvíjalo ako medzinárodná platforma kultúrneho dialógu podporujúca ilustráciu detských kníh na celom svete. Dúfam, že bude aj naďalej miestom stretnutí umelcov, odborníkov a vydavateľov zo všetkých kontinentov a zostane otvorené novým krajinám, hlasom a umeleckým perspektívam. BIB musí zároveň zachovať svoje základné hodnoty – umeleckú autenticitu, otvorenosť a kvalitu – a pritom reagovať na spoločenské, umelecké i technologické zmeny. Uplynulých 60 rokov potvrdilo silu tejto vízie. V nasledujúcich desaťročiach chceme pokračovať v budovaní mostov medzi kultúrami, podporovať novú generáciu ilustrátorov a zachovať BIB ako živú platformu univerzálneho jazyka obrazu. ■

Rozhovor pripravili: Zheng Han, Annie
Producent: Zhang Mingzhou
Vydavateľ: Centrum na podporu kultúry
Strom života

Rozmanitosť ilustrácie detských kníh v kontexte tridsiatich ročníkov BIB

Tridsiatim ročníkom Bienále ilustrácií Bratislava (1967 – 2025) predchádzala približne rovnako dlhá tradícia a vývoj knižnej ilustrácie pre deti a mládež v rodisku Bienále. Pre Slovensko boli mimoriadne významné kontakty s českým umeleckým prostredím, narastajúce v 19. storočí, ale veľký vplyv na vývoj umenia, aj knižného umenia na Slovensku, mal vznik Československej republiky v roku 1918. Česká moderna v medzivojnovom období 1918 – 1938 dosiahla svetovú úroveň a veľmi výrazne ovplyvnila aj slovenské umenie. Prvé detské knihy vychádzali z ľudovej slovesnosti, tradovanej z generácie na generáciu, a v 19. storočí spísanej Pavlom Dobšinským, Boženou Němcovou etc. Išlo, tak ako aj v ostatných európskych krajinách, o národné, respektíve regionálne rozprávky, legendy, báje a povesti, kde sa najviac prejavili ľudové tradície a folklór. Už v 19. storočí sa rozprávky výtvarne spracovávali formou bábkového divadla, z ktorého vyšli viacerí výtvarníci, najvýznamnejším bol Jiří Trnka, žiak bábkara profesora Josefa Skupu (autor Spejbla a Hurvínka). Charakter ilustrovania detských kníh ovplyvnili českí umelci Josef Lada, Josef Čapek, Zdeněk Burian a spomínaný

Jiří Trnka, obrovská autorita pre celú generáciu ilustrátorov prezentovaných na BIB. Na Slovensku sa venovali aj tvorbe pre deti, ilustrovaniu kníh pre deti Martin Benka z prvej generácie a Ľudovít Fulla z druhej generácie slovenských modernistov. Práve oni ilustrovali slovenské rozprávky, čím položili základy ilustrátorskej tvorby v prvej polovici 20. storočia. Ilustrovanie ovplyvnila v tom čase aj grafická tvorba, najmä Mikuláša Galandu a Kolomana Sokola. Po druhej svetovej vojne vznikla v roku 1949 Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave a na jej pôde Oddelenie voľnej grafiky a knižnej ilustrácie profesora Vincenta Hložníka, zakladateľa súčasnej grafickej a ilustrátorskej školy a významného ilustrátora kníh pre deti. Po ňom viedli Oddelenie jeho žiaci a významní grafici, ilustrátori a maliari profesor Albín Brunovský a neskôr profesor Dušan Kállay. Predstavitelia Brunovského školy a dnes už aj Kállayovej školy sú významní slovenskí grafici a ilustrátori, napr. Katarína Vavrová, Igor Piačka, Peter Klúčik, Karol Ondreička, Dušan Polakovič, Karol Felix, Peter Pollág, Robert Brun, Peter Uchnár, ale aj Martina Matlovičová, Vladimír Král, či Ľuboslav Paľo,

Jana Kiselová – Siteková

František Skála

vďaka ktorým je slovenská grafika a ilustrácia na svetovej úrovni.

Hložníkovi žiaci Albín Brunovský a jeho spolužiak Miroslav Cipár spolu s diplomatom a vizionárom Dušanom Rollom založili Bienále ilustrácií Bratislava, dodnes považované za najväčšiu a najprestížnejšiu nekomerčnú súťažnú výstavu originálov ilustrácií kníh pre deti na svete. Podmienky na diverzitu, rozmanitosť a pluralitu zúčastnených umeleckých štýlov a výtvarných názorov detskej ilustrácie vytvoril a zaručil hneď na začiatku univerzálny, demokratický a apolitický Štatút BIB jeho zakladateľov z roku 1966. Ten umožňuje zúčastniť sa Bienále každému umelcovi pri splnení rovnakých podmienok, platných pre všetkých. Rozmanitosť v štýle, forme a obsahu sa prejavila počas 30 ročníkov Bienále (1967 – 2025) v dielach 9 319 ilustrátorov zo 113 krajín s vyše 74 000 ilustráciami z 11 666 detských kníh napísaných v 52 jazykoch. Išlo o významných renomovaných a prestížnych umelcov, ako aj o začínajúcich ilustrátorov. Hlavnú cenu Grand Prix BIB získali umelci z 18 štátov (po rozde-

lení Československa a Sovietskeho zväzu a zjednotení Nemecka je to dnes 19 štátov), z toho je 15 európskych. Okrem toho toho 10- až 12- členná Medzinárodná porota BIB zložená z ilustrátorov, teoretikov a historikov umenia, vydavateľov a knihovníkov z celého sveta udeľuje na každom ročníku ešte päť Zlatých jabĺk BIB a päť Plakiet BIB. Tieto štatutárne ceny získali umelci z viac ako 23 štátov z Európy, Ázie, Afriky, Severnej Ameriky, Južnej Ameriky a aj ilustrátor naturalizovaný v Austrálii. Spojením štýlovej a formálnej rôznorodosti raz za dva roky v čase a priestore, európskej poetickej ilustrácie, ázijskej symboliky a kaligrafie, latinskoamerickej farebnosti, či severského minimalizmu zároveň dochádza k vzájomnému ovplyvňovaniu a synergii.

Na prelome 50. a 60. rokov vychádzala ilustrácia detských kníh ešte z pôvodnej tradície popisnosti, deskripcie, ale v štýle nastupujúcej mladej generácie Hložníkových žiakov sa začína presadzovať fantazijnosť a imaginácia. Výborné podmienky na tvorbu vytvorilo a vydávanie kníh pre deti podporovalo v týchto rokoch aj nasledujúcich desaťročiach na Slovensku vydavateľstvo kníh pre deti Mladé letá.

V období vzniku BIB sa dominantná európska ilustrácia detských kníh osamostatňovala ako samostatný umelecký druh, emancipovala sa a získavala výtvarnú autonómiu. Už to nie je len doplnok textu, ale autonómne výtvarné dielo. Trend 60. – 80. rokov 20. storočia, ktorý spoluurčovala česká a slovenská škola ilustrácie, kládol dôraz na prepojenie s voľným umením (grafika, maľba), silnú kresbu, grafickosť, a predovšetkým imagináciu, fantazijnosť a prvky lyrického poetizmu a surrealizmu. Tento normatívny model bol dlho určujúci a trend ovplyvňovali a spoluvytvárali Albín Brunovský a neskôr Dušan Kállay. Naratívne príbehy, figurálne kompozície bravúrne ilustrovali mimoriadne príťažlivým, svojsky uhrančivým a podmanivým štýlom. Aj Medzinárodné poroty BIB preferovali umeleckú kvalitu pred komerčnosťou. Veľmi oceňovaní boli v 60. – 70. rokoch okrem samotných

zakladateľov Bienále a legiend výtvarného umenia Albína Brunovského a Miroslava Cí-pára, predstaviteľov dvoch diametrálne odlišných umeleckých štýlov, napríklad aj Viera Bombová, Eva Bednářová, Květa Pacovská, Yasuo Segawa, Andrzej Strumiłło, Lieselotte Schwarz, Klaus Ensikat a iní ilustrátori z Československa, Poľska, Nemecka (Nemecká republika aj Nemecká demokratická republika), Japonska, či škandinávskych krajín. V 80. rokoch dominovali autori zo strednej Európy, z Československa a Poľska, severnej Európy, Francúzska. Medzi najvýznamnejších patria napríklad Roald Als, Frédéric Clément, Hannu Taina, či Marian Murawski. Veľký celosvetový ohlas získali Dušan Kállay a Petr Sís, ktorí sa stali jednými z najväčších autorít BIB a najvýznamnejšími ilustrátormi aj v nasledujúcom období až do súčasnosti.

V 90. rokoch 20. storočia došlo, aj vďaka BIB, ku globalizácii, internacionalizácii a z toho vyplývajúcej pluralite štýlov, pluralite vizuálnych jazykov. Na svetovej scéne sa etablovali mimoeurópske krajiny so silnými národnými poetikami, napríklad Irán (tradícia perzského dekoratívneho umenia). BIB sa mení na „mapu sveta ilustrácie“. Popritom stále dominujú tradičné krajiny: Česko a Slovensko, Francúzsko (Martin Jarrie), Taliansko (Lorenzo Mattotti, Roberto Innocenti), Japonsko (Etsuko Nakatsuji).

Martina Matlovičová

Na prelome tisícročí a storočí sa vývoj ilustrácií posúva od deskriptívnosti, popisnosti a narácie, k vizuálnej metafore komponovanej zo symbolov, metafor, expresívnej skratky a otvoreného alebo nedopovedaného významu. Ilustrácia je plnohodnotnou a rovnocennou interpretáciou textu, pracujúcou s fragmentárnosťou a prázdny priestorom, nie jeho opisom. Tento trend je často spájaný práve s ocenenými dielami na BIB.

V prvom decéniu 21. storočia došlo k prenikaniu digitalizácie do výtvarného umenia. Začali sa presadzovať techniky: digitálna kresba, koláž, giclée tlač – fine art print, 3D, rozšírenie zmiešaných techník a hybridné techniky. Vzniklo napätie, tenzia s tradičnými technikami: ručná kresba, gvaš, akryl, grafické techniky hĺbkotlač, výškotlač a tlače z plochy. BIB nepreferuje technologický pokrok sám osebe, ale výtvarnú autenticitu.

Po roku 2010 sa do popredia dostávajú nové spoločenské témy: identita, ekológia – environmentálne témy, migrácia, vojna, diverzita a témy západnej ideológie a z nich vyplývajúca trauma a dezilúzia. Ilustrácia prestáva byť len pre deti a stáva sa médiom vážnych spoločenských tém. Súčasné ročníky ukazujú rozmanité výtvarné prístupy a techniky a širší kultúrny význam ilustrácie. Najnovším trendom je používanie umelej inteligencie (AI) vo výtvarnom umení, prekračovanie hraníc výtvarných druhov a štýlov, prelínanie ilustrácie, komiksu, animácie a dizajnu, hybridizácia a experiment. Narúšajú sa hranice knihy a z ilustrácie sa stáva intermediálne a interaktívne umenie (objekt). Prekvapivá kvalita ilustrácií z neeurópskych a dokonca rozvojových krajín v posledných ročníkoch je v kontraste s knižnými veľmocami. Pôsobí to v niektorých prípadoch ako výmena rolí, ústup krajín s dlhou historickou tradíciou knižnej ilustrácie z pozícií a nástup mimoeurópskych krajín.

Celosvetovo prichádza k ústupu od reprezentatívnych a výpravných kníh, čo reflektuje aj BIB. Najčastejším formátom

Eric Battut

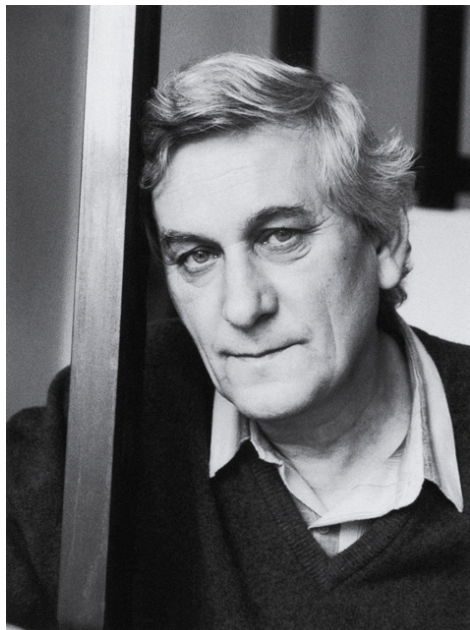
kníh, z ktorých boli súťažné ilustrácie na posledných ročníkoch BIB, sú obrázkové knihy malého rozsahu, veľmi často tridsať-dvastranové, s minimom textu či „picture-book“, prípadne „knihy bez slov, tiché knihy“ – „silent book“. Viacstranové knihy a knihy väčšieho rozsahu boli prezentované iba výnimočne. Kvalita autorizovaných digitálnych výtlačkov sa od Bienále k Bienále zlepšuje a je vo väčšine diel štandardne dobrá. Témou budúcich BIB bude určite generovanie ilustrácií umelou inteligenciou (AI) a s tým spojenými otázkami a problémami. Dá sa predpokladať, že v budúcnosti bude ťažko rozlíšiteľné a rozpoznateľné spojenie kvalitných autorov a vyspelejšej AI.

V kontexte histórie umenia je Bienále ilustrácií Bratislava najväčšia nekomerčná súťaž originálnych ilustrácií detských kníh na svete, kultúrny fenomén, ktorého viacdimenzionálny význam presahuje bežnú výstavu. Je jedinečné tým, že sa zameriava výlučne na ilustráciu ako umeleckú formu – nie ako dekoráciu, nie ako niečo sekundárne, ale ako centrálné médium rozprávania príbehov deťom. V kontexte dneška – keď sú deti čoraz intenzívnejšie vystavované digitálnym médiám – zostáva BIB inštitúciou, zachovávajúcou umelecké štandardy a oslavujúcou originalitu, rôznorodosť a oceňujúcou kultúrnu

diverzitu. Aj v dobe, keď sú obrázkové knihy z komerčných dôvodov plné dizajnových a interaktívnych prvkov, v horšom prípade prvoplánových, povrchných a lacných prvkov nízkej úrovne formujúcich vkus detí zlým smerom, trvá BIB na zachovávaní najvyššej kvality, ponúka dômyselne koncipované knihy, podporujúce hlboké emocionálne a intelektuálne spojenie s mladými čitateľmi. Potvrďuje hodnotu autorskej, nekomerčnej ilustrácie – nie s dôrazom na marketing, ale na skutočné umelecké vyjadrenie a na zmysluplnú komunikáciu. Na ilustráciu čoraz viac vplývajú ostatné druhy výtvarného a, žiaľ, aj všeobecne vizuálneho umenia a presadzuje sa snaha o materiállovú, formálnu aj obsahovú originalitu a originálnu štylizáciu na úkor remeselnej zručnosti. Aj potom ako Bienále po kritickej reflexii prijalo autorizované digitálne formáty hybridných a zmiešaných techník, zostáva aj naďalej zástancom tradičných techník. V čase komercializácie a digitalizácie detskej literatúry sa snaží zachovávať umeleckú integritu ilustrácie a podporovať novátorské inovatívne prístupy a umeleckú výnimočnosť. Prezentuje, ako ilustrátori naprieč generáciami nanovo interpretujú svoje remeslo tradičnými aj netradičnými spôsobmi. BIB nie je len reflexiou, „zrkadlom“ trendov, je aj ich spolutvorcom. Jeho cieľom je vyberať a prezentovať to najlepšie zo svetovej ilustrácie a tým nastavovať kvalitatívne štandardy. Jeho hlavným poslaním je kultivovať priestor, kde sa možno zamyslieť nad tým, čo vlastne znamená tvoriť také knihy pre deti, ktoré ich nielen zabavia, ale zároveň formujú ich charakter a pohľad na svet. Bienále je významným podujatím, pretože spája bohatú ilustrátorskú tradíciu s novátorským experimentovaním. Tak ako je dôležité reagovať na vývoj v umení knižnej ilustrácie, tak sú pre ilustrovanú knihu životne dôležité tradícia a kontinuita. ■

Mgr. et Mgr. Juraj Žembera, PhD.

Albín Brunovský a jeho asociatívna ilustrácia detských kníh

Albín Brunovský

Albín Brunovský je hlavným predstaviteľom stredoeurópskeho fantazijného realizmu 2. pol. 20. storočia, ktorý sa významnou mierou zapísal aj do dejín knižnej ilustrácie. Predpoklady mal vytvorené už v detstve, pretože jeho mama aj stará mama v ňom budovali vzťah k ľudovej slovesnosti a k prstonárodným rozprávkam.¹ Možno to bol jeden z dôvodov, prečo začal študovať na Vysokej škole výtvaných umení v Bratislave na Oddelení grafiky a knižnej ilustrácie Vincenta Hložníka. Už počas štúdií ilustroval detské časopisy *Zornička* a *Ohník*, čo ho priviedlo k spolupráci s vydavateľstvom *Mladé letá*²

1 „Moje najsilnejšie spomienky sa viažu k večerom. Moja mama a stará mama boli priam posadnuté rozprávaním o bosorkách. O nich sa im najlepšie rozprávalo večer. Vždy spomenuli množstvo podrobností a príhod. Niekedy dokonca vyslovili meno tej-ktorej bosorky...“. Panenka, Ivan (red.): Albín Brunovský. Grafika a ilustrácie. Kat. výst. Senica 1985, nepag.

2 Zajček, Štefan: Albín Brunovský: Knižné ilustrácie (1959 – 1997). Senica 2006, nepag

a k blízkeho kontaktu s generačne spriaznenými básnikmi. Umelecova inklinácia k ilustrácii kníh pre deti a mládež, ktorú tvorí 46 zo 140 ilustrovaných kníh, preto bola logickým vyústením umelcovej životnej cesty a kodifikovaná jeho neskorším pôsobením na poste vedúceho Oddelenia grafiky a knižnej ilustrácie VŠVU v rokoch 1972 – 1990.

Médium ilustrácie sa v súčasnosti na Slovensku nachádza v slepej uličke „neumeleckých smerov“, ktoré dehonestuje časť umelcov a s nimi spätými výtvarnými kritikmi pasujúcimi sa za arbitrov posudzovania toho, čo je a čo nie je umenie. Z historického hľadiska je ale idea avantgardného princípu tvorby „originality za každú cenu“, ktorou je už uvedená skupinka hnaná na imaginárne barikády boja proti klasickým (vraj tradičným) médiám, dávno neaktuálnou premisou. Sám majster Brunovský bol už za svojho života súdobou kritikou kritizovaný, že „žije literatúrou svoj imaginárny svet“³, aj keď umelec knihy nikdy doslova neilustroval, ale voľne interpretoval, takže mohli slúžiť aj ako samostatné diela.⁴ K tejto filozofii tvorby umelec dospel vďaka blízkej spolupráci a priateľstvu s básnikmi Trnavskej skupiny (Lubomír Feldek, Ján Stacho, Jozef Mihalkovič, Ján Ondruš). Tí v programovom manifeste publikovanom v časopise *Mladá tvorba* č. 4 z roku 1958 poukázali nielen na vzájomnú spätosť rôznych druhov umeleckej tvorby, napr. umeleckého prekladu a literatúry pre deti, ale aj na víziu smerujúcu k zbúraníu rozdielov medzi literatúrou pre deti a pre dospelých.⁵

3 Šefčáková, Eva.: Brunovský Albín (1935). In: Matuščík, R.et al.: Nové slovenské výtvarné umenie. Bratislava 1969, s. 75.

4 Droppová, Ludmila: Albín Brunovský a jeho miesto v slovenskom výtvarnom umení. In: Výtvarný život, 15, 1970, 5, s. 8.

5 Blik, René: Lubomír Feldek. Bratislava 2000, s. 106.

Kľúčovým momentom v Brunovského ilustrátorskej tvorbe bola účasť na súťaži detského leporela vypísanej vydavateľstvom Mladé letá roku 1957. Súťaž vyhral Ján Stacho s leporelom Čokoládová rozprávka. Pre detského čitateľa ťažko zrozumiteľný

Ďalšia Brunovského ilustrátorská tvorba pre deti a mládež sa však od tejto formálnej závislosti osamostatnila. Umelec prvýkrát aplikoval svoj rukopis typický brilantnými grafickými šrafúrami a manieristicky deformovanými postavami, používanými

Ilustrácia Albína Brunovského

text ilustroval Brunovský na odporúčanie Ľ. Feldeka⁶ tak, aby bol príbeh rozprávky ľahšie pochopiteľný. Literárne dielo bolo obohatené o samostatnú výtvarnú stránku, ktorá nebola len vernou ilustráciou deja, ale samostatne ho rozvíjala (akvarel, 1958). Tento experiment mal nakoniec veľký dosah na vývin ilustrátorskej tvorby, pretože dával umelcovi možnosť voľnej interpretácie textu.

Prvé Brunovského ilustrácie detských kníh sa nesú v duchu tradičnej „trnkovskej ilustrácie“, pre detského čitateľa ľahko identifikovateľných štylizovaných postavičiek, tak ako v prípade ilustrácií rozprávky M. Válka Kúzla pod stolom (pero, tuš, tempera, 1959).

v jeho voľnej grafickej tvorbe, v rozprávkach V. Krupu Ibis a mesiac (pero, tuš, akvarel, 1961), ktoré boli možno práve vďaka tomuto tvorivému počinu odmenené Cenou Fraňa Kráľa. Aj keď prevažnou časťou umelcovej ilustrátorskej tvorby boli diela vytvorené grafickými technikami, knihy ilustrované kresbami (pero, ceruza, tuš) či maliarskymi technikami (akvarel, tempera) tiež v umelcovej tvorbe zastávajú významné miesta. Najmä preto, že práve pri ilustrácii rozprávok si mal možnosť umelec vyskúšať nové výrazové prostriedky a techniky maľby, najmä kombináciu abstraktných prírodných záhrad a realistických figurálnych motívov. Bolo tomu tak najmä pri ilustrovaní rozprávky H. Ch. Andersena Malá morská panna (pero, tuš, akvarel, 1965) vyhotovenej v tlmenej

⁶ Feldek, Lubomír: Homo scribens. Bratislava 1982, s. 47-48.

Ilustrácie Albína Brunovského

modro-zelenej farebnosti, ktorá predchádzala zákazke na cyklus monumentálnych malieb pre hotel Bôrik z rokov 1969 – 1974. Do tohto experimentálneho umelcovho obdobia charakteristického nielen začiatkom tvorby malieb na dreve, ale aj realizáciou maľovaných a leptaných zrkadiel,⁷ sa datuje realizácia knižného projektu v spolupráci so Slovenskou národnou galériou, a to vydanie nórskeho rozprávok P. Ch. Asbjørnsena a J. Moea vo vydavateľstve Mladé letá v roku 1972.⁸ Ilustrácie knihy boli vytvorené grafiko-maliarskym experimentom, pozadie autor vytvoril raritnou grafickou technikou rytín z Mässerovej dosky a rozprávkové figurálne motívy akvarelom. Kniha z tohto dôvodu získala viacero prestížnych ocenení, počnúc Cenou vydavateľstva Mladé letá 1972 a čestným uznaním v súťaži Najkrajšie knihy Československa až po bronzovú medailu na Medzinárodnej výstave knižného umenia IBA v Lipsku v roku 1972.

Práve v prvej polovici 70. rokov sa v umelcovej tvorbe presadzuje nový výtvarný prejav charakteristický realistickými až fotografickými stvárnením postáv s fantazijnými prvkami, tzv. fantazijný realizmus. Práve od polovice 70. rokov začal Brunovský programovo spolupracovať s ďalším členom Trnavskej skupiny Ľ. Feldekom, napr. na ilustrovaní Modrej knihy rozprávok v roku 1974. Táto kniha obdržala nielen Cenu vydavateľstva Mladé letá za „vynikajúcu realizáciu literárnej, výtvarnej a grafickej zložky“, ale v roku 1976 dostala v Aténach aj ocenenie – Čestnú listinu H. Ch. Andersena.⁹ Feldek sa pri písaní Modrej knihy rozprávok riadil jednou z nosných ideí manifestu Trnavskej skupiny z roku 1958, proklamujúcej zrušenie rozdielu medzi literatúrou pre deti a pre dospelých.¹⁰ Základné črty Feldekovej tvorby, ktoré možno vzťahovať aj na Brunovského, boli rozprávkovosť, absurdita, kontakt so svetom zvierat, humornosť, ako aj rekonštrukcia svojej

7 <https://www.gmb.sk/detail/albin-brunovsky-v-zrkadle-casu>

8 Zajček, Štefan: Albin Brunovský: Knižné ilustrácie (1959 – 1997). Senica 2006, nepag.

9 Blik, René: Lubomír Feldek. Bratislava 2000, s.114.

10 Feldek, Lubomír: Zrušit rozdiel medzi detskou a dospelou literatúrou. In: Poliak, J.: Rozhovory o literatúre pre mládež. Bratislava 1978.

Ilustrácia Albína Brunovského

prežitej detskej skúsenosti.¹¹ Pozoruhodné je, že viaceré motívy, ktoré Brunovský použil pri ilustrovaní *Modrej knihy rozprávok*, sa neskôr stali témami viacerých grafických cyklov.¹² Brunovského ilustráciu literatúry pre deti a mládež preto možno považovať za tvorivý experiment, ktorý mal dosah na jeho voľnú tvorbu nielen v oblasti grafiky, ale aj maľby. Na jednej strane tu možno sledovať tendenciu obohatiť literárnu predlohu o samostatnú, výtvarnú stránku neviazanú striktno na text a na strane druhej snahu odstrániť rozdiel medzi ilustráciou kníh určených pre deti a literatúrou pre dospelých a odstrániť rozdiel medzi úžitkovou tvorbou zastúpenou ilustráciou a voľným umením grafiky a maľby.

Brunovského asociatívny prístup pri ilustrovaní *Modrej knihy rozprávok* je možné demonštrovať hneď na úvodnej rozprávke *O tom, prečo sa táto kniha volá modrá kniha rozprávok*, v ktorej Ľubomír Feldek opisuje sen jedného chlapčeka, ktorý sa stal predmetom

rôznorodých interpretácií jeho rodičov, ako aj neho samého:¹³

1. Bola jedna váza.
2. Vo váze bolo dievčatko.
3. Dievčatko držalo balkón.
4. A na balkóne stál kvet.

Hneď ráno, keď sa chlapčeka jeho mama spýtala na to, čo sa mu snívalo, tak chlapček pozmenil štruktúru veršov v tom zmysle, že na balkóne stál kvet, ktorý držal vázu s dievčatkom. Tento verš potom zasa jeho mama interpretovala jeho otcovi tak, že na váze s kvetom stál balkón, na ktorom stálo dievčatko. Básničku nakoniec uviedol do normálu otec chlapčeka tak, že na balkóne stálo dievčatko, ktoré držalo vázu s kvetom. Chlapček potom túto verziu mal predniesť v škole, ale opäť zmenil štruktúru veršov tak, že vo váze bolo dievčatko, ktoré držalo balkón, na ktorom stál kvet.

¹¹ Bilík, René: *Ľubomír Feldek*. Bratislava 2000, s. 120.

¹² Ide napríklad o cykly *Opitý koráb* (1980), *Dámy v klobúku* (1981), *Chvála zamotaných snov* (1984 – 1985).

¹³ Feldek, Ľubomír: *Z modrej knihy rozprávok*. In: *Modrozelená kniha rozprávok*. Bratislava : Ex tempore, 2003, s. 6-7.

Ilustrácie Albína Brunovského

Celkovo tak Feldek vytvoril 5 odlišných strof veršov, ku ktorým Brunovský dodal ešte svoju vlastnú maliarsku interpretáciu, ktorú by bolo možné do jazyka poézie previesť takto.

1. Bol jeden kvet.
2. Kvet držal vázu.
3. Vo váze bolo dievčatko.
4. Dievčatko držalo balkón.

Brunovský tak veľmi vtipne zareagoval na Feldekom „hodenú rukavicu“, aby do ilustrácie zakomponoval svoj vlastný ilustrátorský pohľad v duchu deklarovaného tvorivého prístupu obohatenia textu o novú vizuálnu stránku.

V Brunovského tvorbe možno nájsť samozrejme aj také ilustrované knihy, ktoré sa asociatívneho princípu nedržali, a v ktorých sa autor cielene prispôbil epickému prístupu pri ilustrovaní textu, tak ako v prípade ilustrácií Francúzskych rozprávok Madame d'Aulnoy Pávi kráľ (akvarel, 1978).¹⁴

Tu Brunovský stvárnil rajske záhrady a vzdušné zámky, teda fantazijné motívy typické pre jeho neskoršie grafické listy, podobne ako sýta, až kriklavá farebnosť charakteristická pre cyklus monumentálnych malieb pre Slovenský parlament 1993 – 1997.¹⁵ Pávi kráľ vďaka svojej atraktívnej vizuálnej farebnosti získal množstvo domácich ocenení, najprv Zlaté jablko na BIB 1981 a potom aj Cenu v súťaži Najkrajšie knihy Československa. Práve umelcova tvorba 80. – 90. rokov 20. storočia je pre širšie publikum najzrozumiteľnejšia, čo sa odráža aj v hodnotení umelcovej tvorby na trhu s umením, aj keď už spomínané 70. roky 20. storočia sú pre dejiny slovenskej, a trufam si povedať aj svetovej, ilustrácie oveľa hodnotnejšie. ■

Martin Vančo

¹⁴ Kniha vyšla vo viacerých jazykových mutáciách, ako napr. Französische Feenmärchen der Madame D'Aulnoy; Bratislava: Mladé letá, 1980.

¹⁵ Zajčok, Štefan: Albin Brunovský: Knižné ilustrácie (1959 – 1997). Senica 2006, nepag.

Ilustrácia Albína Brunovského

Bologna 2026 – Veľtrh detskej knihy

V dňoch 13. až 16. apríla 2026 sa konal 63. ročník Veľtrhu detskej knihy v Bologni, na ktorom mala zastúpenie aj BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti. Veľtrh ponúka jedinečnú možnosť prezentovať ilustrácie ocenené na poslednom, jubilejnom ročníku Bienále ilustrácií Bratislava 2025, možnosť stretnúť sa s vydavateľmi, no aj vrcholnými predstaviteľmi exekutívy IBBY (Medzinárodnej únie pre detskú knihu), jej partnerskými organizáciami a zároveň poskytuje príležitosť nadviazať spoluprácu s novými partnermi.

právami v oblasti detskej a mládežníckej literatúry. Počas konania Veľtrhu detskej knihy v Bologni bolo možné vzájomne prepojiť tri prestížne veľtrhy zamerané na knihy, ilustrácie, licencovanie a audiovizuálnu tvorbu, a to: Bologna Children's Book Fair (BCBF) – najväčší svetový veľtrh zameraný na detskú literatúru Bologna Book Plus (BBPlus) – platforma venovaná všeobecnému vydavateľstvu, Bologna Licensing Trade Fair/Kids (BLTF/Kids) – podujatie, ktoré zamerané na vytvorenie priestoru venovanému hračkám

Veľtrh detskej knihy v Bologni

Trošku z histórie

Veľtrh vznikol v roku 1964 z iniciatívy talianskeho vydavateľa Sergia Giuntioho, ktorý sa domnieval, že detské knihy nedostávajú na frankfurtskom knižnom veľtrhu primeraný priestor, ktorý by si zaslúžili, a preto navrhol vytvoriť Veľtrh detskej knihy v Bologni. Návrh sa hneď ujal, aj keď sa nevyhol počiatočným komplikáciám, keďže Bologna v tom čase nemala ani letisko. No napriek tomu už od prvých ročníkov ho začali navštevovať silní hráči ako USA, Japonsko, Čína. Jedným z kľúčových úspechov tohto veľtrhu je, že dodnes je verný obchodovaniu s právami a autorskými

a vznikol vďaka strategickému partnerstvu so spoločnosťou Play.

Zástupcovia BIBIANY sa okrem prezentácie kolekcie víťazných ilustrácií Bienále ilustrácií Bratislava 2025 zúčastnili aj niekoľkých bilaterálnych mítingov so zástupcami Číny, Singapuru a Azerbajdžanu a zaujímavých stretnutí s IBBY Kolumbia, Malajzia, Saudská Arábia, Turecko, Taiwan a ďalších. Prezentovali tiež Katalóg BIB 2025, Zborník zo Sympóziá BIB 2025, brožúru Ocenených BIB 2025 a Štatút BIB 2027 s organizačným poriadkom. Najväčší záujem – ako už tradične,

prejavili návštevníci o pohľadnice s výberom ilustrácií, ocenených na BIB 2025 a brožúru, ktorá zobrazuje okrem ocenených ilustrácií aj účastníkov BIB-UNESCO Workshopu Albína Brunovského a ich diela vytvorené počas workshopu. V priebehu veľtrhu v stánku BIB, ktorý je hneď vedľa stánku IBBY, sa celý čas premietala anglická verzia dokumentárneho filmu BIB 2025.

ciu. V rámci programu sa uskutočnilo niekoľko zaujímavých besied na témy: šírenie osvedčených postupov v oblasti podpory čítania u detí a mládeže; úvahy o úlohe európskych a medzinárodných politík; zameranie sa na nové spôsoby čítania, ktoré menia vzťah najmladších k čítaniu. Tento rok sa na veľtrhu zúčastnilo 1540 vystavovateľov z viac ako 90 krajín sveta s novými partnermi z Barbadosu, Kamerunu,

Veľtrh detskej knihy v Bologni

Cena Hansa Christiana Andersena

Na tlačovej konferencii IBBY, uskutočnenej 13. apríla 2026, na ktorej sa zúčastnili zástupcovia BIBIANY, boli vyhlásené výsledky súťaže Ceny Hansa Christiana Andersena 2026. Toto ocenenie je vlastne najvyšším medzinárodným vyznamenaním udeľovaným autorom a ilustrátorom detských kníh. Kritériá používané pri posudzovaní nominácií boli náročné a zahŕňali: výnimočné literárne a umelecké kvality textu a ilustrácií, schopnosť zaujať čitateľa, autentické stvárnenie kultúrnych aspektov, sviežosť a inovatívnosť diela, schopnosť vnímať detský pohľad na vec. Nominovaných bolo 78 kandidátov zo 44 krajín, z ktorých cenu nakoniec získali anglický spisovateľ Michael Rosen za literatúru a čínska ilustrátorka Cai Gao za ilustrá-

Nepálu, Rwandy, Senegal, Uruguaja, Uzbekistanu. Tohtoročným čestným hosťom veľtrhu bolo Nórsko, ktoré predstavilo bohatý program výstav, diskusií a workshopov. Vydavatelia z celého sveta dostali príležitosť oboznámiť sa s vydavateľským trhom tohto severného štátu.

Veľtrh opätovne potvrdil svoju dôležitú úlohu globálneho centra autorských a vydavateľských práv. Ďalší, 64. ročník Veľtrhu detskej knihy, ktorý účastníci z celého sveta milujú a považujú za akýsi druhý domov, sa uskutoční v čase 5. až 8. apríla 2027. ■

Dovidenia na budúci rok!
Arrivederci il prossimo anno!

Silvia Slavčevová

Dôležitý cieľ veľtrhu? Znovu potvrdiť ústrednú úlohu knihy v historickom momente, ktorý je poznačený postupným úpadkom čítania.

Elena Pasoli

Bibiana revue sa počas Veľtrhu detskej knihy v Bologni porozprávala s jeho riaditeľkou, ELENOU PASOLI. Témou bol nielen úspech veľtrhu v medzinárodnom meradle, ale aj ciele a výzvy, akými sú umelá inteligencia v dizajne a úpadok čítania, ako aj kľúčová úloha autora a ľudskej vízie.

Pri otvorení BCBF 2026 zaznela myšlienka, že v čase medzinárodného napätia je veľtrh venovaný deťom budúcnosti a ľudským právam. Ako sa vám darí v Bologni udržiavať atmosféru spoločenstva a solidarity, keď sa vonkajší svet javí taký rozdelený?

Veľtrh je už odjakživa svojou povahou otvoreným a slobodným priestorom na výmenu názorov. Každý rok ju navštívi viac ako 30 000 medzinárodných návštevníkov, čo svedčí o tom, do akej miery sú tieto hodnoty spoločné v odbornej komunite tohto odvetvia. Je to jedno z najdôležitejších dedičstiev, ktoré sa veľtrhu podarilo vybudovať za viac ako 60 rokov svojej histórie, a zároveň to, na čo sme najviac hrdí: na mimoriadne rozmanitú komunitu, ktorú však spájajú rovnaké zásady

a ciele. Verím, že takúto atmosféru môže vnímať každý, kto prechádza chodbami veľtrhu počas všetkých štyroch dní BCBF.

Jednou z hlavných tém tohtoročného veľtrhu bola umelá inteligencia. Zaznelo tam, že ju môžeme vnímať buď negatívne, alebo ju využiť vo svoj prospech.

Pokiaľ ide o umelú inteligenciu, rovnako ako v prípade všetkých aktuálnych a relevantných tém platí, že už roky preberáme zodpovednosť za to, aby sme sa ňou otvorene zaoberali a diskutovali o nej. Tento rok sa medzi hlavnými podujatiami konal už tradičný AI Summit BolognaBookPlus a dialóg s Annou Castagnoli v novom Designer Studio. Diskusia ponúkla zaujímavý pohľad: prijať umelú inteligenciu ako nový zdroj pre dizajn, pričom sa však dôrazne potvrdila ústredná úloha autora v tvorivom procese, ktorý napriek vývoju nástrojov zostáva nevyhnutne vedečný umeleckou víziou. Prístup je v podstate vždy rovnaký: zaoberať sa týmito témami bez predsudkov, snažiť sa pochopiť ich príležitosti aj kritické body a ponúkať užitočné nástroje na orientáciu.

Bologna privítala rekordný počet príspevkov z krajín ako Rwanda a Kirgizsko. Čo tieto hlasy odhaľujú o súčasnom stave svetovej detskej literatúry a prečo je dôležité, aby boli vypočuté práve na tejto udalosti?

Medzi hlavné ciele veľtrhu odjakživa patrí vyhľadávanie nových talentov v oblasti medzinárodného vydavateľstva a uľahčenie ich prístupu na globálnu scénu. Práve v tomto duchu každoročne organizujeme Grand Tour po hlavných veľtrhoch sveta: je to príležitosť stretnúť sa s novými partnermi, umelcami a vydavateľmi priamo v ich krajinách

a nadviazať kontakty, ktoré sa môžu ďalej rozvíjať. V rámci Grand Tour vznikla napríklad cena Bologna Portfolio Award, ktorá ponúka talentovaným mladým ilustrátorom možnosť zúčastniť sa na náklady veľtrhu na BCBF alebo na CCBF (China Shanghai International Children's Book Fair), veľtrhu, ktorý spoluorganizujeme v Šanghaji. Podobne sa BCBF už roky snaží poskytovať priestor a zviditeľňovať africké vydavateľstvo, a to jednak prostredníctvom projektu Spotlight on Africa, ktorý na veľtrh priviedol vydavateľov z rôznych afrických krajín a zapojil ich do aktivít zameraných na veľmi rozmanité témy: od ilustrácie po jazyky, od udržateľnosti po budúcnosť afrického vydavateľstva. A jednak prostredníctvom World Lounge, priestoru venovanému vydavateľom z oblastí sveta, ktoré sú často vylúčené z veľkých medzinárodných knižných podujatí. V posledných rokoch sa tento priestor mohol spoľahnúť aj na podporu Italian Trade Agency, ktorá nám umožnila ďalej rozšíriť medzinárodnú účasť tým, že podporila prítomnosť čoraz väčšieho počtu vydavateľov.

Ďalším dôležitým krokom v rámci tejto stratégie globálnej inkluzívnosti bolo v roku 2020 rozhodnutie otvoriť účasť na Bologna Ragazzi Awards aj vydavateľom, ktorí sa na veľtrhu nezúčastňujú. Toto rozhodnutie viedlo ku skutočnému rozmachu nových, rôznorodých obsahov pochádzajúcich z veľmi odlišných kontextov. Vďaka medzinárodnej viditeľnosti, ktorú ponúkajú BRAW – prostredníctvom ocenení, špeciálnych zmienok a výstav venovaných najlepším nominovaným knihám, ktoré po veľtrhu často pokračujú vo svojej ceste v inštitúciách a na podujatiach po celom svete –, sa mnohým vydavateľstvám podarilo osloviť medzinárodné publikum, ktoré by bolo ešte pred niekoľkými rokmi ťažko dostupné.

Môžete opísať svoje vlastné nápady/priania, výzvy a projekty počas prípravy tohtoročného BCBF?

Hlavnou výzvou, ktorá sa každým rokom stáva čoraz naliehavejšou, je potreba naďalej potvrdzovať postavenie veľtrhu ako privilegovaného miesta na osobné stretnu-

tie, výmenu vydavateľských práv a diskusií o premenách medzinárodného vydavateľského odvetvia. Existuje však aj širší cieľ: znovu potvrdiť ústrednú úlohu knihy v historickom momente, ktorý je poznačený postupným úpadkom čítania. K tomu sa pridáva veľké úsilie, ktoré BCBF vyvíja, a to priamo aj prostredníctvom spolupráce s dôležitými medzinárodnými partnermi s cieľom nadviazať konkrétny dialóg o najnaliehavejších aktuálnych témach. V tomto duchu smeruje napríklad spolupráca s UN Publications, ktorá sa tento rok rozšírila aj na UN Women, s cieľom podporovať 17 cieľov udržateľného rozvoja, pri ktorých môžu – a musia – byť knihy základnými nástrojmi šírenia a zvyšovania povedomia.

Do rovnakého kontextu zapadá aj projekt Building the Future Generation of Readers: Best Practices and Policies for Reading Promotion, ktorý bol v roku 2026 na veľtrhu slávnostne otvorený spolu s hlavnými medzinárodnými vydavateľskými asociáciami – Associazione Italiana Editori (AIE), Syndicat national de l'édition (SNE), Federácia európskych vydavateľov (FEP), Medzinárodná asociácia vydavateľov (IPA) a Medzinárodná rada pre detskú a mládežnícku literatúru (IBBY). Ich primárnym cieľom je sprístupňovať a šíriť osvedčené postupy na podporu čítania.

Elena Pasoli vyštudovala klasickú filológiu a v minulosti pôsobila ako manažérka podujatí v spoločnosti BolognaFiere. Viedla tiež komunikačné oddelenie Nadácie Univerzity v Bologni a v súčasnosti zastáva funkciu riaditeľky medzinárodného veľtrhu detských kníh – Bologna Children's Book Fair (BCBF). Zároveň je členkou výkonného výboru talianskej sekcie IBBY (Medzinárodnej únie pre detskú knihu). V poslednom období sa jej práca zameriava najmä na medzinárodnú expanziu veľtrhu, čoho dôkazom je, že je zároveň spoluorganizátorom Čínskeho medzinárodného veľtrhu detských kníh v Šanghaji (CCBF). ■

Silvia Slavčevová

Zmeny a výzvy v oblasti kníh pre mladých čitateľov, príchod umelej inteligencie

Valerie Coghlan

Valerie Coghlan, súčasná prezidentka správnej rady organizácie Bookbird: Časopisu medzinárodnej detskej literatúry v príspevku pre BIBIANA revue analyzuje vplyv umelej inteligencie, rizika cenzúry a potrebu diverzity v literatúre pre mládež. Článok zdôrazňuje nutnosť ochrany slobody prejavu a využívania kvalitatívnych odporúčaní IBBY pri výbere kníh v čase technologických zmien.

Vydavatelia detských kníh, učitelia, knihovníci, organizácie a podujatia v súčasnosti čelia mnohým výzvam. Príchod umelej inteligencie (AI) je kľúčovým faktorom, ktorý má na uvedené oblasti prevratný vplyv. Umelá inteligencia dokáže prevziať rutinné úlohy, čo je užitočné, ide však o pomerne nový fenomén a všetci vo všetkých odvetviach sa snažia vyrovnáť s jej výhodami aj nevýhodami. Najväčšou hrozbou pre umelecký svet je

zneužívanie originálnych diel, ktorú predstavuje umelá inteligencia. Tá sa dokáže veľmi rýchlo naučiť individuálny štýl autorov a ilustrátorov a jej výtvary potom prezentujú ako nové autorské diela. To platí pre publikácie pre dospelých aj deti vo všetkých žánroch. Vydavatelia sa musia naučiť nové zručnosti a vyvinúť nové technológie, aby tomu zabránili – čo je ľahšie povedať ako urobiť – a musia sa vyvinúť nové spôsoby využitia možností umelej inteligencie pre spoločné dobro.

Vydavateľstvo zamerané na mladé publikum už teraz čelí mnohým výzvam, a to nielen tým, ktoré prinášajú technológie spred čias umelej inteligencie. Čas strávený pred obrazovkou a obsah, ktorý sledujú mladí ľudia, predstavujú pre učiteľov a rodičov čoraz väčší problém. Obrazovky počítačov a tele-

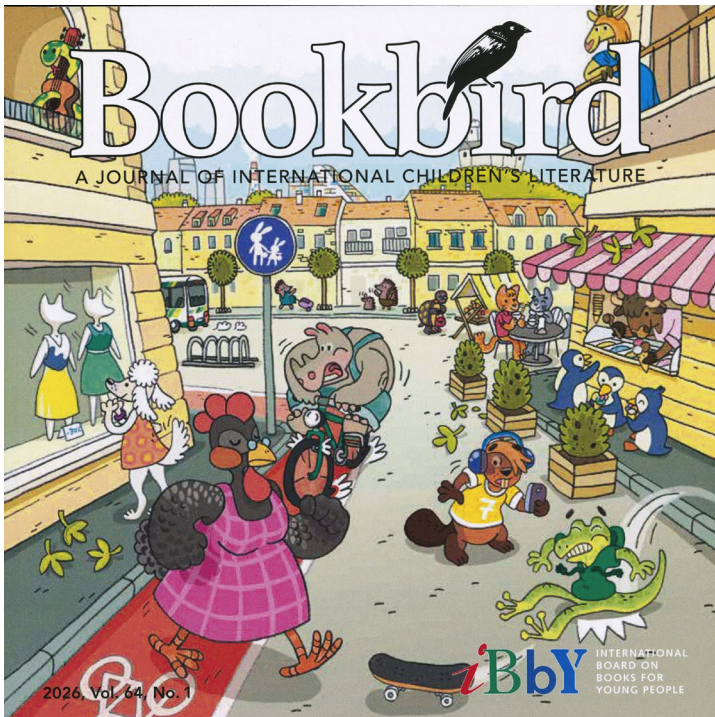
fónov však ponúkajú aj možnosti, ktoré vedú k tradičnejšiemu vydavateľstvu a čítaniu – napríklad filmové adaptácie románov prilákajú nových čitateľov k pôvodným textom. Jedným z príkladov je séria Paddington od Michaela Bonda. Krásne spracované filmy o malom medvedíkovi z Južnej Ameriky, ktorý sa ocitne

rárneho emporia nenašla žiadne knihy o Paddingtonovi, tak som sa spýtala zamestnanca, ktorý ma nasmeroval do sekcie „Postavy“. Tam som našla dva regály venované Paddingtonovi spolu s regálmi kníh o iných postavách, známych z televíznych filmov a seriálov.

Prekvapilo ma tiež, keď si moja vnučka po prečítaní prvej knihy vyžiadala ďalšie knihy zo série o Paddingtonovi. V porovnaní s novšími publikáciami je Bondov štýl síce zastaraný, ale počet titulov o Paddingtonovi a iných „starších“ kníh v ponuke naznačuje, že to deťom v čitateľskom zážitku nebráni. Možno by vydavatelia mohli vo väčšej miere čerpať zo svojich starších titulov – a zároveň hľadať diela nových autorov!

Noví autori a ilustrátori sú samozrejme tiež vítaní. Trendy sa menia a jedným z najvýznamnejších trendov posledných rokov je uznanie potreby rozmanitosti v tom, čo čítajú mladí ľudia. Táto téma sa nateraz rieši v obrázkových knihách, beletrii aj literatúre faktu, no niekedy len prostredníctvom mena, ktoré dáva postave

„odlišný“ nádych v porovnaní s prevažne bielou väčšinou postáv. Obrázkové knihy môžu jednoducho zobrazovať postavy s odlišným odtieňom pleti od miestneho obyvateľstva, ale písané príbehy sú zložitejšie. Napríklad postava môže mať africký pôvod, ale vyrastala v západoeurópskej krajine. Zdôrazňuje

Crime in Children's Literature

Featured Articles: • The Idea of (Dis)Order in the Keys: White-Collar Crime in Florida Children's Literature • A Crime Not Committed: The Motif of Slander in Some Folktale Adaptations of Armenian Children's Literature • When Morality Masks Law: Exploring Crime and Justice in Malayalam Children's Literature through Mayavi Comics • The Problem with Reading Clues: Identifying the Dyslexic Detective in Children's and Young Adult Mysteries • Child Detectives and Ghosts: Unearthing Difficult Realities in Children's Occult Crime Fiction • Resilient and Fearless: Picturebook Biographies about Chinese American Women

Bookbird

v Londýne, prilákali k Bondovým pôvodným románom mnoho nových fanúšikov. Keďže som vedela, že moja päťročná vnučka miluje príbehy o Paddingtonovi na obrazovke, išla som do miestneho knihkupectva, aby som jej kúpila výtlačok pôvodného textu. Trochu ma prekvapilo, že som na regáloch tohto obrovského lite-

autor rozdiely vo vzhľade alebo výchove a ako, ide o symbolické gesto?

Vydavatelia, ktorí na jednej strane vydávajú knihy s postavami odlišného rasového pôvodu alebo sexuálnej orientácie, než je väčšina ľudí v krajine a zároveň predávajú na trhoch, kde sa na tieto témy nazerá s nevoľou, sa ocitajú v dileme, ktorá niekedy vedie k rozhodnutiu nevydávať knihy s témami, ktoré by obmedzili predaj autorských práv.

Rasa, pohlavie a diverzita sú vo všeobecnosti najčastejšími dôvodmi na zákaz kníh, ale zoznamy kľúčových slov týkajúcich sa iných zakázaných tém a prístupov (vrátane klimatických zmien a mágie) tiež ovplyvňujú výber kníh, ktoré sa v niektorých regiónoch nachádzajú v knižniciach a triedach. A knihkupectvá sú nútené obmedzovať zásoby publikácií pre mladých a starších čitateľov, ktoré sú vnímané ako schvaľovanie tém, ktoré by mohli myšlienku čitateľov pozmeniť alebo, smelo povedané, povzbudiť ich k samostatnému mysleniu.

Obavy zo zákazu kníh a cenzúry literatúry pre mladých čitateľov podnietili vznik pravidelnej rubriky v časopise Bookbird venovanej právu na čítanie.

Na knižnom veľtrhu v Bologni v apríli 2026 zorganizoval Bookbird diskusiu za okrúhlym stolom na túto tému, ktorá vzbudila veľký záujem a znepokojenie. Ide len o niektoré z výzev, ktorým čelia členovia komunity detskej literatúry v čase veľkých zmien po celom svete.

Medzinárodná rada pre detskú a mládežnícku literatúru (IBBY) ponúka pomoc pri riešení týchto dilem prostredníctvom svojich publikácií, medzi ktoré patria rôzne komentované katalógy týkajúce sa tematických zbierok, ktoré sú pod záštitou IBBY. Kolekcia pre mládež so zdravotným postihnutím, Knižný klub IBBY/OSN pre trvalo udržateľný rozvoj, Kolekcia pozoruhodných kníh v domorodých a ohrozených jazykoch IBBY/UNESCO, Knihy pre Afriku, Knihy z Afriky – to všetko ponúka odborné poradenstvo pri výbere titulov vhodných pre čitateľov po celom svete. Dvojročné katalógy IBBY Honour Book obsahujú odporúčania týkajúce sa niektorých z najlepších kníh pre mladých čitateľov

z mnohých medzinárodných sekcií IBBY, zatiaľ čo publikácie nominovaných na Genu Hansa Christiana Andersena možno tiež považovať za odporúčanú literatúru. A každé vydanie časopisu Bookbird prináša výber recenzovaných článkov a kratších, nerecenzovaných článkov, často zameraných na odborníkov, ako sú knihovníci a učitelia, a ponúka nápady na aktivity propagujúce knihy a čítanie, ktoré odrážajú rozmanitosť v mnohých formách.

Podobne ako iné periodiká zamerané na detskú literatúru, aj časopis Bookbird sa snaží uverejňovať články, ktoré sú v súlade s ustanoveniami o slobode prejavu obsiahnutými v Dohovore OSN o právach dieťaťa.

Dohovor OSN o právach dieťaťa z roku 1989.

Článok 13

1. Dieťa má právo na slobodu prejavu; toto právo zahŕňa slobodu vyhľadávať, prijímať a šíriť informácie a myšlienky akéhokoľvek druhu bez ohľadu na hranice, či už ústne, písomne alebo tlačou, vo forme umenia alebo prostredníctvom akýchkoľvek iných médií podľa vlastného výberu.

2. Uplatňovanie tohto práva môže podliehať určitým obmedzeniam, ktoré však musia byť stanovené zákonom a musia byť nevyhnutné:

Článok 14

Zmluvné štáty rešpektujú právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania.

Valerie Coghlan, medzinárodne uznávaná írsky vedkyňa, lektorka a autorka špecializujúca sa na detskú literatúru, ilustráciu a vizuálne rozprávanie, publikovala množstvo článkov, esejí v medzinárodných časopisoch a zborníkoch na témy histórie írsky detskej literatúry, štúdiá ilustrácie až po identitu súčasnej mládežníckej kultúry. Zastávala niekoľko významných funkcií – bola prezidentkou IBBY Ireland, prezidentkou Children's Books Ireland, počas ktorých vystupovala ako zanietaná obhajkyňa čítania a literatúry pre deti. Jej práca naďalej prepája vedecký výskum s praxou podporujúcou detskú literatúru ako základný kameň kultúrneho vyjadrenia. ■

Silvia Slavčevová

Rudo Moric sto a päť rokov od narodenia jedného z tvorcov klasickej umeleckej detskej literatúry

Rudo Moric

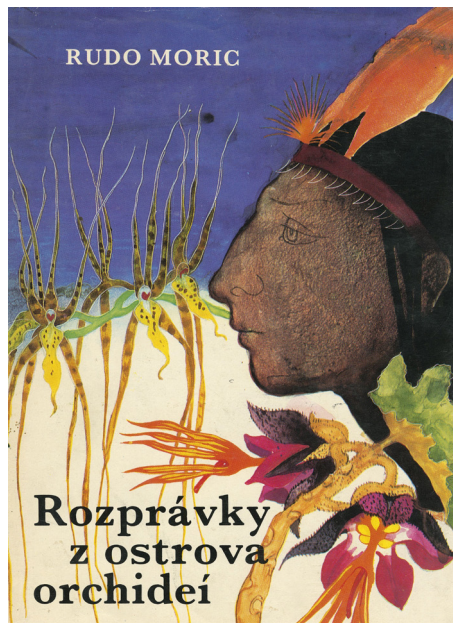
Rudo Moric patrí ku generácii autorov, ktorí do literatúry pre deti a mládež vstúpili v druhej polovici 40. rokov 20. storočia a ktorí boli v minulosti považovaní za reprezentantov tzv. socialistickej detskej literatúry. Ako autor v prevažnej časti svojho rozsiahleho diela vychádzal a smeroval k výchovnej funkcii detskej beletrie, ako významný vydavateľský manažér (dlhoročný riaditeľ vydavateľstva Mladé letá) vytváral publikačný priestor pre generáciu, ktorá presadzovala esteticky produktívnejší variant detskej literatúry, než aký prezentoval on sám. Jeho zásluhou došlo v roku 1968 aj k obnovenému vydávaniu časopisu Slniečko, najznámejšiemu medzivojnovému časopisu pre deti, ktorý ktoré pofebruárový režim roku 1950 pre národno-kresťanskú orientáciu zlikvidoval.

Narodil sa 27. marca 1921 v plebejskej rodine v Sučanoch. Po vychodení štyroch tried gymnázia v Martine študoval v rokoch 1937 až 1941 na učiteľskom ústave v Bánovciach nad Bebravou. Potom dva roky učil v Belej. V rokoch 1947 až 1950 absolvoval externé štúdium na Pedagogickej fakulte UK v Trnave. Ako príslušník 1. čs. armády na Slovensku sa aktívne zúčastnil SNP. Po jeho potlačení bol väznený v zajateckých nemeckých táborech v Rakúsku. V rokoch 1945 a 1946 bol osvetovým dôstojníkom, začas pôsobil ako redaktor Obrany ľudu. Následne dva roky učil v Stupave. V rokoch 1948 až 1950 bol vedúcim oddelenia literatúry pre mládež vo Výskumnom ústave pedagogickom. Od roku 1959 až do náhlej smrti viedol vydavateľstvo Mladé letá. Ako jeho riaditeľ dbal na vyváženú edičnú politiku, pričom po celý čas vytváral publikačný priestor pre mladú feldekovo-sko-válkovskú generáciu.

Publikovať začal v 40. rokoch 20. storočia v časopisoch pre deti Priateľ dietok a Slniečko. Neskôr prispieval do Okienka Záhoria, ktoré sám redigoval. Knižne debutoval v roku 1947 realistickou prózou Lyžiar Martin. V nej aj v nasledujúcej próze Žofka (1948) nadviazal na ten medzivojnový model spoločenskej prózy, ktorý nereagoval na reálny sociálny svet detí, jeho problémy a konflikty, ale ho tematizoval výhradne z výchovno-zábavnej pozície. Výchovný aspekt dominuje aj v jeho tretej knižke Družina z Dlhej ulice (1949). Na rozdiel od tradičného výchovného obsahu smerujúceho k šíreniu etických hodnôt tentoraz ako jeden z prvých autorov povojnovej generácie vychádza v ústrety ideológom nastupujúceho režimu a knihu komponuje tak, aby bola nástrojom ideologickej výchovy detských čitateľov. Rok pred

slovenským vydaním kultovej knihy sovietskej literatúry pre deti Timur a jeho družina vytvára v nej družinu jedenástich chlapcov a jedného dievčaťa, ktorá sa podujme spríjemniť robotnícke prostredie tak, že každodenne upratuje továreň na výrobu lepenkového papiera, miestnemu štátnemu hospodárstvu pomôže v žatve a súčasne odhalí zlodēja-šmelinára, s ktorým si štátna bezpečnosť nevie rady. Pochopiteľne, nie sú to deti so svojím skutočným detským svetom. Sú to dobové ideologické atrapy, ktoré aj hovoria/politizujú ako dobové noviny.

V tomto zmysle treba poopraviť dobové interpretácie, ktoré v kontexte ideologizujúcej pofebruárovej literatúry spomínali Ruda Morica len akosi mimochodom, marginálne. Kniha Družina z Dlhej ulice dokazuje, že mladý, spoločensky ambiciózný autor už rok pred vydaním prózy Jozefa Horáka Sto kociek cukru (1950), ktorá sa považuje za jeden z prvých programových výstupov slovenskej schematickej detskej literatúry, vychádza v ústrety ideologickým požiadavkám nastupujúceho politického režimu. Napokon, jeho ďalšie štyri knihy Miško hrdina (1949), Explózia (1951), Tri roky (1951) a Prvý z Dvorov (1953) tento trend presvedčivo potvrdzujú. V knihe Miško hrdina (ide o dve poviedky, názov druhej je Malý zajatec) rozšíril svoj ideologický didaktizmus o povstaleckú tému, pričom bol prvý, ktorý ju v románe Explózia (1951) vyjadril z pozície pofebruárovej interpretácie SNP. Na rozdiel od Šteinhíbelovej prózy Rušné prázdniny (1946), ktorá je prvou väčšou prózou o SNP pre mládež, pokúsil sa v nej detskému čitateľovi predstaviť širší spoločensko-politický rozmer Povstania, predovšetkým jeho komunisticko-partizánsku podstatu, čierno-biely kontrast a hyperbolizácia detského činu sú však príznačné aj pre túto knihu. Bol to vlastne Rudo Moric, ktorý práve ňou založil tradíciu malých neohrozených bojovníkov proti fašizmu. „Namiesto toho, aby sa plasticky ukázalo, ako sa boj proti okupantom odráža v detskej duši,“ konštatoval o pár rokov neskôr na margo tejto metódy bezprostredný účastník SNP Juraj Špitzer, platí to aj o Moricovej Explózii,

Obálka knihy *Rozprávky z ostrova orchideí*

„prednosť sa dáva príbehu, činu, vyžadujúcemu si často dospelého človeka s vynikajúcimi bojovými vlastnosťami, takže sa potom stráca detská tvár a deti v takýchto poviedkach poznáme len z vonkajšieho opisu. Menej hyperbolizácie detských hrdinských činov, ale plastickejší obraz ich duševného života

v čase boja proti okupantom by dalo poviedkam z tohto obdobia viac životnosti, presvedčivosti a vierohodnosti.“ Trojica Moricových detských postáv (Jožo Chorvát, Gabo Hanzelík a Vierka Babčová, ktoré sú médiami jeho ideologickej intervencie, „životnosť, presvedčivosť a vierohodnosť“ historického opisu skôr oslabuje, než umelecky dotuje. V tejto podobe boli jeho detské postavy vlastne aj z hľadiska dobovej výchovnosti kontraproduktívne, preto v dvoch nasledujúcich vydaniach Moric dost podstatným spôsobom svoj prvotný schematický zástož detí v SNP koriguje. V povstaleckom príbehu ich ponecháva, ich činy sa však usiluje motivovať reálnejšie, berúc do úvahy mentalitu dieťaťa. Tieto korekcie Explóziu zrealizovali, knihy Milana Ferka, Jána Beňa a Petra Kováčika s tematikou protifašis-

tického odboja ju však postupne vyradili z čitateľského obehu, pričom objektívne interpretácie SNP po roku 1989 ju sponchybnili aj z hľadiska výkladu historicko-politického kontextu.

V zmysle pofebruárových názorov na det-skú literatúru ako prostriedku ideologickej výchovy mladých generácií Moric napísal aj prózy z učňovského prostredia Tri roky (1951) a Prvý z Dvorov (1953). Ani v jednej z nich nezobrazil autentický detský svet. Sú to sujetové konštrukcie bez ľudského rozmeru. Ich jediným cieľom bolo presvedčiť mladého čitateľa o potrebe zapojiť sa do industrializácie krajiny. V tomto ohľade sú to reklamné transparenty s transparentnými postavami. Hoci takými, akým je Jano Vráblíc románu Prvý z Dvorov, ktorý pochopí, že jeho miesto je medzi najodvážnejšími budovateľmi novej spoločnosti a stane sa baníckym učňom. Všetko, čo potom nasleduje, jeho rozhodnutie odobruje. Moric, akoby si uvedomoval literárnu bezcennosť takejto propagandistickej kamufláže, usiluje sa zvierohodnotiť tak, že ju dotuje istou sumou faktografických informácií. Tak napríklad podrobne opisuje banské prostredie, jednotlivé fázy ťažobného procesu, vždy však tak, aby v čitateľovi navodzovali pocit istoty, bezproblémovosti. V konečnom dôsledku majú aj náučné sekvencie knižky, ktoré prešli zámernou filtráciou, propagandistickú hodnotu. V nasledujúcej knihe Majster pästiarskych rukavíc (1954) Moric sa pokúsil svoj výchovný koncept, ktorý bol a natrvalo zostal fenoménom jeho tvorby, zrealniť. Nepostupoval pritom tak, že by umeleckými prostriedkami zrealniť fikciu, ale zameral sa na spopularizovanie konkrétnej osobnosti, významného slovenského športovca, olympijského víťaza v boxe Jána Zacharu. Jeho jedinečnú cestu na športový olymp spracoval publicisticko-beletristickým spôsobom, ale ani táto žánrová zmena nevyústila do presvedčivejšieho umeleckého výsledku. Po knižke Z poľovníckej kapsy (1955) sa k športovej tematike znovu vracia. Píše knihu Cez šesťdesiatjeden končiarov (1956),

v ktorej publicistickým štýlom sprostredkoval mladému čitateľovi fyzickú i psychickú náročnosť zimného horolezeckého prechodu Vysokými Tatrami. Ku kvalitatívnemu reflektovaniu športovej tematiky dospel však až na začiatku 60. rokov 20. storočia v zbierke poviedok Smutný Suarez (1962), v ktorej športovú tému neprezentoval ako fyzický akt, ale ako prostriedok mravnej seba projekcie. Zo žánrového hľadiska to znamenalo, že z pozície literatúry faktu prešiel znova do priestoru beletrie, pričom tentoraz, zaiste aj vplyvom modernistických tendencií 60. rokov, pohybuje sa v tomto priestore už ako beletrista zaujímaví sa o ľudský rozmer športu.

Etické podložie je príznačné aj pre jeho najznámejšiu a umelecky najhodnotnejšiu prácu Z poľovníckej kapsy (1955). Tematicky je táto poviedková kompozícia len zdanlivým záznamom poľovníckych príhod a zážitkov, v skutočnosti ide o emotívno-lyrickú projekciu prírodnej reality. Podľa literárneho vedca Stanislava Šmatláka „umelecká presvedčivosť tohto rozprávania vychádza z dlhodobej životnej skúsenosti človeka, z jeho schopnosti nielen poznať, ale aj ľudsky porozu-

Obálka knihy *Rybka so zlatou korunkou*

Obálka knihy *O muške Svetluške*

mieť všetkému tomu, čo sa ustavične okolo neho vo voľných priestoroch lesnej prírody odohráva“. Úspech knihy navyše podmienila „aliancia“ autora a jeho literárneho „informátora“ horára Bohdana, ktorý svojou prítomnosťou nielen rozširuje vecno-dokumentárnu rovinu diela o ľudský rozmer, ale „ktorý práve preto, že dobre rozumie zákonom i tajomstvám prírody, dokáže prenikavo vidieť pod kožu aj ľudským povahám, a tak byť indikátorom hodnotového systému človeka“. V kontexte autorovej tvorby kniha *Z poľovníckej kapsy* bola prvým dôkazom Moricovej umeleckej kompetencie. Autor, ktorý dovtedy každou novou knihou presviedčal, že nemá dostatočné predpoklady byť jedinečnou tvorivou osobnosťou, tentoraz vytvoril dielo, ktoré ho rehabilitovalo ako spisovateľa. Žiaľ, už nasledujúca kniha, vedecko-fantastický román so špionážnou zápletkou *Prípád Tubercilín* (1957), aj keď viac pre dospelých než detských čitateľov, bol návratom k schematickej literárskosti pofebruárovej literatúry a rozporuplnú úroveň má aj próza inšpirovaná pobytom vo Vietnamskej ľudovej republike *Pri zakliatej rieke* (1958). Literárny

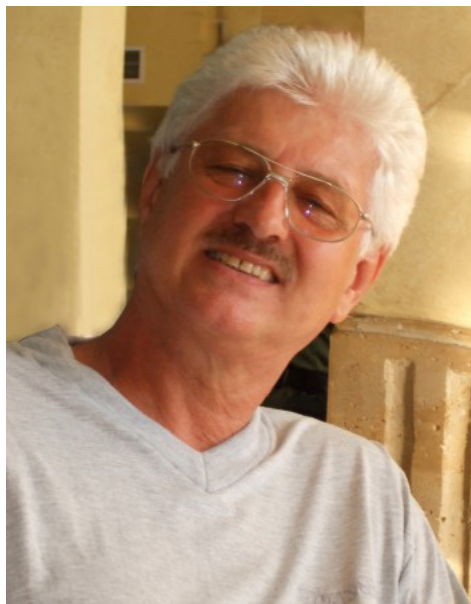
kritik Milan Jurčo jej napríklad vyčítal autor-skú rozprávačskú hegemoniu, ktorá spôsobila, že vo vecnej rovine dochádza k nivelizácii, uniformite faktografických informácií, na druhej strane však pripomína, že autora „viac ako exotická krajina zaujíma človek v nej a jeho osudy“, čo treba vnímať ako jej ocenenie. Moric si navyše sám uvedomil istý rozprávačský stereotyp, ktorý je vlastne súčasťou jeho autorského prejavu vôbec, a snažil sa až fádne homogénny text štruktúrovať vnášaním legendových a mytologických vsuviek, čo tiež aspoň relatívne jeho cestopis – podľa Milana Jurča prvý v dobovej literatúre pre mládež – zhodnotilo. Ozvláštnenie cestopisného rozprávania motívmi bájí, rozprávok a legiend považoval za produktívne aj samotný Moric, pretože v polovici 70. rokov cestopisného žánru po návšteve Kuby nespomedkoval svoje zážitky čitateľom už prostredníctvom cestopisného žánru, ale formou povestovo-legendových kníh *Svetlo náčelníka Hatueya* (1975) a *Rozprávky z ostrova orchideí* (1976).

Začiatkom 60. rokov 20. storočia – pod vplyvom poetiky detského aspektu – Moric sa opätovne zameril na spoločenskú prózu zo života detí (*Našiel som vám kamarátov*, 1960; *Trikrát som ušiel*, 1961; *Oktávia ide stovkou*, 1964). Na rozdiel od vtedajších prozaikov detského aspektu (Klára Jarunková, Mária Ďuričková, Eleonóra Gašparová) nedokáže však vytvoriť presvedčivý obraz dobového detstva a sveta, ktorý ho determinuje.

V každej z týchto troch kníh je pritom prítomný problém, konflikt, istá etická dilema, ktorú musia jeho detské postavy riešiť (najčastejšie je to motív kamarátstva a detskej cti), autorov koncept písať pre deti a nie za ne, však spôsobil, že je to výpoveď literárska, vykonštruovaná, bez psychologickéj presvedčivosti. „Model Moricovej poviedky“, konštatoval roku 1964 kritik Bohuš Kováč na margo poviedkovej knihy *Našiel som vám kamarátov*, „je tradičný, známy a bez zaujímavosti, preto nemôže výrazne zapôsobiť ani tou najdramatickejšou zápletkou... je to model obligátne-anachronický a obligátnosť príbehovej prózy je aj jeho následkom.“ Kri-

Rodina je o srdci, nie o krvi

František Rojček

Rozhovor „stamodtiaľ“ s básnikom Františkom Rojčekom (*1966) pripravil profesor ONDREJ SLIACKY

Ten, kto sa vyzná, vie, že slovenská poézia pre deti nie je len do počtu. Boli dokonca obdobia, keď práve básničky pre deti reprezentovali to najlepšie, čo v slovenskej literatúre pre deti vznikalo. Pravda, nemyslím teraz na všetko, čo sa rýmovalo. Myslím na verše, ktoré napísala Ludmila Podjavorinská, Mária Rázusová-Martáková, Lubomír Feldek, Miroslav Válek, Tomáš Janovic, Štefan Moravčík či Daniel Hevier. A dodávam ešte, ktoré napísal právnik František Rojček.

Mimochodom, čo vlastne si? Právnik alebo básnik?

V mojom prípade obidve aktivity do seba zapadajú. Aby som to vysvetlil: Viac ako pätnásť rokov som sa podieľal na tvorbe

právnych noriem na ministerstve kultúry. Formuloval som paragrafované znenia právnych predpisov, ktoré si vyžadujú striktné, úsporné výpovede. Táto zručnosť, ktorú som získal v normotvornej praxi, mi výdatne pomohla aj pri písaní detských veršov.

Ale vráťme sa do čias, keď si nebol ani jedným, ani druhým. Narodil si sa v Čechách, v Trutnove, no jedného dňa sa tvoji rodičia zbalili a pobrali sa do starodávnej liptovskej dediny s poetickým názvom Ľubela. Ešte kým sa ťa spýtam, aký je za tým príbeh, spomínaš si na svojich rodičov? Čo si od nich dostal do vienka? Predpokladám, že talent, pracovitosť a predovšetkým svoju typickú ľudskú slušnosť.

Moji rodičia boli Slováci dušou i telom. Otec Lipták, mama Žilinčanka. Do Čiech odišli po druhej svetovej vojne za lepším zárobkom. To je vysvetlenie, prečo som sa narodil v Trutnove. O dva roky neskôr sa tam narodila aj moja sestra Milena, okúzľujúca bytosť. Keď som mal štyri roky, tak sa moji rodičia rozhodli vrátiť na Slovensko. Urobili to postupne. Najprv ma odviezli do liptovskej dediny Ľubela. Žila tam mama môjho otca. Dva roky som bol vlastne bez rodičov. Keď o dva roky zaklopal na dvere našej drevenice zvyšok rodiny, bol som celý bez seba. A čo som dostal od rodičov do vienka? Otec bol baník, vychýrený silák. Pri zakáľačke si vyhodil 150-kilové prasa na plece a tancoval s ním po dvore. Navyše bol vynikajúci ochotnícky herec. Tragicky zahynul, keď som mal dvanásť rokov. Mamu som mal nevýslovne rád. Práve od nej som dostal do vienka posadnutosť čítaním, čo mi, chválabohu, zostalo dodnes. Pokiaľ ide o slušnosť, o ktorej sa zmieňuješ, aj toto mám od svojej mamy.

Základnú školu si vychodil v Ľubeli,

Knihu *Neuveriteľné dobrodružstvá uja Fera* ilustroval Ján Kurinec

strednú v Liptovskom Hrádku. Zanechali ich učítelia v tebe – ako sa dnes móдне hovori – stopu? Kyslíkovú či uhlíkovú? A zanechala ju Lubela? Chodíš tam ešte niekedy? Nedávno som čítal vyjadrenie jednej mladej slovenskej žienky, že domov jej nič nehovori. Je to len sentimentálny, nacionalistický prežitok, jednoduché – povedané jej slovníkom – ona to nerieši. Má v dnešnom svete domov ešte nejaký zmysel?

Najprv o učiteľoch. Chceli nám dobre, lenže my, deti, sme to vnímali po svojom. Učítelia boli na druhej strane barikády, boli to „nepriatelia“, ktorí na nás útočili diktátmi, písomkami, ba dokonca nás aj vyvolávali k tabuli. Trvali na tom, aby sme sa učili, čo sme my

nepokladali za potrebné. Samozrejme, že sme sa hlboko mýlili. Veľmi často mi to pripomínal aj môj otec, ktorý sa pridal k učiteľom. A Lubela? Je to pôvabná dedinka na úpätí Nízkyh Tatier. Zanechala vo mne krásne spomienky na chlapčenské šarvátky, výpravy do hôr, kúpanie a futbal. V dospelosti som ju navštívil viackrát, a to aj s mojimi deťmi, ale na hroby tam chodiť nemusím. Otec je pochovaný v Ostrave a mama v Lomnici nad Popelkou v Čechách. Sestra sa vydala do Čiech a mama dožila svoj život u nej, v peknom dedinskom rodinnom dome, v prostredí krásnej záhrady. Rodinné dovolenky som dlhé roky trávil v Čechách u sestry, magickej bytosti. A či má domov zmysel? Mal som kamaráta, ktorý, žiaľ, už nežije. Volal sa Peter Kerlík. Bol to vynikajúci prekladateľ, ovládal jedennásť jazykov a dlhodobo pôsobil ako veľvyslanec

vo Fínsku. Chodil ku mne do kníhkupectva na koňak, nosil mi jablká zo svojej záhrady a hovoril o Fínoch, o ich zakorenenosti v domove. Mimochodom, moja dcéra dlhé roky pracuje v Anglicku, syn Martin je v Austrálii a sestra v Čechách. Všetci majú Slovensko natrvalo vo svojom srdci, je im za ním clivo, pretože, ako napísal Miroslav Válek, Domov sú ruky, na ktorých smieš plakať. Pre mňa osobne má domov hlboký zmysel, a to bez ohľadu na súčasnú globalizáciu sveta.

Mimochodom, ako to bolo v detstve s čítaním? Čítal si knihy sám od seba, alebo ťa bolo treba do toho nútiť ako dnešné deti?

Ako som sa už zmienil, ku knihám ma viedla

mama. Aj vďaka nej som počas detstva prečítal všetku dostupnú dobrodružnú literatúru. A či ma bolo treba do čítania prinucovať? To neprichádzalo do úvahy. Moja vášeň čítať bola dokonca nebezpečná. Keď mi mama raz zhasla svetlo, aby som konečne spal, dočítal som kapitolu v posteli pri sviečke, ktorú som zamaskoval perinou!

Po maturite si absolvoval nadstavbové štúdium na Strednej ekonomickej škole v Martine. Človek by očakával, že budeš v ekonómii pokračovať na vysokej škole, a odrazu bác – jurista! Čo sa stalo, že si sa rozhodol pre štúdium práva?

Právo ma lákalo viac než ekonómia. Napokon z ekonómie som mal stredoškolské základy, tak prečo si vzdelanie nedoplniť ďalšou disciplínou. Spojenie ekonómie a práva je v praxi veľmi prospešné. Každý právnik by mal ovládať základy praktickej ekonómie a dobrý ekonóm zas musí byť zorientovaný v elementárnej právnej problematike. Právo v čase môjho nástupu na vysokú školu pôsobilo na mňa príťažlivejšie, dobrodružnejšie a kreatívnejšie ako ekonómia. Považoval som ho za zbraň proti nespravodlivosti a nezákonnosti. Keď mi jeden múdry starý pán na ministerstve kultúry povedal, môj zlatý chlapec, právo je zbraň na bezbranných, bol som otrasený a prudko som protestoval. Žiaľ, ten starý pán mal pravdu. Na sklonku mojej právnickej kariéry, po viac ako štyridsaťročnej praxi, ma čoraz viac deprimuje odkrývajúca sa realita zločinu a nespravodlivosti. Po Nežnej revolúcii sa právny poriadok totalitného systému síce pretransformoval na demokratický, ale v praxi sa dejú čudné veci. Demokratické normy sa sústavne porušujú, obchádzajú a zneužívajú nemorálnymi ľuďmi, mafiánmi a skorumpovanými politikmi, ktorých sme si zvolili. Vyplýva z toho jediné: Mal som asi študovať ekonómiu.

Dlhé roky si bol právu verný, ale aj nie. Ako legislatívca na ministerstve kultúry si začal písať a vykladať paragrafy, ale čuduj sa svete, aj básničky pre deti! Ako sa na túto tvoju „zábavku“ dívali nadria-

dení? Nepovažovali to za nedôstojné ministerského úradníka, alebo len hodili rukou – keď sa môže takto bavať pán minister Válek, prečo by sa nemohol aj jeho podriadený.

Právu som bol nepretržite verný. Bolo to moje povolanie, ktoré živilo mňa i moju rodinu. Impulzom k ozajstnému rozhodnutiu písať pre deti boli však moje trojičky, ktoré sa narodili v roku 1979. Vždy pred spaním som im dramatickým tónom a s príslušnou gestikuláciou rozprával rôzne príbehy, či už vymyslené, alebo pravdivé. Im to, samozrejme, bolo jedno, pretože mi verili. Najdôležitejšou požiadavkou rozprávania bolo napätie a záchrana hlavného hrdinu v hodine dvanástej.

Tým hrdinom som, pravdaže, bol ja. A písanie detských básničiek? Bol to pre mňa relax, oddych, regenerácia. A čo na to moji nadriadení? Boli to inteligentní ľudia, takže moju záľubu tolerovali, a to nielen tú pre deti, ale aj pre dospelých. Mám na mysli epigramy a aforizmy, ktoré som vďaka už zosnulému Tomášovi Janovicovi publikoval v satiricko-humoristickom časopise Roháč.

Koncom osemdesiatych rokov si odišiel z ministerstva kultúry a stal si sa šéfredaktorom vydavateľstva Genezis a zároveň literárnym redaktorom vydavateľstva Prima art. Dokonca v roku 1995 si sa odvážil založiť vlastné vydavateľstvo. Znamenalo to, že si právo zavesil na klinec?

Nie, aj v súčasnosti pracujem ako firemný právnik. Po revolúcii som však knihy, predovšetkým detské, nechcel len písať, ale aj produkovať. Ako manažér vydavateľstva Genezis som súbežne začal pracovať aj vo vydavateľstve Prima Art. Logicky to vyústilo do založenia vlastného nakladateľstva, zameraného výlučne na vydávanie detských kníh.

V čase, keď podnikatelia po zmene režimu objavili klondajk aj na Slovensku, ty ešte aj ako vydavateľ si pred

komerčno-brakovou knižnou produkciou, ktorá šla medzi prostoduchým slovenským ľuďom na dračku, uprednostnil literatúru, z ktorej sa dalo len vyjsť na mizinu. Čo to bol za nápad založiť vydavateľstvo NONA?

V tom čase som skalopevne veril, že aj malé vydavateľstvo zamerané na tvorbu kvalitných knížiek pre deti môže ekonomicky prosperovať. Sprvu to šlo celkom dobre. Okrem tvojej dvojväzkovej Biblie pre deti a mládež vydali sme aj Máriu Ďuričkovú, Vincenta Šikulu, Libušu Frídovú... Ukázalo sa však, že moje presvedčenie vychádzalo viac z ilúzií než z reality. A ako vieme, ilúzie sú najťažšie okovy na nohách človeka. Jedným slovom, bez štátnych grantov a súkromných sponzorov by to vôbec nešlo. Držali sme sa však zubami-nechtami a zo svojich nárokov na kvalitnú detskú produkciu sme nepoľavili. Chceli sme vyzeráť dobre, a to bol začiatok nášho konca. Napriek tomu desaťročnú drinu neľutujem. Niečo po nás zostalo, a to je vždy lepšie ako nič.

Ja viem, čitatelia tohto rozhovoru nie, prezrad', kde si bral peniaze na jednu παράdnejšiu knižku než druhú?

Získavali sme ich zo sponzoríngov bohatých kamarátov a z grantov. To by, samozrejme, nestačilo, a tak sme sa rozhodli pre netradičný krok. Kúpili sme krčmu a hneď nato malé kníhkupectvo. Všetky výnosy z tohto neobvyklého nápadu niekoľko rokov vykrývali naše deficity z edičnej činnosti. Pravdaže, krčmu sme pri jej bilancovaní nikdy nespomínali, kníhkupectvom sme sa chválili. Keď sme pôžičky splatili a napínali sme svaly, akí sme borci, prišiel direkt, že sme šli do kolien. Hneď vedľa našej predajne otvorili prevádzky tri veľké kníhkupectvá... Tak sa skončil náš krásny sniček. Prišli sme o kníhkupectvo, krčmu aj o vydavateľstvo. Ale aj tak to stálo za to.

Vtedy si už mal za sebou prvé básnické knižky pre deti. Medzi nimi aj svoj ikonický Veršostrojek (1989), koláž prozaických a básnických textov. Čo je

však dôležitejšie, mal si za sebou aj prvé priaznivé kritiky. Ak sa dobre pamätám, Zuzana Stanislavová napísala, že si v tom čase nielen kvantitatívne, ale predovšetkým kvalitou zachraňoval to renomé slovenskej poézie pre deti, ktoré jej dal Feldek, Válek, Janovic, Moravčík, Hevier... Lenže potom si sa na dlhých šesť rokov odmičal. Čo sa stalo? Prestalo ťa to baviť, nemal si motiváciu, zahaprovalo čosi v rodine? Mimo chodom, máš predsa deti.

Mám a hneď trojičky. Dokonca, keď tie začali dospievať, priplietol sa mi do života chlapček Filipko. Mal tri roky, keď sa do mňa zakvačil a povedal: „Ujo Fejo, ja cem ísť do tvojho domu.“ A bolo rozhodnuté. Nakoniec sa to usporiadalo tak, že Filipko býval u babky a keď sa narodila Vaneska, jeho sestrička, nastalo obdobie ďalšieho dobrodružstva s deťmi, ktoré trvalo pätnásť rokov. Keď k tomu pripočítame pätnásť s vlastnými deťmi, tak je to tridsať rokov krásnych výletov a dovoleník, z ktorých časť sme strávili u mojej sestry v Čechách, v romantickej dedinke Stružinec. Dnes sú Filipko a Vaneska súčasťou mojej skutočnej a nielen literárnej rodiny. Lebo rodina je o srdci, nie o krvi.

Básnik František Rojček umrel nečakane 26. augusta 2024. A aby zachoval svoj tradičný dekór, nedal to svojim čitateľom a kamarátom ani vedieť. Zbohom, milý Ferko. ■

Ondrej Sliacky

Zázračný liek doktora Rojčeka

Profesor Ondrej Sliacky

Jedného dňa som sa zobudil so zlou náladou a s boľavou hlavou. Asi bude pršať, vravím si. Alebo sa ma chytá chrípka. Najlepšie bude, keď skočím do lekárne po nejaký prášok.

Lenže v lekárni mi bradatý lekárnik namiesto prášku podal knižku.

„Pane, to je nedorozumenie,“ vravím, „mňa bolí hlava, škriabe ma v krku a vôbec mám

náladu pod psa, a vy mi tu strkáte dajakú knižku. Žiadnu knižku od vás nekúpim.“

„Ale ja vám knižku nepredávam, a už vôbec nie dajakú,“ ohradil sa bradatý lekárnik. „Ja vám ponúkam liek na vašu chorobu.“

A kým som sa stihol spamätať, začal mi z nej čítať.

Pravdaže, nevypleštil som oči len ja. Čudovali sa aj tí, čo stáli za mnou.

„Pane, zbláznili ste sa?!“ rozčuľovala sa jedna stopäťdesiatkilová pani. „Ak mi zaraz nedáte dačo na chudnutie, prasknem.“

„Ale veď to práve robím, milostivá pani,“ vraví lekárnik a ďalej číta z knižky akési verše.

No akési!
Bláznivé. Jakživ som také nepočul. Napríklad

o lietajúcej veľrybe.

Tomu, čo ich napísal, asi preskočilo. Poklepal som si po čele. A zrazu v hlave nič necítim. Žiadnu bolesť.

Vtom čosi buchlo. Z tučnej panej odpadlo dobrých tridsať kíl.

„Zázrak!“ zvolala. „Zabaľte mi tú knižku.“

„Dovoľte, milostivá pani!“ ohradil som sa.
„Ja som tu bol pred vami.“

„Aj ja ju chcem,“ vraví vtom od dverí starý pán s barlami. „Prestalo ma štiepať v kolene.“
Nastala trma-vrma.
Každý chcel zázračný liek.

„Moji milí,“ vraví lekárnik, „ja mám už len poslednú knižku. A tú si musím nechať pre seba. Ale naproti, v Justičnom paláci, je jej autor. Zaiste ešte nejakú má.“

„A čo robí autor v Justičnom paláci?“ spýtal som sa prekvapene.

„Súdia ho,“ vyhrkol lekárnik. „Vlastne nie, nesúdia, on súdi... nie, nie... doktor Rojček obhajuje.“

Kým sa lekárnik vyjachtal, vyletel som z lekárne a za mnou ostatní. Do Justičného paláca sme vbehli, práve keď František Rojček začal liečiť, chcem povedať obhajovať, svojho klienta.

Zrazu však vraví:

„Vážení súd, z obhajoby nebude nič. Všetko, čo som mal v hlave, je odrazu fuč. Zostal v nej len môj veršostrojček. Ale pozor! Nie je to zas nejaká daromnica.“

A nasypal si do ucha za hrst' maku.

Strojček zarachotil a vzápätí z druhého ucha Františka Rojčeka vypadla báseň o makovom koláči.

Ó, tá voňala. Celý súd dostal chuť na makovník. Len predseda buchol kladivkom po stole.

„Pán obhajca,“ vraví rozhorčene, „toto je vážny súd, nie pekárstvo. Žiadne kauklarstva tu nestrpím.“

„Prosím, prosím!“ urazil sa František Rojček. „Napokon ja tu vôbec nemusím byť. I tak mám o chvíľu letieť do Himalájí.“

„Kam?“ začudoval sa predseda súdu.

„Počuli ste dobre.“

„Aha,“ pochopil predseda súdu, že má dočinenia s kolegom, ktorému od množstva nevybavených spisov preskočilo. „A ako?“ snaží sa prepracovaného kolegu vrátiť do reality. „Tu žiadne letisko nie je.“

„Veď ho ani nepotrebujem,“ seabavedome odvetil František Rojček. „Nepotrebujem ani letisko, ani lietadlo,“ zopakoval.

„A na čom tam, preboha, chcete letieť?“
„Na veľrybe.“

Predseda súdu to už nevydržal a poklepal si po čele.

Vtom sa za oknom zjavila veľryba.

Trvalo to chvíľočku a František Rojček sedel na nej.

Všetci v súdnej sieni sa premenili na ryby. Otvorené ústa a ani slovko z nich.

Len ja, tučná pani a starček s boľavým kolenom sme zakvílili:

„A čo teraz? Kto nás bude liečiť?“

„Predsa moje knižky,“ odvetil František Rojček a odletel na výlet do Himalájí.

„Majstre, volám ešte za ním, „a mlynček máte?“

„Aký mlynček?“

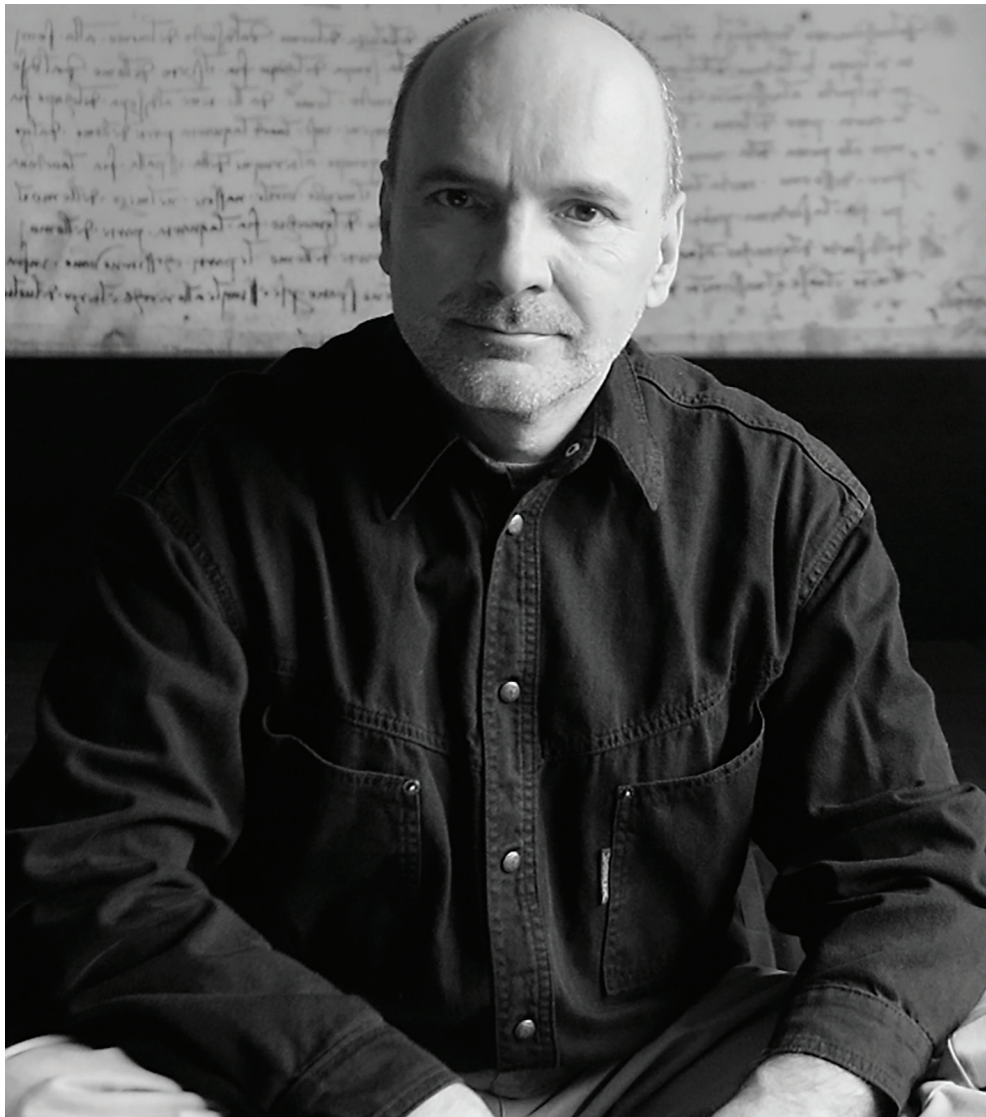
„Modlitebný... mlynček alebo strojček... v Himalájach sa bez neho nezaobídete.“

„Mlynček nemám,“ odvetil František Rojček, „ale strojček hej.“

A zamával nám knižkou, na ktorú nejaký galgan nasprejoval FRANTIŠEK ROJČEK VERŠOSTROJČEK. ■

Ondrej Sliacky

Majster imaginácie, hry s jazykom a inteligentného humoru

Ján Uličiansky

V máji tohto roku sme si pripomenuli už druhé výročie úmrtia významného režiséra, rozprávkara, rozhlasového a televízneho tvorcu, kultúrneho organizátora a vysokoškolského pedagóga Jána Uličianskeho (*68). Bol viac

než polstoročie súčasťou umeleckého diania na Slovensku a zanechal po sebe množstvo diel rôznych druhov a žánrov. Znakom jeho tvorby je intermediálnosť. Jeho hrdinovia s ľahkosťou prechádzajú z rozhlasovej hry do

bábkovej inscenácie a odtiaľ do prozaickej rozprávky. Ján Uličiansky prepájal umelecké svety – literárny, rozhlasový, divadelný, televízny a akademický. Jeho tvorba vychádza z poznania detského sveta a hry s jazykom. Približuje sa svojim čitateľom, divákovi a vŕhajúce ich do sveta fantázie jemu vlastnou, múdrou poetikou. Práve múdrosť, inteligentný humor, filozofické zamyslenia či imaginácia sú typické pre jeho hry, knižky, inscenácie.

Ján Uličiansky sa narodil 29. októbra 1955 v Bratislave, ale od troch rokov vyrastal v Košiciach. Už ako žiak základnej školy navštevoval bábkarský súbor, čo ho nasmerovalo na cestu bábkového režiséra. Po maturite v roku 1975 začal študovať dramaturgiu a bábkarskú réžiu na pražskej Divadelnej fakulte Akadémie múzických umení. Po skončení štúdia pôsobil v rokoch 1979 až 1986 ako dramaturg a režisér v Bábkovom divadle Košiciach. V slobodnom povolání bol do roku 1988, keď začal pracovať ako dramaturg v Slovenskom rozhlase. Vysokoškolským pedagógom sa stal v roku 1991, keď sa miestom jeho pôsobiska stala Vysoká škola múzických umení v Bratislave, kde bol aj vedúcim katedry bábkarskej tvorby. Od januára 2009 bol vymenovaný za profesora v odbore divadelné umenie.

Invenčný prozaik pre deti a mládež

Ján Uličiansky ako prozaik debutoval súborom deviatich autorských rozprávok v roku 1981 rozprávkovou knihou *Adelka Zvončeková*. Rámec v nich tvorí realita, do ktorej vstupuje prvok predstavivosti ako spôsob detskej kompenzácie prispôsobenia si skutočnosti vlastným túžbam. Ľudské vzťahy, pocity a spomienky sú materializované v obyčajných veciach, väčšinou zdanlivo zbytočných alebo zabudnutých, ako je stará skriňa, pec, detská železnica, ošúchaný detský kufrík, koberec, kuchynský stôl a stolička. Veci sa stávajú prostriedkom metaforickej výpovede o hodnotách kamarátstva, empatie, zdvorilosti a lásky. Prvotina autora bola taká úspešná, že v tom istom roku získal

za knihu ocenenie Prémia Slovenského literárneho fondu.

Prezentoval sa ako znalec umeleckého jazyka, ktorý majstrovsky synchronizuje so zákonitosťami detskej logiky. Spisovateľ hľadá nové súvislosti vo vzťahovej rovine dospelých a detí a túto vzťahovú rovinu premieta aj do invenčného spájania slov s podobným slovotvorným významom alebo fonetickým príbuzenstvom. Vytvára tak nekonvenčné spojenia, ktoré prinášajú nové estetické kvality a nápadité humorné kontexty. Vo svojej tvorbe pre deti mladšieho školského veku cizeluje problémovosť ich vnútorného duševného prežívania a dodáva mu status vážnosti. Vzájomné porozumenie medzi deťmi a dospelými a právo detí na plnohodnotné detstvo tvoria základ poviedkovo-rozprávkového príbehu pre malých čitateľov *Nedeľa* z roku 1987. Detská hra postavená na schopnosti spontánne prechádzať z reality do rozprávky a späť umožňuje deťom prechádzajúcim cez otáčacie dvere reštaurácie slobodne prechádzať do krajiny „včera“ a krajiny „zajtra“ i k zážitkom, ktoré sa s tým spájajú.

Parodicko-hravý aspekt uplatnil v súbore rozprávok spojených s motívom snehu a snehuliakov *Snehuliacke ostrovy* z roku 1990. Postavy snehových panákov sú štylizovanými modelmi ľudských charakterov a vlastností. Príbehy polemizujú s malichernosťou, márnomyseľnosťou a krátkozrakosťou, s akými sa ľudia správajú k sebe navzájom i k prírodnému prostrediu. Hra s textom siaha až k jeho žánrovej podstate – príbehy sú paródiou rozprávok, westernu, cestopisných próz, anekdotických rozprávání, zároveň nadobúdajú význam podobenstva o ľudskej spoločnosti. V roku 1991 autor získal Cenu Vydavateľstva Mladé letá a zápis na Čestnú listinu IBBY za knihu *Snehuliacke ostrovy*.

Schopnosť dieťaťa prechádzať z fantazijného sveta do reality a naopak premietol autor do knihy *Máme Emu* v roku 1993, kde

rozohráva dobrodružstvá škôlkarských detí so zázračnou učiteľkou Emou, ktorú si pričarujú kresbičkou na chodník. Čarovné úniky zo všednej reality polemizujú s rutinérskymi praktikami niektorých vychovávateľov a obhajujú právo detí na slobodnú hru a voľnú fantáziu. Problematika komunikácie hendikepovaného dieťaťa s okolitým svetom a adaptácie ľudského jedinca na stresové a konfrontačné situácie je námetom ďalšieho autorovho titulu z roku 1996 *Veverička Veronka*. Zobrazuje krehký príbeh chlapca na vozíčku a jeho kamarátky veveričky Veronky, ktorá sa nervovo zrútila zo spileného stromu, je zakomponovaná do pokojného prostredia Oriáškových kúpeľov. Vzťahová intimita, prelínaná dramatickými zápletkami dobrodružstiev veveričky Veronky poskytuje jeden z najkrajších obrazov priateľstva v detskej literatúre. Personifikované postavičky kúpeľných veveričiek nám opäť podávajú štylizovaný obraz ľudského sveta a jeho charakterov, ale aj správu o nenahraditeľnosti ľudskej empatie, dôvery a lásky. Deťom, ktoré si po prvý raz sadajú do školských lavíc, je venovaná knižka *Pán Prváčik* z roku 2002. Variácie na slovnú hračku – pána Áčika tu defilujú v podobe pána Chrobáčika, Babráčika a Hráčika. Opäť nejde iba o dômyselnú hru so slovami, ale aj o záber do problematiky ambivalentnosti úspechu a neúspechu, neúplných rodín a ich dosahu na deti, alebo do problematiky „byť“ a „mať“, ktorá je v súčasnom spoločenskom kontexte veľmi aktuálna. V cykle rozprávkových grotesiek *Podivuhodné príbehy siedmich morí* (2003) ponúkol čitateľovi vtipnú paródiu na slávne zámorské objavy i na fenomén moci. Potvrďuje a rozvíja všetky charakteristické autory umelecké postupy. Jazykové parafrázy s odkazom na významné postavy a osobnosti cestovateľskej a námorníckej society prinášajú humorné dobrodružné príbehy, v ktorom premyslená slovná hra je súčasťou dynamickej dejovej línie a jej vyvrcholenia.

Parafrázy na kapitána Cooka (Kukuk), grófa Monte Christa (Mentol Krištof), Robinsona

(Robímsám) alebo na slovenského cestovateľa Mórica Beňovského (Móric Leňovský) korešpondujú s detskou obľubou komických slovných novotvarov a vymyslených mien, ktoré mu poskytujú uvoľnenie a zábavu, ale zároveň sprostredkovanú metaforickú podobu svojho faktografického predobrazu. Príbehy tak nadobúdajú okrem dobrodružno-grotesknej dejovej roviny aj vertikálny významový rozmer postavený na konfrontácii dvoch významových kontextov. Navyše, so starým dobrým známym kapitánom Kukukom sme sa stretli už v knihe *Snehuliacke ostrovy*.

Cenu Trojruža za tvorbu pre deti a mládež mu udelili v roku 1998. Na 29. kongrese Medzinárodnej únie pre detskú knihu, ktorý sa v roku 2004 uskutočnil v juhoafrickom Kapskom Meste, si ako jediný z autorov prevzal dve prestížne ocenenia – certifikát za nomináciu na Cenu Hansa Christiana Andersena a zápis na Čestnú listinu IBBY 2004 za knihu *Pán Prváčik*.

Čisté dieťa medzi egocentrickými dospelákmi

Rozprávka z roku 2009 *Malá princezná* obsahuje priame i nepriame intertextové odkazy na dielo Antoina de Saint Exupéryho. Analogicky je rozprávačom a jedným z protagonistov dospelý človek v existenciálnej situácii. *Malá princezná* prichádza podobne ako *Malý princ* z neznáma, putuje nie po planétach, lež po bytoch jedného obyčného domu. V príbehovom pláne hľadá svoju mamu a postieľku s nebesami: „Ale ja sa musím dostať domov! Chcem vidieť postieľku s nebesami! ‚Nebesá?! Čo ti to zišlo na um?‘ prekvapil som sa. Postieľky s baldachýnom síce existujú, ale myslím, že iba v rozprávkach. A spávajú v nich možno iba princezná. ‚Veď práve!‘ povedala tá malá s nádejou v hlase. ‚To isté si myslí aj moja mama.‘ Ako vieš, že tá v tvojej izbe čaká práve takáto posteľ?‘ nechápal som. ‚Otecko mi ju kúpil. Bez toho, aby sa s mamou poradil. A ona povedala, že je predčasné kupovať dieťaťu postieľku, kým ešte nie je na svete. A navyše, vraj je to...

GÝČ: , Aha,‘ zahrnkal som, akoby som tomu všetkému naozaj začal rozumieť. ,Ty vieš, čo je gýč?‘ spýtala sa ma s obavou. ,Ási áno,‘ povedal som, ale myslím, že to neznelo zvlášť presvedčivo.

Autor v hĺbkovom pláne hľadá odpoveď na otázku o podstate sveta, do ktorého deti prichádzajú, a či sa do tohto sveta oplatí narodiť. Aj hlavná hrdinka sa stretáva s absurditou ľudského konania, charakterov a vzťahov, vo svojej čistote nemôže rozumieť svetu, kde ľudia pre sústredenosť na vlastný problém fungujú len v pragmatickej realite, ktorá ich znecitlivuje k problémom iných. Tým, že je to mimoriadna próza s hlbokým poslanstvom, dokazuje aj fakt, že v roku 2009 Malá princezná získala ocenenie Najkrajšia detská kniha jesene 2009.

Keď spisovateľ odhalí svoju didaktickú tvár

Veľmi známou a obľúbenou je kniha Analfabeta negramotná. Prvýkrát uzrela svetlo sveta v roku 2011 a má mimoriadne didaktický charakter. Dokonca ministerstvo školstva ju zaradilo do zoznamu odporúčaných materiálnych vzdelávacích prostriedkov určených pre základné školy. Predovšetkým podotýkam, že je to jedna z mála kníh Jána Uličianskeho, ktorá je vhodná najmä pre staršie deti. Autor v nej vykreslil príbeh hlavnej hrdinky Betky Bábikovej, ktorá nerada číta a nechtiac sa ocitá zatvorená v knižnici. Dievčatko zažíva narodeninové dobrodružstvá práve na Štedrý deň, pretože z kníh vystupujú svetoznáme literárne postavy jedna za druhou, napríklad Janko Hraško, Pinocchio, Pipi Dlhá pančucha, Anna zo Zeleného domu. Až sa napokon hlavná hrdinka stane jedným z prípadov Troch pátračov, aby jej pomohli vyriešiť jej tri záhady: ako sa volá jej neznámy otecko, kde sa stratil jej prívesok s lebkou a empétrojkou a prečo každý chce, aby čítala.

V tejto publikácii ako spisovateľ literatúry pre deti a mládež ukazuje aj svoju pedagogickú

tvár. Veď koľko učiteľov by chcelo priviesť svojho zverenca k čítaniu. Vďaka najznámejším literárnym hrdinom, ktoré v detstve určite zbožňoval aj samotný autor, má jasný cieľ: primáť Analfabetu k čítaniu beletrie. Próza obsahuje presný tucet kapitol a dokonca sa Betka Bábiková stretne aj s Fukom, teda s hlavnou postavou diela Čarovný chlapec z pera samotného Jána Uličianskeho v roku 2005: „Beta Analfabeta vhupla do poloootvorenej knižky a vtrepala sa rovno do tej istej kúzelnickej debničky. ,Čo nevidíš, že som tu ja?‘ začal jačať malý Fuk. Nemôžeme sa mu čudovať, veď tá Beta sa mu posadila rovno na hlavu. ,Čože?‘ prekvapila sa Beta. ,Nikoho tu predsa nevidím! No veď ani ja nevidím, kto sa mi to trepe do debničky! Vypadni odtiaľto! Môj dedko má z toho, čo sa nám stalo, nervy aj bez teba!‘ ,Prosím ťa, nekrič!‘ prosívala Beta Analfabeta pošepky. ,Myslím, že ak sa trochu pomkneš, poľahky sa sem zmestíme obaja.‘ Prečo sa schovávaš do kúzelnickej debničky, keď si už aj tak neviditeľná? A čo sa ti vlastne stalo? Vypila si zmizík? Alebo ťa niekto pošibal prútikom?“

V roku 2013 bola ocenená aj ďalšia kniha z pera Jána Uličianskeho, Leonardo, kocúr z ulice, ktorá v tom istom roku získala cenu Najkrajšia detská kniha zima 2013. Mladých čitateľov potešil ešte knihami Max a Lea (2018) a Pán Nápad zachraňuje svet (2021).

Magické rozprávkové hry

Ján Uličiansky patrí k najvýraznejším autorom modernej rozprávkovej hry. Jeho dramatická tvorba je spätá rovnako s divadlom, rozhlasom i televíziou. V roku 1974 debutoval rozhlasovou rozprávkou Aťa a jej priatelia. O dva roky napísal hru Tik Tak, ktorú neskôr prepísal aj do divadelnej podoby. Táto hra získala v roku 1977 hlavnú cenu na Festivale pôvodnej slovenskej rozhlasovej hry v Piešťanoch. Pre divadlá pripravil adaptácie vlastných pôvodne rozhlasových, televíznych a prozaických rozprávok. V roku 1996 napísal pre bábkové divadlo v Košiciach bábkovú hru s pesničkami a krimi-

nálnou zápletkou Peter Klúčik o osamelosti detí z rozvrátených rodín. Autor v nej exponuje problém rozpadu rodiny a žánrovovo má najbližšie ku groteske. Negatívne vlastnosti postáv sú hyperbolizované do deformácie v slove i konaní (rovnako aj vo zvukovej realizácii). Rozuzlenie príbehu sa deje v duchu rozprávkového šťastného konca „a žili šťastne, kým nepomreli“. V závere sa zistí, že zlodej Edo Šperhák je otcom chlapca Petra Klúčika a Edo sa kajúčne vracia k svojej rodine. Uvedená deformácia je vďaka zázraku dobra zrušená (zázračný Klúčik odomkne „trezor zla“ – zatvrdnuté srdce Eda). Keďže Uličiansky pracuje aj so symbolmi (srdce, kľúč), ktoré však ponecháva v hravom nadsadení, prináša rozprávka nielen zábavu, ale aj hlbšie poslanstvo. Rezonuje v nej problém zodpovednosti rodičov za svoje deti.

Rozhlasová hra Čarovná chvíľa z roku 2001 je modernou, nenaratívnou, rozprávkou, ktorá je bohatá na originálne slovné hry. Hlavné postavy Čáry (dedko), Mary (dcéra), Fuk (vnuk) stelesňujú životný princíp hry a fantázie. Na menách postáv si autor dáva mimoriadne záležať, kúzelná formulka rozdelená do troch postáv symbolizuje ich vzájomné puto, vďaka ktorému si s ťažkosťami vedia poradiť a z každej problematickej situácie hľadajú východisko. V jednej z novších rozhlasových hier pre mládež Ústa pravdy z roku 2006 sa Uličiansky – podobne ako v hrách a rozprávkach pre deti – dotýka rodinných, medzigeneračných vzťahov, ale navyše sa zaoberá aktuálnym problémom konzumu mediálnej kultúry a jej deformujúcim zásahom do reality. Väčšmi ako groteskný tu využíva parodický princíp, napr. pri parodovaní komerčných relácií typu reality show. Hlavným motívom hry je pravda. Na jednej strane túžba po zachovaní tejto hodnoty (postava mladého Pankyho), na druhej strane devalvácia pravdy, ktorú spôsobuje jednak jej relatívnosť, jednak jej vedomé popieranie. Pre mnohých sa stáva iba slovným klišé, ba dokonca výhodný obchodný artikel.

Hoci rozhlasová hra z hľadiska kompozičnej štruktúry končí otvorene a neuspokojivo, primárny problém – otázka vzťahu otca a syna, resp. ich neschopnosti normálne ľudske komunikovať – je vyriešený. Aj vďaka tejto snahe harmonizovať vzťahy, tlmočiť humánne hodnoty sa axiologická miska váh v tvorbe Jána Uličianskeho prikláňa na stranu dobra. Cyklickú zábavno-vzdelávaciu reláciu pre deti od päť do sedem rokov Trpaslíci pre RTVS vytvoril ako kreatívny producent a autor. Komédiu Zvonkohra o košickej Urbanovej veži napísal pre Košice v roku 2013, teda v čase, keď metropola východu niesla titul Európske hlavné mesto kultúry. V roku 2016 dostal cenu Literárneho fondu za celoživotné dielo v oblasti rozhlasovej tvorby.

Tvorba Jána Uličianskeho sa uzavrela jeho smrťou, a to len nedávno – 3. mája 2024. Jeho tvorba vychádza z poznania detského sveta a hry s jazykom. Približuje sa svojim čitateľom, divákovi a vtahuje ich do sveta fantázie jemu vlastnou múdrou poetikou. Práve múdrosť, inteligentný humor, filozofické zamyslenia či imaginácia sú typické pre jeho hry, knižky, inscenácie. Pozemská púť Jána Uličianskeho sa uzavrela pred dvomi rokmi, no jeho nadčasový odkaz bude pretrvávajúť. ■

PaedDr. Silvia Hajdúová

Čo môže pomôcť všeobecnému vzdelaniu

Rozhlas ako verejnoprávne médium je určené širokému publiku, preto má prinášať univerzálne hodnoty zo všetkých sfér života, teda aj umenia, vychádzajúceho z kresťanskej tradície, pretože práve umenie sa okrem iného opiera aj o náboženské reálie.

Hlavne vo výchove malých i väčších detí sú potrebné umelecké diela, ktoré prizývajú k láske, trpezlivosti, pokore, odpúšťaniu, tolerancii, úcte k blížnemu atď. Aké má dnešné dieťa, ale aj dospelý, predstavy o pokore či úcte? Poukazuje na to napokon aj prax v našich školách, kde sa vytráca rešpekt k autoritám, ale aj k vedomostiam a zmyslu ich získavania. Veľmi často sa to odráža aj vo vzťahoch žiaci – učitelia – rodičia.

Slovenský rozhlas, konkrétne dramaturgička i autorka programov pre deti Beata Panáková prišla so zaujímavým projektom. Vidiac súčasnú situáciu nielen v kultúre, ale aj v ži-

vote, kde sú čoraz vzácnejšie pozitívne príklady a ľudia, ktorí úprimne hľadajú zmysel života, vedia, prečo žijú a ako sa majú správať a uvedomujú si dôsledky individuálneho i spoločenského konania, sa rozhodla, že pred Vianocami zaradiť do programu večerníkov sériu legiend o svätcoch a nazvala ich Pútnici nádeje. Dramaturgička Beata Panáková a autorka scenára Nora Veberová vybrali z veľkého materiálu a veľmi pozorne text upravili tak, aby mu deti rozumeli a mali z neho umelecký zážitok. Vytvorenie seriálu legiend bolo v rozhlasovej anotácii zdôvodnené takto: „Vznik seriálu súvisí s Jubilejným rokom 2025, ktorý vyhlásil pápež František a dal mu motto Pútnici nádeje. Ústrednou myšlienkou je putovanie človeka k Bohu, k hodnotám, ktoré nás presahujú a zároveň dávajú nášmu bytiu zmysel. Nádej, láska a viera, spolupatričnosť, súcitiť a pokoj, to sú hodnoty zrozumiteľné a vytúžené pre každého človeka – od nepamäti po dnešok.“

„S menami viacerých svätcov sa stretáva v bežnom živote takmer každý človek, preto ich poznanie možno prirábať k tzv. všeobecnému vzdelaniu, inak mnohé náboženské i historické reálie ostávajú v texte bez kontextu i obsahu.“

Neuvedomujeme si, koľko slovných spojení, mien a udalostí z Biblie sa používa nielen v bežnom jazyku (napríklad: Trpí ako Jób? Kto to bol a prečo trpel?), ale hlavne v poézii i próze a veľmi často i v dráme v podobe metafor, prirovnaní a iných básnických ozdôb a pokiaľ nepoznáme ich význam, nemusíme súčasnému textu ani porozumieť.“

To platí pre tvorbu našich najväčších básnikov a literátov vôbec. Hviezdoslavovu a Kraskovu poéziu bez uvedených znalostí nemožno pochopiť v celej šírke a hĺbke. Platí to aj pre súčasnú umeleckú tvorbu i publicistiku. Dokonca politické kauzy dostávajú často pomenovanie z Biblie: Očistec, Ezechiel a pod. Alebo mesto Jericho. Vyskytuje sa dosť často v novinových článkoch, ale je to aj názov seriálu, či pomenovanie nemeckých bombardérov a pod. Prečo asi? Povrchnosť pri vnímaní umeleckých diel, ale aj publicistiky a vôbec narábania s jazykom, históriou, faktami prispieva k strate citu pre hodnoty v kultúre a umení, ale aj v živote.

Legends o svätcoch v sérii Pútnici nádeje boli vyberané podľa toho, aké miesto zastávajú v histórii a kultúre (nielen našej). Príbehy osobností z dvoch tisícročí boli obohatené piesňami, ktorých text prekladali Daniel Hevier a Ľudovít Feldek. A tak sa slovenské deti dozvedeli, prečo sv. Mikuláš rozdáva darčeky, prečo sa Jana z Arcu stala svätou, čo znamenali pre nás vierozvestcovia Cyril a Metod atď. K hodnotnému vyzneniu legiend v nemalej miere prispela aj interpretka textu Judita Hansman.

A ostaneme ešte pri hodnotách, pretože Beata Panáková pripravila pre veľkonočné obdobie zaujímavý experiment pod názvom Rozhovory s anjelmi. V prvej dlhšej časti sa redaktor Michal Heroeg rozpráva s „anjelmi“, ktorí boli účastní pri natáčaní večerníčka pod názvom Rozhovory s anjelom, ide o pásmo z básní Pavla Prikryla. Tento večerníček mal viacero zvláštností. Predovšetkým to bol hlavný interpret nevidiaci Nikolas Kolár a následne výpoveď všetkých zúčastnených o zážitku z práce s týmto dieťaťom. Zazneli tu výpovede pedagogičky, riaditeľky bratislavskej školy pre zrakovo postihnuté deti, Sandry Botlíkovej, riaditeľky ilavského Centra pre deti a rodiny, Eriky Janičkovej, vedúcich inštitúcií, kde sa Nikolas Kolár vzdeláva

a kde žije. Redaktora M. Heroega zaujímalo to, ako prijali záujem rozhlasu o ich žiaka a ako sa k danej ponuke postavili. Všetci rozprávali o chlapcovi s láskou a starostlivosťou a zároveň ho pripravovali na vystúpenie. Následne odznali rozhovory s dramaturgičkou, zvukárom i režisérkou. Hovorili o práci s chlapcom, ktorý prijal toto pozvanie ako veľkú možnosť poznať nielen rozhlas, ale aj prácu v ňom. Zvukár Peter Daniška si vážil snahu Nikolasa rozprávať prirodzene, hoci čítal pomocou braillovoho písma, režisérka Oľga Janiková zase jeho trpezlivosť pri častom opakovaní textu a dramaturgička Beata Panáková upozornila na náročnosť večerníčkov, kde je interpret obyčajne sám a nemôže sa spoľahnúť na partnera. Samotný večerníček mal názov Rozhovor s anjelom, kde mladý mudrland (Nikolas) vstupuje do dialógu s anjelom (Alfréd Swan), pôsobiaci ako múdry a chápaný starý otec. Nahrávka bola spestrená prírodnými zvukmi, čo pridalo rozprávke tzv. rozhlasovosť. Pri počúvaní celkom zabudnete, že popri skúsenom hercovi vystupuje postihnuté dieťa, ktoré je milo zvedavé, detsky hravé a dobré.

Okrem zážitku z počutej rozprávky dostávajú detskí poslucháči, ale nielen oni, aj dávku rozhlasového vzdelania, keďže v predchádzajúcom rozhovore sa oboznámia s takmer všetkými tvorcami nahrávky a „zákulisím“ štúdia.

Summa summarum: Oba programy treba pokladať za výchovný prostriedok, ktorý má malým poslucháčom poskytnúť nielen zábaavu (čo je v súčasnosti pokladané za hlavný znak mediálnych programov), ale aj umelecký a etický zážitok prepojený s náučnými prvkami.

Je to veľa či málo? ■

Marta Žilková

Nadčasový výtvarný svet Michala Királa

Výstava Michala Királa v BIBIANE

V Galérii Dušana Rolla, v priestoroch BIBIANY, bola 12. februára 2026 slávnostne otvorená výstava Michal Királ – Môj malý svet, ktorá predstavila výber z bohatej a rozmanitej tvorby vojvodinského výtvarníka slovenskej národnosti Michala Királa. Vernisáž prilákala odbornú verejnosť, historikov umenia, výtvarníkov aj široké spektrum návštevníkov.

Výstava ponúkla ucelený pohľad na tvorbu maliara, grafika, ilustrátora a pedagóga, ktorý sa významne zapísal do výtvarného života dolnozemskej Slovákov, no v slovenskom kultúrnom prostredí zostával doposiaľ neprávom menej známy. Predstavené diela potvrdili Királov výnimočný talent, vysokú profesionalitu a nadčasový umelecký jazyk, vďaka ktorému jeho tvorba pôsobí aktuálne aj dnes. Slávnostné otvorenie výstavy sa nieslo v dôstojnej a kultúrnej bohatej atmosfére. Prítomná bola umelcová manželka

Mária Kneževič-Kiráľová aj autor scenára a priestorového riešenia výstavy Ľubomír Ferko. Program doplnilo gitarové vystúpenie Rastka Čiriča, bývalého Kiráľovho kolegu z Fakulty úžikových umení Univerzity umení v Belehrade, ktoré umocnilo umelecký charakter podujatia.

Michal Királ sa narodil 21. februára 1955 v Báčskom Petrovci. Autorove diela vznikali v zložitých spoločenských a historických podmienkach 80. a 90. rokov 20. storočia, na pozadí rozpadu Juhoslávie. Tieto okolnosti sa premietli do jeho osobnej výpovede, no zároveň potvrdzujú Kiráľovu schopnosť tvoriť kvalitné, moderné a nadčasové dielo. Od začiatku 80. rokov sa aktívne zapájal do výtvarného života vojvodinských Slovákov – ilustroval knihy a časopisy pre deti a mládež, venoval sa voľnej grafickej tvorbe v klasických technikách, bol priekopníkom počítačovej grafiky a typografie, pôsobil pe-

Michal Királ ako dieťa

dagogicky a organizačne v oblasti kultúry. Založil galériu Blatno v Báčskom Petrovci a stál pri viacerých významných kultúrnych iniciatívach. Jeho sľubnú umeleckú dráhu prerušila ťažká choroba a predčasná smrť v roku 1995 vo veku iba 40 rokov.

Názov výstavy *Môj malý svet* symbolicky prepájal Királov osobitý umelecký svet s jeho prezentáciou tvorby pre deti. Výstava vznikla pri príležitosti nedožitého jubilea autora a jej cieľom bolo splatiť dlh voči výnimočnému umelcovi a zaradiť jeho tvorbu do širšieho kontextu slovenského výtvarného umenia.

Ako však uviedla vo svojom príhovore manželka umelca Mária Kneževič-Királová: „Na jednej z Michalových kresieb som na zadnej strane našla odkaz: ‚Nech zostane stopa.‘ Zdá sa, že toto jeho želanie sa naplnia ešte dôslednejšie, než by si on sám dokázal predstaviť.“ Výstava Michal Királ – *Môj malý svet* sa po skončení bratislavskej prezentácie predstaví aj v ďalších mestách na Slovensku. ■

Pripravila Eva Vargová

Ilustrácie Michala Királa

AHOJ! Dunaj

Vizuál z výstavy AHOJ! Dunaj

Vydajte sa po prúde príbehov a fantázie! BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, otvorila novú interaktívnu výstavu pod názvom AHOJ! Dunaj. Vernisáž sa uskutočnila 26. marca 2026 za účasti ministerky kultúry Slovenskej republiky Marty Šimkovičovej, ministra životného prostredia SR Tomáša Tarabu, ako aj viacerých predstaviteľov diplomatického zboru a pozvaných hostí z kultúrnej obce. Nad výstavou prezvalo záštitou Ministerstvo životného prostredia SR a pre verejnosť bude sprístupnená od 27. 3. 2026 po dobu minimálne jedného roku.

„Dnes vám s radosťou predstavujeme Dunaj ako rieku, v ktorej sa zrkadlí rozmanitosť Európy – jej kultúr, prírody aj príbehov ľudí, ktorí žili a dodnes žijú na jej brehoch,“ uviedla vo svojom príhovore riaditeľka BIBIANY Ing. Petra Flach. Zároveň dodala, že „téma Dunaja je nesmierne bohatá, a preto sme ju uchoptili spôsobom, ktorý je BIBIANE vlastný – prostredníctvom poetiky príbehu, predstavivosti a hravosti.“

Samotný názov výstavy AHOJ! Dunaj symbolicky odkazuje na známy námornický pozdrav „Ahoj!“, ktorým výstava pozýva návštevníkov na dobrodružnú plavbu, kde sa objavuje, putuje a spoznáva rieku z nových perspektív. Organizátor tak už svojím názvom evokuje hravú, cestovateľskú atmosféru a láka malých aj veľkých návštevníkov vydať sa na vlastnú výpravu po Dunaji. Výstava sa začína netradične, na druhom poschodí. Podobne ako samotná rieka aj ona symbolicky pokračuje smerom nadol.

Myšlienka výstavy vznikla v BIBIANE pred niekoľkými rokmi z potreby priblížiť rieku Dunaj ako jedinečné prírodné a kultúrne dedičstvo, ktoré je napriek svojej blízkosti často

nedocenené. „Vtedy sme si položili jednoduchú otázku – ako je možné, že počas viac ako 30 rokov existencie BIBIANY sme ešte nepripravili výstavu o rieke, ktorú máme priamo pod oknami?“ hovorí autorka námetu Hana Ondrejčková. Výstava predstavuje Dunaj nielen ako prírodný jav, ale aj ako „cestu, po ktorej kráčali dejiny – od rímskych čias, keď tvoril hranicu, až po súčasnosť, keď spája krajiny, národy a kultúry,“ dodáva autorka námetu. Podľa historika a autora scenára, docenta Ľubora Matejka si Dunaj takúto výstavu v BIBIANE zaslúžil už dávno. „A zaslúžia si ju aj deti.“

Návštevníci sa vydávajú na symbolickú cestu pozdĺž toku rieky, spoznávajú významné mestá, historické udalosti aj každodenný život na rieke. „Skutočný Dunaj nikdy neukáže hneď a zaraz všetko naraz. No na našej výstave nájdete kopy vecí pekne pokope: mlynárov aj rybárov, cisárov aj pisárov, vodníkov aj lodníkov, rytiera s drakom, koláč s makom, vzy, džbány aj pelikány,“ dodáva historik a autor scenára. Dunaj sa tak predstavuje

Bratislavský hrad v minulosti

ako živý a dynamický priestor, plný rozmanitých príbehov, ktorý poukazuje na pestrosť Európy. Výstava čerpá inšpiráciu aj z literárnych diel, ako sú dobrodružstvá z románu *Lodivod dunajský* od Julesa Verna či cestopisné postrehy Hansa Christiana Andersena. Ponúka tak jedinečné prepojenie histórie, literatúry, umenia a zážitkového vzdelávania. Záštitu Ministerstva životného prostredia SR podčiarkuje environmentálny rozmer výstavy, ktorá predstavuje Dunaj ako jedinečný ekosystém, dôležitý pre zachovanie prírodného dedičstva. „Dunaj je koncentrovaný svet, kde sa voda sladká mieša s vodou slanou,“ poznamenáva docent Ľ. Matejko. Tento pohľad dopĺňa aj dlhoročný spolupracovník BIBIANY, profesor Ondrej Slivka, ktorý spolu so svojim synom Jurajom zastrelil výtvarno-priestorové riešenie výstavy: „Vlieva nám energiu do káblov aj žiaroviek, dáva nám slobodu pohybu. My v Bratislave pijeme to, čo pretečie Viedňou, a po chvíli to posielame ďalej na Budapešť.“

Kľúčovou súčasťou výstavy je interaktivita. Deti aj dospelí si môžu vyskúšať viazanie lodných uzlov, prejsť simuláciou plavebnej komory, objavovať rôzne typy lodí či zapojiť sa do hier a úloh inšpirovaných životom na rieke. „Ak sa im podarí vyriešiť všetky hádanky, stanú sa hrdými držiteľmi Osvedčenia malého dunajského kapitána,“ vysvetľuje dramaturgička výstavy Martina Pavlikánová. Nechýba

ani multimediálna miestnosť pripravená v spolupráci so študentmi 1. a 2. ročníka Ateliéru vizuálnych efektov a herného dizajnu Filmovej a televíznej fakulty VŠMU pod vedením prof. Ľudovíta Labíka, Mgr. art. Vladimíra Mrkvicu a Mgr. Silvestra Bučeka, ArtD.

Dôležitým aspektom výstavy a zároveň jej výnimočnosťou je aj spolupráca so zahraničnými ambasádami a kultúrnymi inštitútmi. V Dunajskej galérii na prvom poschodí, sa budú postupne prezentovať krajiny, ktorými Dunaj preteká, prostredníctvom výstav a sprievodných podujatí. Aktuálne projekt začína Slovenskou dunajskou galériou, ktorá predstavuje výber diel slovenských výtvarníkov, ilustrátorov a tvorcov poštových známok s motívom rieky.

Výstava AHOJ! Dunaj je určená predovšetkým deťom vo veku od 5 do 12 rokov, no ambíciou organizátora je osloviť aj rodiny, školské skupiny a širokú verejnosť. Projekt podporuje tvorivé myslenie, environmentálne povedomie a medzigeneračný dialóg. BIBIANA verí, že výstava ponúkne návštevníkom nový pohľad na Dunaj. Prostredníctvom tejto výstavy sa predstaví nielen ako rieka, ktorá nás obklopuje, ale najmä ako fenomén, ktorý nás spája, inšpiruje a obohacuje.

Na príprave a realizácii výstavy sa podieľal výrazný tvorivý tím, pričom niektoré mená už boli spomenuté. Námet výstavy pripravila Hana Ondrejčíková a scenár vytvoril Ľubor Matejko. Výtvarno-priestorové riešenie navrhli Ondrej Slivka a Juraj Slivka, ktorý je zároveň autorom technického riešenia a grafiky. Vizuálnu identitu výstavy pripravila Martina Vozárová, úpravu povestí o Dunaji zabezpečil Juraj Šebesta a dramaturgiu zastrelila Martina Pavlikánová. Na interaktivite sa podieľala Filmová a televízna fakulta VŠMU a realizáciu výstavy zabezpečila spoločnosť DESTIN, a. s. ■

Prípravila redakcia

Stretnutie s riekou

V BIBIANE, medzinárodnom dome umenia pre deti, otvorili 27. marca 2026 výstavu Ahoj, Dunaj! Výstava mapuje cestu rieky od prameňa po deltu. Sledujeme a počúvame príbehy o tom, ako sa tichá a pokojná riečka postupne mení na dravý, nespútaný a mohutný veľtok. Niekedy tečie priamo, inokedy mení smer, kľukatí sa, meandruje, naberá na sile, mohutnie, opäť sa stáva pokojnou riekou a napokon ústi do ramien delty.

Dunaj pramení v Čiernom lese v Nemecku. Kým sa vleje do Čierneho mora, prekoná

a jeho povodie zasahuje do 18 štátov. Na slovenskom území má dĺžku 172 km, z toho 8 km tvorí prirodzenú hranicu s Rakúskom a 142 km s Maďarskom. Dunaj a jeho prítoky odvádzajú 96 % vôd do Čierneho mora. Myslíte si, že sa nedá kráčať po rieke? Na výstave sa presvedčíte, že to ide, a môžete si to vyskúšať. Tok Dunaja aj s jeho prítokmi sa pod vašimi nohami vinie celou výstavou. Počas dlhej cesty spoznáte jeho dejiny, územia, udalosti, dôležité stavby a pamiatky, panovníkov, slávnych aj prostých ľudí, ktorí žili v jeho blízkosti a ovplyvnili jeho históriu.

Cesta pozdĺž Dunaja existuje už 30-tisíc rokov

Kráčali po nej obyčajní ľudia, pútnici, obchodníci, vojaci. Po nej smerovali v roku 863 z Konštantínopola kroky svätých Cyrila a Metoda, patrónov Slovenska. Celý Dunaj bol obývaný Rimanmi. V Gerulate v bratislavských Rusovciach bola vojenská jazdecká posádka. Dunaj siahal k rímskemu tábore ešte do 18. storočia. Rimania ho využívali ako obrannú líniu, na dopravu a lov rýb. Dnes sa nachádza 2,6 km od pôvodného vojenského tábora. Predpokladá sa, že pri tábore bol aj prístav. Rimania obývali i vojenská pevnosť v lži pri Komárne. No nielen oni ovládli územie pri Dunaji. Po bitke pri Moháči v roku 1526 viedli tadiaľ hranice Osmanskej ríše. Na sútoku Váhu a Dunaja od 16. storočia dodnes stojí protiturecká pevnosť v Komárne ako tichý svedok dávnych dejín.

Dunaj sa spája s menami známych osobností. Po jeho vodách sa do Prešporoka v roku 1871 doplavil najslávnejší dánsky rozprávkar Hans Christian Andersen. Podľa filmového historika Ivana Rumanovského uskutočnil na malej loďke vzrušujúcu cestu po Dunaji Jules Verne. Svoje dobrodružstvá opísal v románe

Výstava AHOJ! Dunaj

vzdialenosť 2 888 km. Je druhým najdlhším tokom Európy a najväčšou riekou v Európskej únii. Na územie Slovenska priteká z Rakúska pri ústí Moravy pod Devínskym hradom. Preteká cez 10 krajín, štyri hlavné mestá – Viedeň, Bratislava, Budapešť a Belehrad –

Lodivod dunajský. Slávny konštruktér a vynálezca Johann Wolfgang Kempelen, rodák z Bratislavy, je takisto spätý s Dunajom. Vymyslel tlakový vodovod, ktorý privádzal vodu z Dunaja na Bratislavský hrad.

Dunaj má rôzne podoby. Je tichý, pokojný, poddajný, krotký, ale tiež divoký, dravý, nespútaný, nezastaviteľný, obávaný. Práve táto činnosť spôsobovala ľuďom v jeho

valiacou sa zaplaveným územím sa miešali slzy tých, ktorí museli nedobrovoľne opustiť svoje domovy. Dnes je na Dunaji 18 priehrad. Najväčšou sú Železné vráta I v Rumunsku. Na ich mieste boli predtým dunajské katarakty – obrovské prirodzené skalné prahy vyčnievajúce zo dna rieky – vodopády, vodné víry, útesy. Plaviť sa cez ne bolo mimoriadne nebezpečné. Najmladšia vodná elektrárňa na Dunaji je v Gabčíkove.

Výstava AHOJ! Dunaj

blízkosti ťažkosti. Záplavy spôsobené riekou sa z času na čas opakovali. V minulosti bola záplavami najviac postihnutá Viedeň. Viedencania to vyriešili pragmaticky – zregulovali tok Dunaja. V Bratislave sa 5. februára 1850 Dunaj vylial tak, že siahal až k dnešnému Primaciálnemu námestiu. Svedčí o tom nápis na fasáde Primaciálneho paláca. Najničivejšie povodne na Dunaji na našom území boli v roku 1965 a 2013. Na ochranu pred povodňami začali ľudia stavať priehrady. Spútanú vodu využili na výrobu elektrickej energie. Výstavba priehrad má aj svoju odvrátenú tvár. Spolu s vodou

Mosty spájajú brehy a ľudí

Najstarší most cez Dunaj postavili v Regensburgu v roku 1146. Prvý most postavený v Budapešti bol Refázový most. Pripomína ho Most SNP v Bratislave. Oba mosty sú zavesené, ibaže bratislavský má jeden pylón a namiesto refázových laná. V súčasnosti máme v hlavnom meste 6 mostov. Keby sme dnes zráтали všetky mosty cez Dunaj, koľko by ich bolo?

Osobitnou kapitolou v príbehu o Dunaji je jeho zamrzanie v zime. Slúžilo nielen na korčuľovanie. Spisovateľ Igor Janota v knihe Bratislavské rarity opisuje obdobia tuhých zim v Bratislave. Rieka vtedy tak zamrzla, že ľudia mohli cez ňu prejsť pešo. Z pešieho prechodu cez Dunaj sa stala tradícia spojená so slávnosťou, na ktorú sa všetci veľmi tešili. Keď ľad dostatočne zamrzol, najzdatnejší povozník mohol prejsť cez rieku. Po jeho prechode sa vydali ostatní. Pred štyristo rokmi 26. januára 1626 sa však stala veľká tragédia. Pod furmanom Johannom Germayerom sa prelomil ľad a pochoval ho aj s koňmi a vozom. Odvtedy sa v meste takého slávnosti nekonali. Aj taký je Dunaj.

Najväčšia dunajská ryba

Bola to vyza minulosti dorastala do dĺžky 6 – 8 metrov a vážila takmer tonu. Vyzy boli kedysi bežnou rybou v dunajských vodách. Dnes sú skôr vzácnosťou a nedosahujú svoju pôvodnú veľkosť. Vyskytovali sa aj na území Slovenska. Z nášho územia ich definitívne odrezala priehrada Železné vráta I v Rumunsku. V súčasnosti podoba vyzy môžeme vidieť na výstave alebo v múzeách. V Dunaji a na jeho brehoch

žije množstvo druhov rýb, vtákov a iných živočíchov. Nájdem tu kapry, šľuky, sumce, ostrieže, zubáče. Z vodných vtákov sú to čajky, volavky, kormorány, divé husi, bocian, orliak morský. A ešte jeden originálny tvor – kapor dunajský. Odborne sa volá sazan a je ohrozeným druhom. Ramená Dunaja obývajú bobry, vydry, obojživelníky. Na jar sú lužné lesy pokryté bielym závojom snežienok a konvaliniek, záplavou fialiek, omámi vás vôňa medvedieho cesnaku.

Výstava AHOJ! Dunaj

Ak chceme vidieť, ako vyzerá prales, nemusíme ísť až do Brazílie.

Pralesy máme aj pri Dunaji. Jedna z najväčších a najzachovalejších pralesných oblastí v Európe je v Chorvátsku. Každoročne sa Dunaj a jeho prítok rieka Dráva vylejú z koryt a zaplavia lužný les. Všetko ožije – rastliny, stromy, živočchy. Príroda dunajských luhov uchváti každého návštevníka rakúskej obce Orth. V Národnom parku Donau-Auen nájdeme okolo 5-tisíc rastlinných a živočíšnych druhov. Známe sú aj ramená Dunaja pri Bratislave – Chorvátske rameno, Sihoť, Pečniansky les. Dunajská delta je rajom

ornitológov a eldorádom rastlín, rýb a rôznych živočíchov. Práve tu prekonáva rieka poslednú prekážku pred vstupom do Čierneho mora. Nespútaný živel završuje svoje vodné crescendo a potom sa rozplynie v spleti malých i veľkých ramien, jazier a úzkych kanálov.

Vzácnosťou sú lodné mlyny na Dunaji. Ten najznámejší u nás je v Kolárove. Vyznačuje sa ešte jednou raritou – je najdlhším riečnym dreveným mostom v Európe. Dunaj je jedna zo štyroch riek zobrazených v azda najznámejšej európskej fontáne na svete – Fontáne di Trevi. V Bratislave síce nemáme také majestátne fontány, ako je tá v Ríme, ale aj ony majú svoje čaro. Cestou do BIBIANA nemôžeme minúť Ganymedovu fontánu pred starou budovou Slovenského národného divadla na Hviezdoslavovom námestí. Malí chlapci pod Ganymedom držia v rukách štyri dunajské ryby – šľuku, kapra, sumca a zubáča. Na námestí sa nachádza aj socha Hansa Christiana Andersena. Kačacia fontána na Šafárikovom námestí zobrazuje výjav detí, ktoré chodievali k Dunaju pásť husi. Ich stretnutie s dunajským vodníkom sa im stalo osudným.

Dunaj má pre krajinu neoceniteľný význam. Je bohatým zdrojom pitnej vody, strategickou dopravnou tepnou, zdrojom energie a dôležitým biokoridorom pre migrujúce živočchy. Jeho využitie má aj svoje neradostné stránky: znečistenie vody, nevhodné úpravy tokov a brehov, úbytok biodiverzity.

Páčili by sa vám originálne stoličky v tvare ryby?

Na výstave ich nájdete. Môžete sa zahĺbiť do čítania kníh o Dunaji a rieke ako takej, v Dunajskej galérii zasa obdivovať výtvarné diela alebo známky slovenských autorov alebo sa len tak „porozprávať“ s vodníkom v drevenom šate. Možno je to práve ten, ktorý nechtiac prezradil chlapcom slová otvárajúce Dunaj z povesti Márie Ďuríčkovej. Výstava Ahoj, Dunaj! je výsostne interaktívna. Deti sa na nej môžu dotknúť exponátov, ovoňať ich, pohrať sa, rozprávať, počúvať, prečítať si, vymýšľať, tvoriť,

skladať, rozkladať, postaviť most z kociek, riešiť úlohy, hľadať a nachádzať odpovede. Vyskúšať si viazanie uzlov, bagrovanie brehu rieky, naučiť sa čosi z medzinárodnej námornej vlajkovej abecedy. Takisto sa môžu zahrať na kapitána lode, lodníkov a zakrútiť si kormidlom. Výstavné priestory sú obohatené o obrazové a zvukové prvky, na ktorých si overujú poznatky plnením úloh. Počúvajú šum a zvuky vody vo všetkých jej podobách, zvuky lode, vodných vtákov a udalostí pri vode. Musia si však dávať pozor

Výstava AHOJ! Dunaj

na všadeprítomný dotieravý hmyz – komáre, ktorých je tu neúrekom! Výstava Ahoj, Dunaj! je výnimočná a jedinečná. Zásľuhu na tom má nielen táto rieka, ale aj autori výstavy, ktorí sa obdivuhodne zhostili jej realizácie. Zaujme deti aj dospelých. Prehliadku je vhodné prepojiť s ďalšími aktivitami. Prečítať si povesti o Dunaji, navštíviť miesta, o ktorých sa v nich hovorí. Na Primaciálnom paláci hľadať stopy po povodni z roku 1850. Ísť na vychádzku k Dunaju a pozorovať

život na rieke, previezť sa loďou po Dunaji alebo elektrickou kompou po Hrušovskej zdrži. Zdrž je významnou lokalitou na hniezdenie a migračnou trasou pre mnohé vtáky. Navštíviť chránené územia popri jeho toku, pozrieť si hrad Devín s kulisou Dunaja a Moravy alebo podniknúť výlet na miesta jeho histórie. Na Veľkolélskom ostrove obdivovať jarňú kvetenu, pasúce sa kravy, ovce, kone a zaplávať si na kanoe. Vyskúšať si praktické aktivity v Ekocentre Čunovo, unikátnom vzdelávacom centre environmentálnej výchovy. Staršie deti istotne zaujme múzeum a galéria moderného umenia Danubiana. Leží priamo na polostrove na toku Dunaja. Dodajme, že aj názov Grösslingovej ulice súvisí s Dunajom. Svoje pomenovanie dostala podľa jedného z najrozsiahljších záhonov v stredovekej Bratislave Grössling. Pôvodne záhon tvorili nivy, záhrady, zvernice popretínané početnými meandrami dunajských ramien, v ktorých žil v hojných krdľoch hrúz riečny (po nemecky Kressling). Podľa neho bol pomenovaný záhon a neskoršie aj jedna z bratislavských ulíc.

Koľko tajomstiev ešte skrýva Dunaj?

Na výstave deti plnili rôzne úlohy. Po správnom vyriešení získali osvedčenie malého dunajského kapitána. Na webovej stránke BIBIANY majú k dispozícii pracovný list k výstave s názvom Ako dobre poznáš Dunaj?

V ňom si overia svoje vedomosti o tomto veľtoku. Pred návštevou BIBIANY sme sa s deťmi porozprávali, aby sme zistili, aké sú ich poznatky o Dunaji. Po prezretí výstavy sme ich porovnali. V ich vedomostiach a nazeraní na Dunaj bol badateľný posun. ■

Marcela Duchková zo Školského klubu detí ZŠ s MŠ M. R. Štefánika na Grösslingovej ulici v Bratislave

Staré divadlo Karola Spišáka v Nitre oslavovalo

*Galavečer bol postavený
na báze dejín bábkového divadla.*

Narodeniny môže oslavovať aj divadlo, nielen človek. Sumarizovať svoj život môže nielen človek, ale aj divadlo. A to sa stalo v Nitre pri 75. výročí založenia Bábkového divadla v meste. Zvyčajne oslavy podobného podujatia sú naplnené prejavmi domácich i politických činiteľov a spestrené krátkymi hudobnými vstupmi. Keďže oslavy v Nitre akosi nezapadajú do zaužívaného rámca, pokladám za užitočné predstaviť ich širšiemu publiku.

Samozrejme, aj tu sa večer začal krátkym príhovorom Martina Kusendu, riaditeľa Starého divadla Karola Spišáka v Nitre, a predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Branislava Becíka. Inakosť prístupu k danej udalosti sa aj v ich prípade odlišovala od bežných prejavov. Obaja sa vyhli politickým frázam a vymenúvaním prítomných významných osobností a svoje slová adresovali divadlu, jeho postave-

niu v slovenskej kultúre a odborným okruhom divadelnej tvorby. B. Becík sem neprišiel iba ako pozvaný funkcionár, preukázal sa záujmom a vedomosťami z oblasti divadla a jeho dôležitosťou vo výchove mládeže a detí.

Hlavným programom bol galavečer postavený na báze dejín bábkového divadla. Opäť to neboli suché fakty prednesené povereným rečníkom, ale divadelné dielo so všetkými jeho prostriedkami.

Divákov hneď pri príchode uvítalo javisko plné divadelných rekvizít a bábok známych z množstva prezentovaných diel z minulosti i prítomnosti. Svojou kvantitou akoby potvrdzovali bohatý repertoár bábkového divadla. Zaujímavo boli riešené výstupy rozprávačov príbehu divadelných dejín. Aj to malo premyslenú dramaturgickú predlohu. Tvorili ju dvaja

živí herci (najstarší člen a najmladšia členka súboru) a veľká bábka s bábkovodičmi. Predstavovali minulosť, prítomnosť a budúcnosť divadla. Ďalšími sprievodcami dejín boli premietané prehovory starších i mladších členov divadla. Ak sa spomínal konkrétny fakt, bol premietnutý ako statická fotografia. Dobrým nápadom boli spomienky starších hercov, kde sa našli aj zábavné prvky, ktoré spestrovali priebeh vývinu divadla. So živými postavami neskôr „spolupracovali“ bábky, ktoré predstavovali jeho rast a vývin. Vychádzali z veľkej debny najprv ako bábätko, ktoré pomaly vyrástlo až do nadľudskej veľkosti. Všetky tieto rekvizity, bábky a tvorivé nápady mali svoju konkrétnu funkciu. Predovšetkým zabránili suchopárnemu výkladu dejín bábkového divadla a zároveň zvýraznili jeho ťažké existenčné momenty a ich prekonávanie, čo vyvoláva nielen obdiv, ale aj údiv nad tým, že sa podarilo divadlo udržať a dostať na dnešnú úroveň.

poetiku, hoci si to vyžadovalo nielen intelektuálnu, ale aj fyzickú námahu. Galaprogram možno pokladať aj za živý príklad pre mladých a mladších členov súboru, poslúžil teda ako pragmatický príklad či doložka k ich vysokoškolskému štúdiu.

Program obsahoval ešte jeden – veľmi dôležitý – prvok, vyvolal emócie nielen na strane účinkujúcich, ale aj publika, ktorí toto divadlo dobre poznajú a majú radi.

Veľkú, resp. podstatnú zásluhu na podarenom večere mali nielen účinkujúci, ale predovšetkým autor scenára a režisér Peter Oravec, ktorý dokázal všetko vymyslieť a ešte aj zastúpiť výtvarníka, kostyméra, zvukára a hlavne presvedčiť účinkujúcich, aby pochopili jeho zámer – nielen pobaviť, ale aj poučiť. To všetko možno dosiahnuť, iba ak sa k práci pristupuje s chuťou a lás-

Výstupy rozprávačov príbehu mali premyslenú dramaturgickú predlohu

Zaujal aj postoj súčasných členov divadla k starším kolegom, úcta a uznanie ich snáh za ujať, zabaviť a poučiť detské publikum za každých okolností a neprajnosti daného obdobia. Prezentácia ich práce a živé ukážky z niektorých vybraných predstavení svedčili o mnohých pokusoch ísť ďalej, prijať a naučiť sa novú

kou, čo napokon všetci zúčastnení prejavili. A na záver návrh: galaprogram by malo divadlo ponúknuť aj ďalším návštevníkom nielen ako zábavu, ale ako umelecké dielo. ■

Marta Žilková

Rešpektovali detského diváka

Ján Mikuš: Polievočka pána Plcha. Text a réžia: Ján Mikuš. Scéna a rekvizity: Martin Špirec. Bábky a kostýmy: Miriam Horňáková. Hudba: Dominik Prok. Dramaturgia: Iveta Ditte Jurčová. Hrali: Danica Hudáková, Daniela Turzová, Simon Fico, Eduard Valašík

Bábkové divadlo (Staré divadlo Karola Spišáka) v Nitre sa svojou poslednou premiérou zavdalo predovšetkým najmenším divákovi, ale ani sprevádzajúci dospelí sa nenudili. Atmosféra v publiku bola nabitá zvedavosťou. Pri prvom obraze, kde sa ešte nič nedialo, všetko stíchlo a čakalo. Inokedy hlučné detské publikum sa tentoraz nechalo ovplyvniť dianím na javisku, hoci tam na prvý pohľad nebolo nič zvláštne. Autor scény (Martin Špirec) tam umiestnil kmeň a korene (či korunu?) obrovského stromu, s ktorým sa mohlo počas predstavenia manévrovať podľa potreby. Po chvíľke ticha sa spoza kmeňa začali vystrkovať labky, chvost, hlavy hlavných predstaviteľov – štyroch nezbedných zvieracích postáv – a príbeh o polievke pána Plcha sa mohol začať.

Čo bolo zaujímavé a podnetné na jednoduchej zvieracej rozprávke? Zrušila sa priamočiarosť príbehu, taká častá pri tvorbe pre menšie deti. Priamočiarosť vidíme obyčajne vo výraze, správaní, kostýmoch i samotnom príbehu. Napokon ani problémová polievka nebola obyčajná, lebo sa zmenila na motivačný kód s utajeným výchovným cieľom.

Všetky zvieracie postavy mali znakový kostým, čo znamená, že vodiaci herci neboli oblečení do zvieracej „kože“, mali iba hlavné znaky ich výzoru, teda hlavy, chvost, labky a pod. Herci sa neskrývali za nimi, ale voľne sa pohybovali, menili kostýmy atď. A keďže postavy zvierat sa správali i rozmýšľali ako deti, aj herci mali voľnejší a prirodzenejší pohyb, ako keby boli museli fotograficky stvárniť konkrétne zviera. Na javisku sa hrali,

doberali sa, hádali ako deti v škôlke, takže detskému divákovi boli veľmi blízke a známe. V podstate sa zvieracie postavy mali ľudský charakter a vytvárali typy podľa ľudských vzorov. Napríklad Evelína Lišková (v podaní Danice Hudákovovej) má nielen ľudské meno, ale aj jej správanie pripomína „fajnovú“ mestskú paničku, vyhýbajúcu sa akejkolvek práci či námahe. Vynikajúco jej v tom pomáhal huňatý chvost, vytvárajúci rozličné situácie. Stváranie tejto postavy D. Hudákovou určite patrilo k najvydarenejším. Aj Simon Fico ako Medveď Krištof a Diviak Emil či Eduard Valašík v roli Bobra Krištofa a Ďatľa Vasíla sa správali aj ako priatelia, ale aj ako súperii podľa danej situácie. Mladá Daniela Turzová, ktorá spodobovala viacero postáv, to pohybovo zvládla, ale hlasový prejav je ešte slabý a málo výrazný.

Samotný dej bol veľmi jednoduchý, ale – ako som už spomenula – skryto výchovný, lebo zvieratká, podobne ako deti, sú zvyknuté na hotové jedlo a plačú, že sú hladné a dosť dlho im trvá, kým prídu na to, že si polievku musia uvariť sami. A tak sa príbeh zameriava na hľadanie chuti a pocitov, ktoré pri konzumácii polievky cítili. Stretávali sa s rôznymi zvieratkami, ktoré im radili, až napokon sa pridali aj hlavný vinník ťažkostí spôsobených jeho lenivosťou. A detský divák najprv videl zeleninu a následne emóciu, ktorú vyvolala: „Radosť štekli ako mrkva; Pokoj je teplučký ako pečený zemiak; Strach chutí ako cesnak; Láska je štavnatá ako paradajka; Hnev páli ako paprika; Smútok je uszený ako cibuľa“. Rozprávka obsahovala veľa humoru – scénického i hereckého, ktorý spetroval aj spev a dynamický pohyb postáv, čo zaručovalo nielen dobrú zábavu, ale aj pozornosť detského publika. ■

Marta Žilková

Rozhlasové programy pre deti nestrácajú umeleckú hodnotu

Keď uvažujem o televíznom a rozhlasovom vysielaní pre deti a mládež, ale hlavne pre deti, už roky – nechtiac – dospievam k rovnakému záveru, že televízni tvorcovia vždy viac inklinujú ku komercializácii detských žánrov, hľadajúc hodnoty, kde nie sú. Len zmodernizovať klasické rozprávkové schémy už dávno nestačí.

Rozhlas vo väčšine prípadov inklinuje viac k umeleckým hodnotám, pričom sa detskému poslucháčovi prihovára známym jazykom a témami, ktoré nielen zabávajú, ale aj nepriamo, prostredníctvom príbehu vychovávajú. Pritom sa nebránia ani svetovej klasike. Dramatizáciu Princ a žobrák, ktorú podľa literárnej predlohy prerozprávala Naďa Jurkemik, v dramaturgii Zuzany Kolmosovej a réžii Veroniky Repčík možno skutočne pokladať za klasiku. V hlavnej dvojúlohe sa predstavil Jonáš Tóda. O čo išlo autorovi a následne i autorke dramatizácie? Pre dnešné deti stvorili užitočný príbeh, kde spolu s detskými hrdinami prežívajú na jednej strane splnenie snov bedára, na druhej stratu princovho privilégia a môžu porovnať výhody i nevýhody nových rolí. Dielo Marka Twaina v rozhlasovej podobe nadobúda väčšiu dramatickosť a zdôrazňuje morálny odkaz v rozprávčkovej podobe. Aj klasika zabodovala. Mark Twain: **Princ a žobrák** (rozprávková hra). Pre rozhlas napísala Naďa Jurkemik, majster zvuku Peter Pišteň, hudobná dramaturgia Rudolf Pepucha, dramaturgia Zuzana Kolmosová, réžia Veronika Repčík, účinkovali Jonáš Tóda, Miroslav Noga, Peter Rúfus, Tomáš Vravník, Henrich Platek, Matej Landl, Ivo Gogál, Mária Schumerová, Oliver Boublík, Daniel Žulčák, Alfréd Swan, Ľudmila Mandžárová, Ladislav Konrád, Dagmar Sanitrová, Juraj Hrčka, Karin Adzimová, Matúš Hudec, Erik Peťovský a Edita Borsová.

Traja kamoši a fakticky fantastický výlet

No rozhlas sa nevyhýba ani aktuálnym naliehavým témam, pričom ich najčastejšie venuje deťom, pre ktoré je v súčasnosti náročné napísať niečo, čo by boli schopné vypočuť si dokonca. Ale ak sa spoja dve ženy, oddané detskému príjemcovi, môže to priniesť iba hodnotné a zároveň zábavné dielo. Tentoraz ide o autorku Barboru B. Kardošovú a skúsenú režisérku Milenu Lukáčovú. A keď ich osloví dramaturgička Zuzana Kolmosová, potom môže vzniknúť dobrodružný „fakticky fantastický“ príbeh troch chalanov, oslovujúcich poslucháčov od 9 rokov hore, čo je najťažšia veková kategória príjemcu. Hra Traja kamoši a fakticky fantastický výlet im ponúka dramatické dobrodružstvo, ale aj silu priateľstva a kolektívu a približuje im prírodu v rozprávčkovej aj realistickej podobe. Nechýbajú ani rozprávkové prvky v napríklad v podobe hovoriacich zvierat. No zároveň tu panuje aj strach a obavy, čo tvorí neodmysliteľnú súčasť každého dobrodružstva. Úloha detského aspektu tu zohráva dominantnú rolu, lebo hra jednak zabáva a skryto aj vychováva, čo svedčí o dobrom poznaní detí v danom veku.

Barbora Babča Kardošová: **Traja kamoši a fakticky fantastický výlet** (rozprávková hra).

Produkcia Petra Kasanová, majster zvuku Ľubica Olšovská, hudobná dramaturgia Ľudmila Hodulíková, hudba Matúš Wiedermann, dramaturgia Zuzana Kolmosová, réžia Milena Lukáčová, účinkovali Erik Koniček, Alžbeta Hrnčiariková, Zuzana Porubjaková, Ivan Martinka, Adam Sajejský, Alex Koniček, Richard Stanke, Jana Kovalčíková, Zuzana Fialová, Ladislav Konrád, Frederik Martinus, Mia Gálíková a Zora Martinická.

Denis, Denis

Podobne ako v predchádzajúcom titule je dieťa hlavným hrdinom v hre Tone Revajovej Denis, Denis. Hoci aj tu je dieťa v hlavnej úlohe, nastolená téma je vážna a aktuálna. Hoci Denis je veľmi bystrý chlapec, čo sa odráža v jeho hodnotení rodičov a daných situácií, predsa sa ako jedináčik napriek všetkej snahe rodičov cíti osamelý a hľadá si priateľov. Z jednej priateľky sa napokon vyklúje sestra, samozrejme, adoptovaná. Je to akýsi psychologický experiment vžiť sa do myslenia dnešného dieťaťa, ktoré v podstate má všetko, no predsa túži po spriaznenej duši v jeho veku.

Tomáš Novák: **Denis, Denis** (hra pre deti). Dramaturgia Beata Panáková, réžia Veronika Repčík, účinkovali Tomáš Mašťalír, Zuzana Mauréry, Emília Vášáryová a Juraj Kemka.

Uvedené hry, určené detskému poslucháčovi, sa snažia nielen zabávať, ale umeleckou formou aj cibriť ich emocionálny, hodnotový a názorový obzor, čo v televíznych rozprávkach neraz chýba. Celkom sa tam vytratili diela zo života detí, ktoré by zaujali aj vzdelávali či, nedajbože, vychovávali.

Kým predchádzajúce príbehy boli cieleňé na deti od 9 rokov vyššie, košická inscenácia Tomáša Repčíaka Voltíkovia/Tajný svet Voltíkov v dramaturgickej úprave a réžii Hany Rodovej oslovuje aj menšie deti (nie náhodou je žáner označený ako pôvodná rozhlasová rozprávka s pesničkami). Kompozične je hra členená na časovej osi – časť sa odohráva v súčasnosti a časť v roku 1925. Vystupujú v nej rozprávkové postavičky – voltíkovia (trpaslíci), sídliači v rádiu a starajúci sa o jeho fungovanie. Aj keď samotný nápad dostať detského hrdinu do rádia a do inej časovej dimenzie sa v rozhlasových hrách už niekoľkokrát vyskytol, tentoraz mal iné zacielenie a iných aktérov, ktorými boli voltíkovia, správajúci sa ako rozvadené deti. Autor ich obdaroval pozostatkami jazykov, ktoré v roku 1925 v Košiciach a celkove na východnom Slovensku prežívali či dožívali,

čím sa dosiahla komika jazykového prejavu a začlenenie do konkrétneho regiónu. Kým dievčatko Soňa sa v chorobe zabáva prezeraním pozostalosti po babke, zatiaľ voltíkovia riešia technické problémy rádia vo svojom čase. Rozprávkové zaklínadlo prenieslo Soňu do minulosti a tu sa začínajú všetky zápletky a rozvíjanie deja smerom k návratu do súčasnosti spolu s voltíkmi. Zatiaľ čo voltíkovia predstavujú prvé vysielanie a prvé prijímače, rovnako im Soňa predvádza všetky zmeny a vymoženosti dneška. Toto všetko dohromady vlastne vzdeláva deti a poskytuje im veľa poznania dejepisných i technických informácií spôsobom im blízkym, teda cez rozprávkovú fantáziu. Autor sa nebál, že deti neporozumejú napríklad jazykovým deformáciám či technickým prvkom pri vysielaní zvuku. Tým obohatil a oživil rozprávkový žáner a zároveň poskytol plnohodnotné informácie o dobe minulej i dnešnej. Pesničky (autorkou hudby bola Zuzana Eperješiová) boli osviežujúcim predelom, no možno mohli byť kratšie, lebo do istej miery pribrzdovali príbeh. Hra po realizačnej stránke bola živá, bezprostredne reagovala na potrebu zabávať a zaujať detského poslucháča.

Tomáš Repčíak: **Voltíkovia/Tajný svet Voltíkov** (rozprávka s pesničkami). Zvuk Peter Krajčovič, hudba Zuzana Eperješiová, hudobno-technická spolupráca Peter Jakab, dramaturgia a réžia Hana Rodová, účinkovali Barbora Sitárová, Jaroslava Sisáková, Miroslav Kolbašský, Atilla Boscárszky, Magdaléna Kolbašská a Adriana Ballová.

Uvedené ukážky z rozhlasového vysielania pre deti ilustrujú a dokladajú možnosť uvádzať umelecké diela popri neustále atakujúcej vlne komerčnej neplodnosti a ostáva iba tieto diela propagovať, ponúkať a počúvať, aby úsilie bojovníčok a bojovníkov za hodnoty nevyšli na zmar. ■

Marta Žilková

Hviezdolapkanie (nielen) detského čitateľa

Obálka knihy *Hviezdolapka*

príbeh (najlepšie ústiaci do poučenia „zabaleného“ hoci v dobrodružstve a či v zábave), adekvátne ilustračné dotvorenie, grafické spracovanie a kvalitné knihárske vystrojenie. To už vstupujeme na územie dlhodobo zmysluplne „vykolíkované“ BIBIANOU, medzinárodným domom umenia pre deti a spoluorganizátormi (Slovenskou národnou knižnicou a Zväzom polygrafie na Slovensku), máme tým na mysli súťaže Najkrajšie knihy Slovenska a Najkrajšia detská kniha. Vždy v danom roku.

Potešila ma informácia, že v tejto recenzii reflektovaná kniha bola za rok 2025 zaradená do víťaznej kolekcie prvej súťaže a na pomyselné tričko jej priplli víťazný „metál“ z druhej. Popravde povedané ma to však neprekvapilo. Hovoríme totiž o rozhladenom autorovi (Ondrejovi Sliackom), nápaditej ilustrátorky (Kristíne Šimkovej), skúsenom grafikovi (Igorovi Štrbíkovi) a vydavateľstve (Vydavateľstvo Maticе slovenskej, s.r.o., Martin) dlhodobo cielene venujúcom významnú časť svojej produkcie a pozornosť práve detským (a mladým) čitateľom. No a tiež hovoríme o opakovanej dobrej spolupráci všetkých uvedených, ktorých výsledkom bola vždy kniha spĺňajúca naznačené atribúty vo vysokej kvalite. Za všetky spomenieme aspoň Povesti a príbehy z medenej Bystrice a okolia (2017), Rozprávky nad zlato Pavla Dobšinského (2018) a Najkrajšie slovenské povesti

(2023). Kto chytí vnímavu do rúk tieto tri knihy a pridá k nim aktuálne Hviezdolapku, pochopí, prečo (a hlavne za čo!) tie ocenenia. No a tiež aj ako vyzerá správna tvorivá symbióza a súzvuk knižného kvarteta.

Alfou je, pravdaže ako pri každej knihe, text. Za jeho podobou stojí Ondrej Sliacky (1941), pôvodne pedagóg, dlhoročný šéfredaktor časopisu Slniečko, prozaik, zberateľ aj editor ľudovej slovesnosti, autor mnohých poučných kníh rozprávok aj povestí, okrem spomenutých napríklad Krásna modrá mušľa, Šlachetný človek, Kohút a líška, Jezuliatko, Zlatá panna, Biblia pre deti a mládež – Čítanie zo Starého zákona, Panička v líščej koži, Hovoriaci vtáčik, Slovenské obrázkové povesti, Braček jelenček, Zakliata hora, Turcká studnička...

Podobne bohatá je aj tvorba a „žatva“ opakovane oceneného grafického redaktora Igora Štrbika a ilustrátorky Kristíny Šimkovej, tiež viackrát ocenej za knižné ilustrácie a nositeľky Ceny Ľudovíta Fullu za tvorbu pre deti a mládež. No a svoj diel práce pridal aj tlačiar – ZimPress, s. r. o., Bratislava.

Kniha ponúka vskutku hodnotné a príjemné zážitkové trojgeneračné čítanie na priamke starý rodič – rodič – dieťa, pričom ani jeden z „pункtov“ na nej sa určite nebude nudiť. Nedovolia mu to rozsahom nevelké príbehy, rozprávky a či „rozprávanky“, ako ich invenčne a hravo nazval autor. Naplnil ich totiž poznaním aj dobrodružstvom, láskavosťou aj úsmevom, nostalgiou i pohybom. Oživenými vecami každodennými, rozprávajúcimi zvieratkami, ľuďmi prežívajúcimi neobyčajne obyčajné príbehy... Všetko oprel o skúsenosť a invenciu, dobré nápady. Napokon, už názov a podtitul Rozprávanky pre deti a ich starkých hovoria výrečne o mnohom. Nate-raz prezradíme len toľko, že o dobré nápady a slovné hračky v knihe nie je núdza. Majster spisovateľ do rozprávaniek primiešal k čarovnej hre fantázie aj kusisko veľkého a horúceho srdca. Pre všetky vnímavé, ktoré knižku chytia do rúk a bodaj ich bolo čo najviac, lebo sa môžu dotknúť zázračna a začať si uvedomovať, čo má v živote cenu... ■

Igor Válek

Keď snehuliaci ožívajú v ľudských podobách

Obálka knihy *Snehuliacke ostrovy*

vydavateľstve ide o prvé vydanie, celkovo je to aj pre veľký čitateľský úspech už druhé. Prvýkrát spomínaný titul uzrel svetlo sveta v roku 1990 vo vydavateľstve Mladé letá, kde o rok neskôr získal Cenu Vydavateľstva Mladé letá i Čestnú listinu IBBY – Sevilla.

Autor bol žiariacou hviezdou na nebi slovenskej modernej rozprávky, a preto je aj naďalej skutočne dobre známy čitateľskej verejnosti. Jeho skorý odchod musel zarmútiť nielen prozaikových blízkych, mnohých čitateľov, ale aj odbornú verejnosť. Veď za svoj pomerne krátky život si vyslúžil množstvo výnimočných ocenení. Ján Uličiansky na osemdesiatich ôsmich stranách a v jedenástich unikátnych príbehoch zobrazuje prostredníctvom snehuliakov modely ľudských charakterov, typov a samozrejme, vlastností. Na vykreslenie jednotlivých charakterov využíva parodicko-hravý aspekt a samotný humor. Ako predpokladáme, fabula príhod sa odohráva v zime. Uličianskeho zima však nie je nemilosrdne treskúca, až za nechty zachádzajúca, či chudobná, ale láskavá, šantivá a plná fantázie. Dokazuje to aj prvá próza s názvom *Snehuliakov šlabikár*, ktorej dej je situovaný do dedinky Ladová Lehota. Tu deti rady chodia do školy, veď v nej učí príma chlapík, pán učiteľ Zima. Dokonca tu pôsobí aj dobrý školník, pán Mrázik. Konotácia mena s ruskou postavou Mrázika je zrejme náhodná. Aj keď obaja majú spoločné, že sú

Vydavateľstvo BUVIK vydalo v roku 2025 pri príležitosti sedemdesiateho výročia narodenia spisovateľa Jána Uličianskeho jeho knižku *Snehuliacke ostrovy*. V tomto významnom bratislavskom

to kladné a milé postavy. V tejto próze vystupuje žiačik Mišo Závejevský. Autor vymyslel toto priezvisko v duchu nomen omen, čo je typické pre tvorbu Jána Uličianskeho. Miša „zaveje“ a „prevalcuje“ abeceda, pretože si pletie písmenká. Keďže v Ladovej Lehote je kopa snehu, pán učiteľ sa rozhodne, že si jeho trieda postaví snehuliaka. Pri diskusii o snehovom panákoví prozaik aplikuje humor i parodicko-hravý element. „Veď posúdme sami:“ „A čo je na ňom najdôležitejšie? Hlava!“ „Lebo môj tatko povedal, že keď si neviem ani šlabikár vopchať do hlavy, že načo ju nosím na krku...“ „A môj otec vraví, že brucho všetkému rozkazuje!“ „A naša starká hovorí, že keby mala nohy ako ja, nič iné by jej na tomto svete nechýbalo...“ Autor v príbehu používa aj invenčné a duchaplné prirovnania, napr.: „Až teraz si všimli, že popísal tabuľu bielymi písmenkami, akoby na ňu napadali utešené snehové vločky.“

Druhý príbeh s titulom *Pánko Snehulianko* má ustálený úvod, typický pre klasické rozprávky: „Bol raz jeden biely páňko a volal sa Snehulianko.“ Aj deminutívna forma mena Snehulianko je alúzia na ľudového hrdinu, jedného výnimočného z mnohých. Spisovateľ v próze využíva symboliku magických čísel sedem a tri. Pánko Snehulianko pracuje v Snežnom úrade na Severnom póle ako úradník. V novembri sa vydáva na služobnú cestu. V deji sa objavuje vzducholoď, ktorá je typická pre vedecko-fantastickú literatúru. Impozantná je hra so slovami, taká príznačná pre Jána Uličianskeho. Šikovne vytvára paronomáziu: „Zima je tu! Vyťahujte zimníky!“ Aby výdobytkov modernej techniky nebolo málo, úradník musí cestovať aj vlakom. Text ozvlášťňuje konverzácia medzi vlakovým sprievodcom a Snehuliakom. Nesie totiž prvky absurdného humoru s prímou kontrastu: „Aha...! Hneď som vedel, že cestujete načierno!“ „Načierno? Ja?“ prekvapil sa Snehulianko a prezeral sa od hlavy až k päte. Mal kockované biele sako, krátke biele nohavice, biele podkolenky a biele galoše. Na krku bieleho motýlika a dlhý biely šál. Bielu baretku mal stiahnutú až na čelo. „Cestujem celý na-

bielo!“ „Kto nemá lístok, ten cestuje načier-
no!“ trval sprievodca na svojom.“

V tretej próze s nadpisom Snehová socha autor kreuje postavu mocného, samolúbe-
ho, hlúpeho a nenásytného vládcu – cisára
Cen-Cuľa. Ján Uličiansky ho charakterizuje
prostredníctvom spojovníka „cisár-tučisár“.
Takúto povahokresbu použila v novele Ľapá-
kovci legendárna Božena Slančíková Timrava.
I tu môžeme vidieť Uličianskeho majstrov-
stvo. Dej sa odohráva v Cencúľsku, čo pred-
stavuje exotickú ázijskú krajinu, možno Čínu.
Prozaik sa znova zaujímavovo pohráva s hlás-
koslovím: „Cisár Cen-Cuľ mal veľmi rád slad-
kosti, po cencúľsky ľadkosti.“ alebo „V Cencúľ-
sku väzňov nemorili hladom, ale chladom.“
V treťom príbehu sa nachádza množstvo
interjekcií, ktoré oživujú text a dodávajú mu
zvukovú stránku. Následne v diele môžeme
pozorovať aj apoziopézy. Spolu s interjek-
ciami značne pridávajú próze na emocionál-
nosti. Samotný autor ukazuje, ako sa takéto
ľudské charaktéry, akým je cisár Cen-Cuľ
v živote správajú i ako môžu dopadnúť.

Podľa štvrtého príbehu má názov celá publi-
kácia, sú to teda Snehuliacke ostrovy. V tejto
epizóde dominuje postava kapitána Kukuka,
ktorá symbolizuje moreplavca Jamesa Co-
oka. Kapitán Kukuk je v službách kráľovnej
Regíny. Meno kráľovnej je latinského pôvo-
du a znamená vznešená kráľovná, čím sa
ešte viac zdôrazňuje postavenie vládkyne.
Ján Uličiansky sa aj v tomto texte pohráva
so slovíčkami a vytvára šikovný rým, hoci
gramatický. Ten vloží do úst práve kapitáno-
vi Kukukovi: „Pozdravujem ťa, obyvateľ. Nie
som nijaký dobyvateľ.“ Celý príbeh je milou
a hravou paródiou cestopisnej prózy. Záver
je však šťastný a typický rozprávkový.

Piata próza s titulom Zákaz stavania snehu-
liakov nesie v sebe navonok absurdné roz-
hodnutie mocných. No v tomto meste bol
sneh špinavý. Autor v úvode píše, „že z takého
snehu si deti stavali snehuliakov, zafúľaných
sivuliakov“. Znovu sme svedkami umnej hry
so slovíčkami. Čo je však horšie, deťom sa
snehuliaci začnú strácať, a tak na scénu pri-
chádza detektív. On si v notese zaznačí pa-

rodickú výpoveď jedného svedka: „Videl som
na oblohe lietajúci starý hrniec. Bol som to
zahlásiť, ale úrady mi oznámili, že staré hrn-
ce lietať nemôžu. Existujú vraj iba lietajúce
tanieri. Tak teraz neviem.“ Ekologický text je
paródiou detektívky, sčasti i obžalobou veľ-
komestskej spoločnosti a túžbou po čistom
životnom prostredí.

Šiesty príbeh s nadpisom Snežný muž zo-
brazuje večne nespokojného, požadujúceho
a ambiciózneho snehuliaka: „Prečo nestojím
na severnom póle, ale na dedinskom dvore?“
Bol to veľmi nespokojný snehuliak. Premýšľal
o tom, kde má mať snehuliak svoje miesto.
Prečo ho postavili tam, a nie inde. Prečo sa
musí pozerať na stodolu, a nie na najvyššiu
horu sveta? Jednoducho, snehuliak nebol
spokojný so svojim postavením, teda s tým,
kde ho postavili.“ V texte sa v úvode obja-
vuje rozprávková bytosť babka Metelica. No
a vďaka jej čarovnej metle si pobúrený sne-
huliak plní svoje priania. V tejto časti je využí-
tá gradácia, veď je paródiou rozprávky, napr.
O zlatej rybke, v ktorej je rybárova žena taktiež
večne nespokojná. Až napokon nemá nič.

Siedma próza s názvom Snehuliak Najväčší
na Svete začína ustáleným rozprávkovým
úvodom: „Bol raz jeden Snehový kráľ.“ Autor
nám hneď v úvode predstavuje mocichtivého
a agresívneho Snehového kráľa, ktorému
patrí Snehová zem. Prozaik znásobuje a zá-
roveň ironizuje jeho „výnimčnosť“ aj tým, že
je vzrastom najväčší, na hlave má hrniec zo
zlata a namiesto nosa zlatú mrkvu. Kráľa nič
neteší a je spokojný iba vtedy, keď ho navštívi
generál Guľa. Ján Uličiansky sa vtipne pohrá-
va so slovami dokonca aj v rozkaze generála:
„Mráz-dva! Mráz-dva! Mráz-dva!“ Až jedné-
ho dňa, keď sa blíži k ich krajine teplý front,
vydá generálovi Guľovi absurdný rozkaz: „Ty
truľo! Predsa guľovať slnko! Ak začne na nás
páliť, môžeme tu všetko zabaliť!“ Spisovateľ
v duchapľnej hre so slovíčkami pokračuje aj
naďalej: „Vojaci snehuliaci! Nebudeme čakať,
kým niekomu napadne, aby nás nenápad-
ne napadol... Preto vyhlasujem svetu Prvú
snehovú vojnu! Jednoducho zguľujeme celý
svet a to hneď!“ Posledné dve citované vety

sú výrokom šialeného a mocou posadnutého diktátora.

Ôsmy príbeh s titulom Br. Snehuliak rozpráva o pseudolekárovi a pseudoodborníkovi na medicínu. Snehuliak si začne sám písať titul Br., po okamihu, keď si ho zajac začne pliesť so skutočným pánom doktorom. Je presvedčený, že tak sa píše doktor medicíny. Začne ordinovať a rozdávať neúčinné recepty: „Trikrát denne jednu snehovú vločku pred jedlom.“ Zajac je symbolickým zvieraťom pre obeť šarlatánov. Záver je charakteristický pre také typy ľudí, či vlastne snehuliakov.

Deviata próza s nadpisom Snehuliatko odkrýva obzvlášť citlivú tému. Má podobu rozprávky, pripomína Šípovú Ruženku. No v podstate autor píše o ťažko chorom dieťatku-snehuliatku, ktoré sa nemôže zo života tešiť a šantiť ako iné snehuliatka. Je však múdre, statočné ako takéto dieťatká-snehuliatka bývajú. V deji autor využíva magické číslo tri v podobe troch víl-sudičiek a ich darov. Okrem dobrých sudičiek vystupuje v príbehu aj zlá ľadová víla, „ktorá sa na smrť urazila, že ju tie tri staré sudičky nezavolali k zariekaniu.“ Úvod i záver je rámcovaný zariekaním sudičiek: „A my ťa tak zariekame, / nech sa ti nič zlé nestane! / Tri cencúle nech ťa chránia / od chorôb a nariekania. / Tri cencúle, jedna vločka, / nech sa dieťa šťastia dočká!“ Fabula odzrkadľuje ľudovú rozprávku O Šípovej Ruženke. Ján Uličiansky však vyzdvihuje zdravie ako najvyššiu hodnotu života.

V desiatom príbehu s názvom Snehuliak na streche autor kreuje snehuliaka-záchrancu. Je to paródia na western, veď posúdme sami: „Milí snehuliackí diváci! Dnes večer vysielame siedmu časť seriálu Sedem statočných snehuliakov. Skôr ako začnete sledovať napínavý príbeh, vyrozprávam vám obsah predchádzajúcich dielov. V prvom diele sme sa stretli so statočným...“ Veľmi vtipne vyznieva paródia bulvárnych a nezmyselných súťaží krásy: „Pán Snehovič radšej prepol na druhý snehuliacky program. Vystupovala v ňom snehuliacka kráľovná krásy, ktorá predvá-

dzala najnovšie modely klobúkov. Noštek mala z najsladšej karotky a všetky klobúky jej náramne pristali: model Čajník, ktorý sa vraj patrí nosiť na popoludňajšie návštevy, model Panvica, vhodný pre gazdinky, i model Smaltový nočník.“ Autor v texte vytvoril alúziu na dánskeho rozprávkara Hansa Christiana Andersena, vlastne Snehansena. Jedným z programov, ktorý sleduje pán Snehovič, je šport. A práve sa koná priamy prenos z Prvej zimnej snehulkiády. Koná sa pod kopcom Snežka. Všetci snehuliaci spievajú snehuliacku hymnu Nech nám snehu neubúda: „Nech nám snehu neubúda! / Nech nám sneží vo dne v noci! / Ľad nás hreje v našich hrudiach! / Mráz je nám vždy na pomoci! // Snehuliaci... bieli bratia! / Nepriatelia sa raz stratia! / Budme preto otužilí, / aby sme tu zdravo žili!“ V závere publikácie je uvedená aj táto spomínaná snehuliacka hymna.

V záverečnej jedenástej próze s titulom Ej, tí snehozemšťania! Ján Uličiansky pranieruje závisť, nerovnosť občanov v spoločnosti a absenciu pravých hodnôt: „Snehozemšťania mali veľa práce so zhladúvaním uhlíkov, mrkvičiek a hrncov a zabúdali na to, čo ich robilo snehozemšťanmi – zabúdali na sneh.“ No na záver auto vyjadruje aj určité láskavé pochopenie pre tieto nedostatky. Knižka Snehuliacke ostrovy predstavuje duchaplné a invenčné príbehy, ktoré vôbec nie sú prvoplánové. Ale práve naopak, citiť z nich hravú a parodickú poetiku, takú tradičnú pre Jána Uličianskeho. Ja už len konštatujem, že právom získala hodnotné ocenenia. Myšlienku autora vystihujú a dokresľujú plastické a veľavravné ilustrácie Vladimíra Kráľa. Sú naozaj krásne, nápadité a farebné. Určite potešia nejedno dieťa so zmyslom pre estetiku. Publikáciu Snehuliacke ostrovy odporúčam možno i na prvé samostatné čítanie pre vnímavých malých čitateľov od šiestich rokov. Verím však, že aj rodičia či starí rodičia mladých čitateľov si prídu na svoje a s radosťou sa začítajú do jednotlivých príbehov. ■

Silvia Hajdúová

Pôsobivá inšpirácia z prírody

Kamenné srdce z vydavateľstva Daxe je vo víťaznej kolekcii Najkrajšie knihy Slovenska 2025 v kategórii knihy pre deti a mládež

Ten, kto pozná prírodu, žije s ňou a poznáva aj to, čo je poznateľné a dostupné, určite sa stotožní aj s baladickým príbehom, ktorý nám vo veršovanej forme predkladá spisovateľka, častá návštevníčka a milovníčka Vysokých Tatier Danuša Dragulová-Faktorová. Baladické príbehy boli odjakživa na Slovensku súčasťou ľudovej slovesnosti a niektoré sa až doteraz uchovali. Sú súčasťou našej histórie a kultúrneho dedičstva.

Mnohé lokality aj v oblasti Vysokých Tatier majú zaujímavé miesta spojené s prírodnými úkazmi a záhadami. Jedno z takých miest je pod strmými tatranskými štítmi aj ťažký kamenný balvan Srdce z kameňa.

Tak ako aj iné balady, či už z čias štúrovcov (Janko Kráľ, Ján Botto a iní), tvoria sa z príbehov, ktoré sa šíria a šíria ústnym podaním.

Na základe akého príbehu vznikla básnická skladba Kamenné srdce?

V dedikácii autorky sa dočítame: Venované synom a dcéram, ktorých mamino srdce nemuselo nikdy skamenieť.

No v rodinách, v ktorých chýba obojstranná

láska a porozumenie, srdcia zvyknú zatvrdnúť, aj keď sa nepremenia práve na kameň.

V tomto baladickom príbehu matka so synom mali pekný vzťah. Ona sa mu venovala a on sa jej rovnakým dielom za jej lásku odplácal.

Až raz: Drsná búrka. Čierna chvíľa / Baba zlá mu počarila! / Stratil synček, stratil hlavu, / stratil myseľ predtým zdravú. /

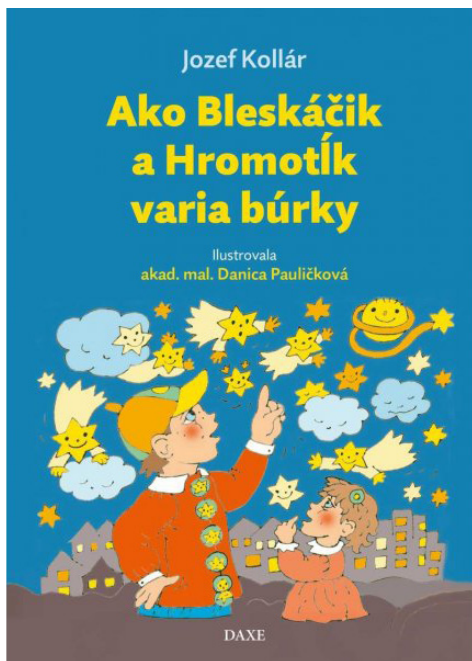
Matka sa len ťažko dokáže zmieriť s takouto situáciou – / jej družkou je samota. / Syn voči nej zatvrdol ako skala. Žiaľ matky bol očividný. / Panebože, je s ňou amen / Syn sa díva na ten kameň... / Kameň, ktorý predtým hrial... keď bol malý, keď sa bál / ... Keď sa túlil k materi, k matke, čo vždy uverí ... / Zreval hrom a sčernel svet. / Biednej matky... navždy niet. /

Kameň, symbol tvrdosti sformovaný do tvaru matkinho srdca je akýmsi mementom a poučením, čo sa môže stať, ak syn či dcéra zanevrú na svojich rodičov, ktorí ich vychovali a starali sa o nich. Už dávno-pradávno si ľudia všímali prírodné úkazy. Ich fantázia ich privádzala k rôznym príbehom, k pomenovaniam horstiev, skál kopcov, potokov či riek. Vždy z nich vyplynul aj edukačný zámer, ktorý si možno ani neuvedomovali. Skladba Kamenné srdce je písaná vo štvorveršiach. Dotvárajú ich ilustrácie Jána Mikulčíka. Príťažlivý dizajn knihy určite priláka mnohých čitateľov tohto žánru.

Knihou vzhľadom na umelecké spracovanie a na žáner málo frekventovaný v súčasnej literatúre je vhodná aj ako doplnkové čítanie pre žiakov druhého stupňa základných škôl alebo študentov stredných škôl. ■

Hana Košková

Sila kreatívnych fantazijných príbehov Ako Bleskáčik a Hromotík varia búrky

Kniha Jozefa Kollára vyšla vo vydavateľstve Daxe

Každá dobrá kniha pre detského čitateľa by mala obsahovať zaujímavý nápad, prvky hravosti, vynachádzavosti, ale aj poučenia. V tradičných rozprávkach a príbehoch zväčša víťazí dobro nad zlom, hrdinovia by sa bez pomoci iných nezaobišli a tým sa vlastne aj kladie dôraz na medziludské vzťahy.

Moderné príbehy a rozprávky sa posunuli a posúvajú už do iných polôh. Obsahujú viacej dynamiky a fantázie. Najmä zo strany tvorcov. Medzi takých „vymyselníkov“, ktorí prinášajú nové príbehy, patrí aj spisovateľ Jozef Kollár. Presvedčil nás o tom aj v iných knižkách pre deti. Jeho knižka Keď ťa chytím, tak ťa zjem získala ocenenie v súťaži Najkrajšia kniha Slovenska a Cenu Márie Ďuríčkovej. No aj iné knižky (Tri mačiatka, Mes-

tečko pod Lopúchom), alebo mnohé komisky zabodovali u detských čitateľov.

Jeho najnovší opus Ako Bleskáčik a Hromotík varia búrky pripúta k čitateľským zážitkom už prvý príbeh Ako vznikla Zem a potom skoro nebola. Vesmírny chlapec Teo, ktorému sa z pláštia odtrhlo sedem gombičiek, z ktorých vznikli planéty Merkúr, Venuša, Mars, Jupiter, Saturn, Urán a Neptún, si posledný ôsmy gombík chráni. Aj keď sa stretáva s rôznymi peripetiami, ako je sucho, čierne knieža Zlomoc. Nakoniec pomôže hrmením Hromotík a Bleskáčik o svojich zlatých čižmičkách. Zem oživi dážď a aj zvieratká, ktoré trpeli, dostatočná vlaha prebudí k životu. V druhom príbehu Ako ochraňujú život na Zemi, Teo opatruje jašteričku. Veta je správne, keď ochraňujeme slabších by sa mala usadiť v myšliach detí. Aj ďalšie príbehy, ako sú Prečo je Bleskáčik rýchlejší ako Hromotík, Ako Zemetras hral piškvorky s pevninami, Veľká záchranná akcia pravekých zvierat, Keď si oblaky robia, čo chcú, ale i iné, hravou formou naznačujú, čo všetko sa mohlo udiť pri vzniku Zeme, ako sa dá na nej udržať život, ochraňovať slabších jedincov, premiestňovať pevniny a prečo vyhynuli praveké zvieratá. Edukačný zámer dopĺňajú aj poznatky o zemetrasení a Richterovej stupnici. Spisovateľovo pero zamieri aj na myjavské kopanice, či k zablúdenému turistovi. Fantázia spisovateľa v tejto vydarenej knižke s ekologickým podtextom deťom rozkrýva čarovný svet, zviditeľňuje prírodné javy a ponúka vysvetlenia. Zaostruje pohľad aj na kozmonautiku a na odpad, nahromadený nielen na Zemi, ale tiež v kozme. Fantazijné príbehy spisovateľa ilustrovala Danica Pauličková. ■

Hana Košková

Igor Válek: Dobrodružstvá Červeného čipa pokračujú

Knihu ilustroval Stanislav Lajda

Kolotoč fantázie sa znovu rozkrútil

Igor Válek je dlhoročným publicistom, ale aj spisovateľom pre deti. Jeho najnovšia kniha z vydavateľstva DAXE je voľným pokračovaním literárnej vlastivedy, kde sa trojica kamarátov stretáva, v sprievode dedka Pavla Dobšinského, s mnohými osobnosťami slovenskej literatúry.

V úvode každej z pätnástich kapitol sa oboznamujeme s ilustráciami Stanislava Lajdu, ktorý nás vtiahne do deja a ukáže nám, s akou významnou osobnosťou z literárneho

sveta sa zoznámime. Traja hrdinovia z knihy Dobrodružstvá Červeného čipa pokračujú cestujú časom s rozprávkovým veľikánom Pavlom Dobšinským. V jednotlivých kapitolách sa deti rozprávajú nielen s autormi, ale aj s ich knižnými postavami. Trojica detí – Tomáš, Táňa a Hamšo – navštívi aj mnohé miesta na Slovensku -- Ufo v Bratislave s Romanom Bratom, Budatínsky hrad so Zuzkou Kuglerovou alebo Slanú vodu s Hviezdoslavom.

Príbeh je písaný jednoduchým jazykom, ktorý je blízky deťom a mládeži. Hravým spôsobom sa v knihe oboznamujú s históriou a literárnou tvorbou svojej rodnej krajiny. S hlavnými hrdinami Váčkovej knihy sa detskí čitatelia ľahko stotožnia. Sú približne v rovnakom veku, keďže kniha je vhodná pre deti navštevujúce prvý a druhý stupeň ZŠ. Kniha je poučná a ľahko zaujme publikum v každom veku. Svoje si v nej nájdu okrem detí aj ich rodičia alebo súrodenci. Veď kto by sa nechcel vrátiť k svojim obľúbeným príbehom z detstva? ■

Soňa Kluková

zmysluplné a potrebné časopisy Zvonček, Maxík a Enviráčik. Vytvára pre detskú knihu útulný domov. Študovala na gymnáziu v Bratislave a potom žurnalistiku na Filozofickej fakulte UK. Pracovala v denníku Práca, bola šéfredaktorkou časopisu Zornička, od roku 1999 sa venuje aj vydavateľskej činnosti.

Píše poéziu a prózu pre deti i dospelých, venovala sa aj literárnej kritike a ekonomickej publicistike. Poéziu a prózu uverejňovala v Slovenských pohľadoch, Literárnom týždenníku, Zorničke, Včielke, Slniečku a v zborníkoch. Je autorkou pol stovky kníh. Debutovala knihou Tramtariček, vydala napríklad zbierku aliteračných básní Antilopa z Antarktídy, knihu básní a pesničiek Haló, leto, haló, zima!, veršované rozprávky Há? Danky? Hádanky!, knihy próz Princezná z paneláka, Kto spozná levíka, rád si s ním potyká; Rôzničky, Maxík a kamaráti, Kto vám to kreslí, Príbehy z poštárskej kapsičky, Príhody uja Hrmotku, V rytme psíka bubeníka, Mišo a Rišo z našej ulice, Veveričky z (luna)parku, Bum do pníka!, Útok z pomaranča, S dúhou na palete, Komu patrí slniečko; baladu Kamenné srdce... Pre dospelých zbierku básní Hľadám sa v sebe, zbierku poviedok Okamihy (ne)času. Za doterajšiu tvorbu zaslúžene získala mnohé literárne i novinárske ocenenia, jej knihy boli preložené do viacerých jazykov.

Naspät k našej knihe kaligramov. Skúsená autorka literatúry pre deti a mládež (svojho času s mágom slovenského poetického slova Štefanom Moravčíkom vydali ďalšie podobné literárne „hračky“ – kalambúry) opäť ukázala, že je na svoju prácu dobre pripravená a vie, komu ju adresuje aj čo ňou chce dosiahnuť. Preto premyslene vydala ďalšiu knihu, ktorá osloví detského čitateľa slovom aj obrazom. Jednota formy a obsahu, v tomto prípade hravého textu a veselých ilustrácií, je nevyhnutnosťou a jedným z pilierov stabilnej stavby. Tak spolu s ilustráciami Štefana Šilhana vznikol harmonický celok. Prvé vydanie knihy svojho času získalo i cer-

tifikát Slovenský rekord – ako prvá zbierka kaligramov v slovenskej literatúre vôbec. Je určená najmä deťom mladšieho školského veku, tematicky zrozumiteľne rozdelená do štyroch častí: Aha, zima!, Na výlete, O Mariánkovi a Janke, U nás doma. Autorka sa doslova hrá so slovom, veršom a aj obrazovým usporiadaním textu. Čitateľom predkladá básne v tvare postavičiek, zvieratiek, dopravných prostriedkov, stromčekov, domčekov... a volá ich k tvorivosti, čo je veľmi dobre.

Namiesto bodky jeden kaligram: „Hókus-pókus, dominé. / Nemyslím už na iné: / Čo vykukne z klobúka? / Zamňauka v ňom, zahúka? V tom však / vietor zafúka, trčia – vlasy z klobúka.“ Ide samozrejme o klobúk v rovnomennej básničke a ilustráciu chlapca s takýmto textovým „krytom“ strapatej hlavy. Skrátka – dobrá a povzbudivá grafická slovná hračka, ktorých nikdy nie je dost... ■

Igor Válek

Tiráž

Bibiana revue je orgánom Slovenskej sekcie IBBY v BIBIANE, medzinárodnom dome umenia pre deti.

Vychádza online na webovej stránke www.bibiana.sk a dvakrát do roka v tlačenej verzii v BIBIANE, medzinárodnom dome umenia pre deti.

Zriaďovateľom BIBIANY je Ministerstvo kultúry SR.

Šéfredaktorka: Eva Vargová

Asistent redakcie: Bruno Pavličko

Na čísle spolupracovali:

Marcela Duchková

Silvia Hajdúová

Soňa Kluková

Hana Košková

Martina Pavlikanová

Silvia Slavčevová

Ondej Sliacky

Igor Válek

Martin Vančo

Juraj Žembera

Marta Žilková

Grafický dizajn: Martina Vozárová

Titulka: Martina Vozárová

Jazyková redaktorka: Tatiana Žáryová

Fotografie: Titulná strana BIBIANA, Andrej Hraško, Marcela Duchková, archív BIBIANA, archív vydavateľstvo Daxe, vydavateľstvo Buvik, IBBY

Adresa redakcie:

BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti,

Panská 41, 815 39 Bratislava

Telefonický kontakt:

+421 2 20 46 71 73

IČO 00682 257

Tlač: Ultra Print

Rozširuje a objednávky prijíma distribučná firma

Ares, s. r. o., Elektrárenská 12091

831 04 Bratislava

Bezplatná linka 0800 14 19 11

Podávanie novinových zásielok povolené riaditeľstvom pôšt č. j-243/94-p zo dňa 2. 1. 1994

MKSR EV 2974/09

Dvojčíslo 1-2 2026 vychádza v júni 2026

ISSN 1335-7263